

Universities-Communities: Strengthening Cooperation,

UNICOM, N. 101083077

D1. 2

**Analysis of Third Mission Best practice of EU
partners and analysis of UKR reality***

Responsible IFNUL + All UNICOM PARTNERS

*Disclaimer - The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

* Doc in Ukr language

ПЕРЕДМОВА

Higher education systems should not lose sight of their role in the provision of public goods and will be a «driver of inclusive and sustainable development» (Beckles), using their capacity for paradigm shifting, knowledge transfer, and enabling scientific breakthroughs. Responsiveness to the needs and demands of society is, therefore, both a moral imperative and a strategic goal. Each institution should set goals and priorities which will be the focal points for policies and practices.

Thinking Higher and Beyond, 2021, p. 18.

Університети є потужними агентами змін, які сприяють технологічному прогресу, економічному розвитку, соціальним і культурним трансформаціям (Higher Education in the World, 2017; Thinking Higher, 2021). За даними World Higher Education Base, Україна має один із найвищих показників у світі щодо кількості закладів вищої освіти, проте їхнє значення для соціально-економічного розвитку країни є маловідчутним (World Higher Education Base, дата звернення: 11 грудня 2023). Системні проблеми сектору освіти: якість навчання і забезпечення якості навчання задля поліпшення спроможності випускників інтегруватися в ринки праці, фінансування ЗВО, посилення наукової компоненти в діяльності університетів, подолання яких стало завданням для реформування сектору освіти у час незалежності. Пандемія додала до переліку проблем питання диджиталізації в освіті, а зараз повномасштабне вторгнення росії до України для закладів вищої освіти ставить на порядок денний цілу низку нових викликів: від потреби у відновленні матеріально-технічної бази, збереження студентського і кадрового потенціалу, організації допомоги різного плану і рівня, організації і проведення освітнього процесу в умовах війни на заходах уможливлення доступу до освіти для уразливих верств населення, посилення дослідницької компоненти в діяльності університетів до потреби переосмислення значення університетів для забезпечення сталого соціального й економічного розвитку громади, регіону та країни.

Поряд із пошуками шляхів для розв'язання системних проблем вищої освіти в Україні йдуть процеси реформування як сектору освіти (Закон № VI 1556, 2014; Закон № 2145-VIII, 2017; Розпорядження КМУ № 286-р.,

---

2022), так і адміністративно-територіального устрою (Розпорядження КМУ № 333-р, 2014; Закон № 157-VIII, 2015), відбувається активне входження України в європейський освітній і науковий простір¹. З одного боку, пріоритетом реформування національного сектору вищої освіти стало пришвидшення залучення України до європейського освітнього і наукового простору задля поліпшення його інноваційності, суспільної орієнтованості, ефективності і конкурентоспроможності.

Утім, попри великі зусилля з реформування сектору вищої освіти в Україні та розробку регуляторної бази для впровадження реформ, співпраці між університетами і громадами, належної уваги не приділено. А саме ця співпраця активно розвивається і визначає дуже часто тренди соціально-економічного розвитку. Як свідчить досвід партнерів проекту ЮНІКОМ, університети і громади активно взаємодіють у різних форматах і на різних рівнях, проте системності, цілісності і ефективності в такій взаємодії часто не вистачає. Відтак, метою проекту ЮНІКОМ (грантова угода) стало посилення співпраці між університетами і громадами задля формування національної політики щодо підтримки третьої місії університетів. Завданнями проекту є розроблення й обговорення національної політики сприяння розвиткові третьої місії університетів, визначення основних моделей взаємодії університетів та громад на основі взаємних потреб закладів вищої освіти і громад, сприяння співпраці між цільовими групами проекту і стейкхолдерами на основі європейських практик і стандартів. Одним із первинних етапів реалізації цього проекту стало проведення дослідження практик взаємодії університетів та громад в Україні і вивчення досвіду європейських партнерів з Італії, Швеції, ФРН, Чехії та Латвії, які мають різні підходи до законодавчого і регуляторного регулювання третьої місії університетів, а також і різні практики її реалізації. Основним завданням дослідження третьої місії університетів стало ознайомлення та аналіз різнопланового досвіду взаємодії університетів та громад як

¹ У червні 2022 року Україна отримала статус країни – кандидата в ЄС, у листопаді 2023-го відбувся перший етап оцінки спроможності і готовності України до початку переговорів з ЄС. Національна система освіти України розвивається з урахуванням європейських практик і узгоджена з ними вже значною мірою. Див. для сектору вищої освіти: ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ, Генеральний директорат із питань зайнятості, соціальних справ та інклюзії, Директорат В з питань робочих місць і професійних умінь (2023). Звіт про порівняння Європейської рамки кваліфікацій і української національної рамки кваліфікацій, <https://europa.eu/europass/system/files/2023-02/Comparison%20report%20final%20rev%202023-02-2023%20UA.pdf>.

в Україні, так і за кордоном з метою модернізації національної моделі управління вищою освітою з урахуванням європейських правил, практик і вимог. Адже саме ефективна взаємодія університетів і громад є важливим позитивним чинником як соціально-економічного розвитку, так і демократичних перетворень, а також є як основою для стійкості України у війні проти росії, так і основою для відбудови України в повоєнний час.

РОЗДІЛ 1

ТРЕТЯ МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ: ДЕФІНІЦІЯ, ПІДХОДИ ТА ІНДИКАТОРИ ЕФЕКТИВНОСТІ

Оксана Головка-Гавришева

В історичній перспективі роль закладів вищої освіти в суспільному просторі дискутується у трьох взаємопов'язаних вимірах, залежних від ролі ЗВО в освіті, науці та суспільстві загалом. Якщо освітня і наукова діяльність ЗВО відносно усталені вже як перша та друга місії, то діяльність університетів у суспільному просторі виявляється й окреслюється як тренд на зламі ХХ століття. У ХХІ столітті формати взаємодії ЗВО із зовнішнім світом стали досить різноманітними, а відтак виникло питання про їхню концептуалізацію.

До поняття «третья місія» ЗВО є багато підходів. Зокрема, Ф. Комапнуччі і Ф. Спігареллі зазначають, що в літературі виділяють такі аспекти третьої місії, коли всю діяльність ЗВО щодо взаємодії з позауніверситетським середовищем концентрують навколо економізації знань на користь суспільства, виражену комерціалізацію досліджень (теорії трансферу знань, співпраці бізнесу та університетів), впливу ЗВО на регіональний розвиток через ідей громадянського університету, суспільно орієнтованих послуг ЗВО, залучення до діяльності громад, впливу на розвиток культурного середовища та соціально-економічний розвиток (Comagnucci, Spigarelli, 2020). Історично першою моделлю третьої місії університетів є модель підприємницького університету як університету, який поєднує формалізовані і неформалізовані формати співпраці ЗВО з підприємницьким середовищем. Внутрішньо в ЗВО сформувалися уже інституційні механізми, які засвідчують підприємницький характер ЗВО: (I) підприємницько орієнтовані структури університетів такі як інкубатори, відділи трансферу технологій, технологічні парки тощо; (II) відображення підприємницької спрямованості в стратегічних документах ЗВО; (III) системи комунікації і мережування; (IV) лідерство і позиція керівного складу ЗВО щодо їхньої візії третьої місії та (V) культура підприємництва (інституційні, кафедральні

та індивідуальні підходи щодо третьої місії ЗВО) (Compagnucci, Spigarelli, 2020). Усі інші формати реалізації третьої місії університетів є ще у процесі становлення, а від соціальна залученість і моделі співпраці поза моделлю підприємницького університету фактично розвиваються.

Окрім цього, третя місія університетів залежить значною мірою від характеристик самого закладу освіти, при цьому типології університетів і ЗВО загалом дуже різняться на національному рівні. Поряд із класифікацією ЗВО Карнегі² та британською класифікацією ЗВО³, 2005 року, команда дослідників на чолі з Ф. Вутом запропонувала покласти в основу типології ЗВО в Європі такі чинники, як схеми організації освітнього процесу (тип освіти і рівень кваліфікації, предметне спрямування освітніх програм, участь європейських освітніх програмах), організацію досліджень та інновацій (якість досліджень та публікацій, практика експлуатації досліджень, участь у європейських дослідницьких програмах), кадрові профілі і профілі студентів (міжнародна співпраця і залучення до life long learning) та інституційний вимір (розмір університету, спосіб організації навчання, співпраця з громадами і послуги для них, спосіб фінансування та правовий статус) (Vught et al, 2005).

В Україні класифікація типів ЗВО ґрунтується переважно на таких критеріях, як форма власності (державна чи приватна), організаційно-правова форма (академія-університет-інститут-коледж), присуджувані ака-

---

² Започаткована у 1970-х роках ХХ століття класифікація університетів у США закріплена вперше Комісією Карнегі 1976 р. Метою класифікації було виявити подібності і відмінності у ЗВО для допомоги в організації дослідницької діяльності ЗВО. За нею було запроваджено п'ять видів ЗВО – інституції докторського рівня освіти – дослідницькі університети і навчальні університети докторського рівня; прикладні університети і коледжі; коледжі *artes liberales*; дворічні коледжі, інститути, навчальні професійні програми та спеціалізовані освітні установи. У 1994, 2000 і 2005 роках її переглянули й у США виокремлюють дослідницькі університети, докторські університети, університети, що дають ступінь магістра, коледжі рівня бакалаврату, асоціації коледжів і спеціалізовані освітні установи. В основі класифікації освітні і наукові цілі ЗВО; освітні ступені, які ЗВО присуджують; розмір та обсяг освітніх програм (Vught et al, 2005: 9-12)..

³ У Великобританії є велике розмаїття ЗВО, яке виходить за рамки їхнього поділу на дослідницькі і освітні установи тепер. В основі класифікації британських ЗВО лежить історичний підхід, за яким за появою ЗВО поділяють на сім поколінь та загалом шість видів: Лондонський (1), Оксфордський та Кембриджський університети (2), громадські університети (3), технічні навчальні установи (4), кампусні університети (5) та невизначені освітні установи (6) (Vught et al, 2005: 12-13).

демічні ступені/рівні акредитації (бакалавр-магістр-доктор/II-III-IV рівні акредитації) та спеціалізація (багатопрофільні та спеціалізовані) (Кремень та ін., 2024).

На міжнародному рівні роль ЗВО у суспільному житті аналізують ЮНЕСКО, ОЕСР, Рада Європи та ЄС.

Діяльність ЮНЕСКО щодо дослідження сектору вищої освіти і його третьої місії є дуже фрагментарною. У 2007–2008 роках були дослідження Ларедо щодо третьої місії університетів, проте вони не носили системного характеру. Серед досягнень ЮНЕСКО у секторі вищої освіти можна відзначити створену ним Міжнародну класифікацію стандартів освітньої діяльності ISCED (ISCED, 2011), Світову базу закладів вищої освіти (WHED, дата звернення 14 січня 2024 р.), а також підписання 2019 року Світової конвенції про визнання кваліфікацій у вищій освіті (Paris Convention, 2019), яка ґрунтується на відповідних регіональних інструментах. Ця конвенція набула чинності 2023-го і станом на сьогодні ратифікована 24 країнами. У системі ЮНЕСКО є низка спеціалізованих інституцій і центрів, як, наприклад, Інститут ЮНЕСКО з освіти впродовж життя (UIL, дата звернення: 14 січня 2024), Міжнародний центр інновацій у сфері вищої освіти під егідою ЮНЕСКО (ICNEI, дата звернення: 14 січня 2024), проте попри той факт, що діяльність ЮНЕСКО спрямована на реалізацію Цілей сталого розвитку, зокрема дослідження соціальної ролі і впливу ЗВО на соціально-економічний розвиток, не є пріоритетним напрямом для ЮНЕСКО. Ще одним інструментом діяльності ЮНЕСКО є щорічні конференції ЮНЕСКО у сфері вищої освіти (UNESCO WHES, дата звернення: 14 січня 2024), де 2022 року обговорювали пріоритети вищої освіти на період до 2050 року – інклюзія, рівність і плюралізм; академічна свобода і робота зі стейкхолдерами; допитливість, критичне мислення та креативність; цілісність та етика; спрямованість на сталий розвиток і соціальну відповідальність та академічна досконалість (UNESCO, Beyond Limits, 2022) та формування інструментів бенчмаркінгу ЗВО.

Діяльність ОЕСР щодо співпраці держав у сфері вищої освіти загалом і третьої місії зокрема відбувається у руслі цілей і завдань цієї організації, що спрямовані на активізацію економічного співробітництва держав. У 2019 р. в ОЕСР досліджували питання виконання системами вищої освіти своїх завдань, які охоплюють у сучасному розумінні не лише освітню і наукову діяльність ЗВО, а і їхню соціальну залученість. У рамках ОЕСР соціальну залученість ЗВО розглядають у форматі певних моделей (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Формати і моделі реалізації третьої місії ЗВО
на основі методики ОЕСР (OECD, 19: 383)

Назва	Визначення
Типи залучення	
Публічне залучення / Public engagement	Охоплює всі види залучення ЗВО, його персоналу і студентів до роботи з громадськістю
Співпраця з громадами / Community engagement	Охоплює усі аспекти взаємодії між університетами і громадами на різних рівнях – локальному, регіональному, національному і міжнародному – задля підтримки інклюзивності, взаємності та партнерства взамін на ресурси і знання
Третя місія / Third mission	Охоплює різні зусилля університетів щодо співпраці з бізнесом і громадами, часто описані як трансфер технологій та інновацій, підвищення кваліфікації і соціальна залученість як додаткова до освіти і науки
Валоризація / Valorization	Охоплює всі практики поширення результатів наукових досліджень за межі академічного середовища і включає питання відкритого доступу і співпраці з нетрадиційними стейкхолдерами у сфері освіти та науки
Моделі співпраці задля інновацій	
Потрійна спіраль	Модель описує співпрацю між урядом, бізнесом і вищою освітою в економіці знань з метою підтримки інновацій
Четвірна спіраль	До потрійної моделі додається громадянське суспільство як четверта спіраль для промоції більш людиноорієнтованого, орієнтованого на споживача підходу до інновацій, включаючи їхнє залучення до процесу створення інновацій
Трикутник знань	Описує формування знань як взаємодію трьох компонентів – науки, освіти та інновацій, що означає необхідність узгодження освітньої, наукової та інноваційної політик. Цей підхід є частиною Лісабонської стратегії ЄС
Трансфер технологій	Описує передання ідей, практик, знання, інтелектуальної власності, відкриттів досліджень ЗВО (у співпраці із зовнішніми партнерами чи без) у позаакадемічне середовище, що може створювати переваги на місцевому, регіональному, національному чи глобальному рівнях
Smart-спеціалізація	Підхід до формування політики до інвестування в знання, що погоджує освітню, промислову і інноваційну політику із порівняльними перевагами громади, регіону, країни; базований на стратегічних міркуваннях підхід до економічного розвитку через таргетовану підтримку науки і інновацій

Концепції відносно ЗВО	
Підприємницький університет	Підхід до організації діяльності університету як компанії як у частині результатів діяльності, так і внутрішніх процесів. Цей підхід асоціюється з комерціалізацією знань і результатів досліджень, розвитком підприємницьких навичок тощо
Громадянський університет	Громадянський університет має розуміння своєї мети і місця, цілісну візію залучення шляхом розвитку інституційної співпраці з позаакадемічним середовищем, використовує інноваційні підходи до співпраці з громадами і світом, є прозорим і відповідальним щодо стейкхолдерів і громадськості
Інноваційний ЗВО	Підхід, сформований в ОЕСР і ЄС, коли університет здійснює самооцінку управління ресурсами, формує інституційну спроможність, співпрацює із зовнішніми стейкхолдерами, створює і посилює синергію між своїми основними функціями, використовує цифрові технології, підтримує підприємництво і сприяє обміну знань із зовнішнім світом

Для кожного виду суспільної залученості ЗВО у рамках ОЕСР існує своя система індикаторів, спрямованих утвердити вплив університетів на соціально-економічний розвиток через розвиток людського капіталу.

Діяльність Ради Європи в секторі освіти, і вищої освіти зокрема, є досить потужно організованою в контексті підтримки Радою Європи ініціатив щодо демократичної місії вищої освіти. У Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи (Recommendation CM/Rec (2007)6, 2007) про публічну відповідальність університетів за освіту і науку йдеться про публічну відповідальність університетів за підготовку для сталої зайнятості, підготовку активних громадян до життя у демократичних суспільствах, особистий розвиток, а також розвиток та збереження через навчання, вивчення та дослідження широкої бази знань, а також встановлює відповідальність держав за формування інституційних, фінансових та регуляторних засад діяльності у секторі вищої освіти, зокрема щодо рівних можливостей в освіті та науці, структуру ступенів освіти, забезпечення її якості, визнання кваліфікацій, зокрема іноземних тощо. У рамках Ради Європи діє Наглядний комітет з освіти (CDEDU, дата звернення: 14 січня 2024), який має дорадчі функції в системі органів Ради Європи і моніторить виконання її освітньої програми. У секторі вищої освіти його функції зосереджені на питаннях виконання Лісабонської конвенції про визнання кваліфікацій у сфері вищої освіти в Європі (ETS 165,1997).

Загалом, для дослідження форматів соціального залучення університетів та ЗВО до вирішення суспільних проблем різного рівня слід зазначити вплив гетерогенізованості сектору вищої освіти. У регіональному вимірі третю місію зараз системно пробують дослідити на Африканському континенті, адже там системи ЗВО є у процесі становлення. Для африканського континенту третя місія університетів концептуалізована в чотирьох форматах: як роль університету, як соціальна роль університету, як посилення партнерств з громадами і як діяльність на користь університетів і суспільства загалом, що засвідчує на першому місці її соціальну функцію і природу, а не спрямованість на комерціалізацію діяльності університетів (Nabaño et, 2022). Утім, для африканських університетів сама третя місія не часто є пріоритетною (Saidi&Boti, 2023). Ця концептуалізація цікава з огляду на брак досліджень саме соціального виміру третьої місії університетів.

Для оцінювання третьої місії університету на сучасному етапі використовують підходи групи Рассела, радар третьої місії університетів мережі PRIME і підхід проєкту ЕЗМ з розроблення методології європейських індикаторів та рейтингування третьої місії університетів (Paustis, 2015). Історично першими спробували інструменталізувати дослідження третьої місії університети групи Рассела 2002 року, згодом Обсерваторія європейських університетів 2005-го сформулювала стратегічну матрицю для оцінювання діяльності університетів (Sánchez, Elena, 2006: 540), де оцінюванню підлягає і третя місія університетів. А протягом 2009–2012 рр. у рамках проєкту ЄС 143352-LLP-1-2008-1-ES-KA1-KA1SCR «EUROPEAN INDICATORS AND RANKING METHODOLOGY FOR UNIVERSITY THIRD MISSION» чергову модель оцінювання третьої місії університетів було сформовано. А 2008-2010 рр. з'явилися практичне керівництво (EMSU et, 2008) та посібник з бенчмаркінгу університетів команди Європейського Центру стратегічного управління університетами (EMSU at, 2010). Проте критерії та індикатори оцінювання суспільно орієнтованої діяльності університетів наразі залишаються дуже залежними від соціально-економічного контексту, в якому діяльність університету реалізується, а також і від типу університету як такого.

Підхід групи Рассела⁴

Група Рассела при оцінюванні діяльності ЗВО використовувала розроблену 2002 року методичку Моласа – Галларта і членів команди (Molas – Gallart et, 2002), яка пропонувала згрупувати соціальну і суспільну діяльність університетів поза рамками освіти чи науки навколо наведених на рис. 1.1 компонентів.

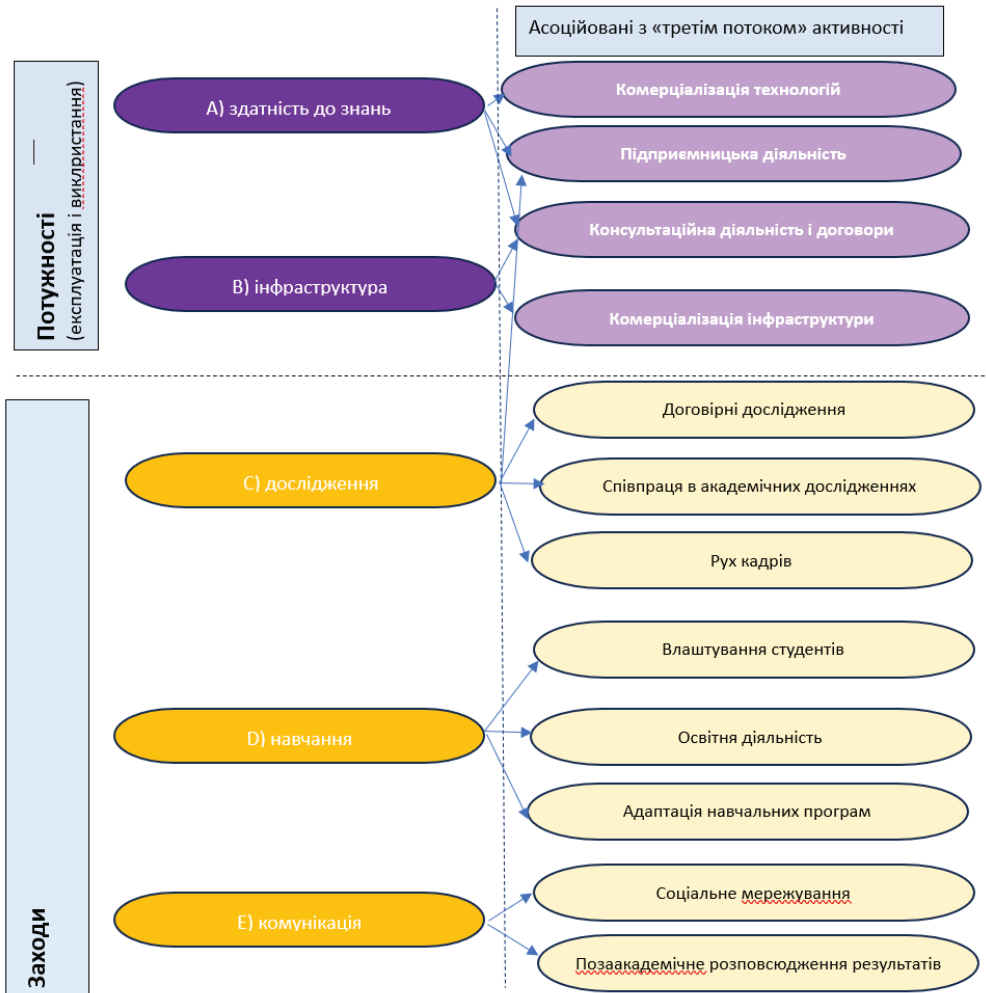

Рис. 1.1. Реферативні рамки аналізу третьої місії університетів за Моласом – Галлартом (Molas – Gallart et al, 2002)

⁴ Група Рассела (Рассельська група) - об'єднання 24-х найбільших дослідницьких університетів Великобританії. Більше інформації за посиланням: <https://russellgroup.ac.uk/about/our-universities>.

Самі індикатори для оцінювання третьої місії університетів пропонувалося зосередити на таких компонентах, як *комерціалізація технологій* (кількість заяв на патенти, корисні моделі, зразки; кількість отриманих патентів, свідоцтв про реєстрацію корисної моделі, зразка; надані університетом ліцензії на користування правами інтелектуальної власності; роялті і медіана роялті); підприємницькі заходи (кількість spin-off компаній за останні п'ять років; кількість персоналу університету, що в них працює протягом останніх п'яти років; прибуток від таких компаній і афільованих з ними осіб; розвиток фонду університету з підтримки і кредитування стартапів); консультаційна робота (участь у конференціях неакадемічного формату і кількість запрошень до засідань дорадчих органів неакадемічних інституцій); *комерційне використання університетської інфраструктури* (дохід університету від надання в оренду інфраструктури (приміщень, лабораторій тощо); кількість днів користування потужностями ЗВО зовнішніми користувачами без оплати; дохід від оренди університетських центрів дозвілля (театрів, спортивних центрів, конференцзалів тощо); кількість днів безоплатного користування бібліотеками ЗВО для зовнішніх користувачів); *договірні дослідження із зовнішніми клієнтами* (кількість договорів на проведення зовнішніх досліджень і загальна сума отриманих з договірних досліджень коштів); *неакадемічна співпраця в наукових дослідженнях* (кількість публікацій персоналу університету з неакадемічними співавторами з високими індексами цитування; кількість неакадемічних партнерів у дослідницьких проєктах, фінансованих зовні та загальна вартість таких досліджень); *обмін науковим, педагогічним та технічним персоналом* (кількість працівників університетів на тимчасових посадах у неакадемічних організаціях; кількість працівників неакадемічних інституцій, які тимчасово ведуть навчальну або наукову роботу в університеті); *студентські практики і стажування* (кількість студентів); *адаптація навчання до економічних і соціальних потреб* (кількість кредитних курсів, запроваджених на вимогу неакадемічного середовища; % випускників, які не шукають роботу після збігу 18 місяців від завершення навчання; % недавніх випускників та працівників, які задоволені своїм навчанням; кількість випускників, за навчання яких оплачує бізнес); *навчальна діяльність* (дохід, отриманих від неформальних навчальних активностей; кількість інституцій, залучених до навчання і викладання на таких заходах); *соціальне мережування* (участь академічного персоналу в неакадемічних конференціях і заходах) та позаакадемічна дисемінація (участь у заходах мас-медіа та відгуки у мас-медіа про роботу вчених і їхню діяльність).

Радар третьої місії університетів мережі PRIME

Модель оцінювання третьої місії університетів урахує п'ять основних характеристик – рамок її реалізації: автономія, стратегічні потужності університетів, їхня привабливість, профіль для диференціації і територіальне розташування (рис. 1.2). Саме ці критерії визначають вплив зовнішнього середовища на інституціоналізацію третьої місії. Внутрішньо вона має два виміри – соціальний і підприємницький, які ЗВО компонують відповідно до своїх пріоритетів. Соціальний вимір виявляється у діяльності університету щодо його участі у формуванні політик, культурному і соціальному житті, пропагуванні науки для всіх і форматів співпраці з публічними органами. Підприємницький вимір стосується управління людськими ресурсами, інтелектуальної власності і практик її комерціалізації, а також угод із бізнес-спільнотою.

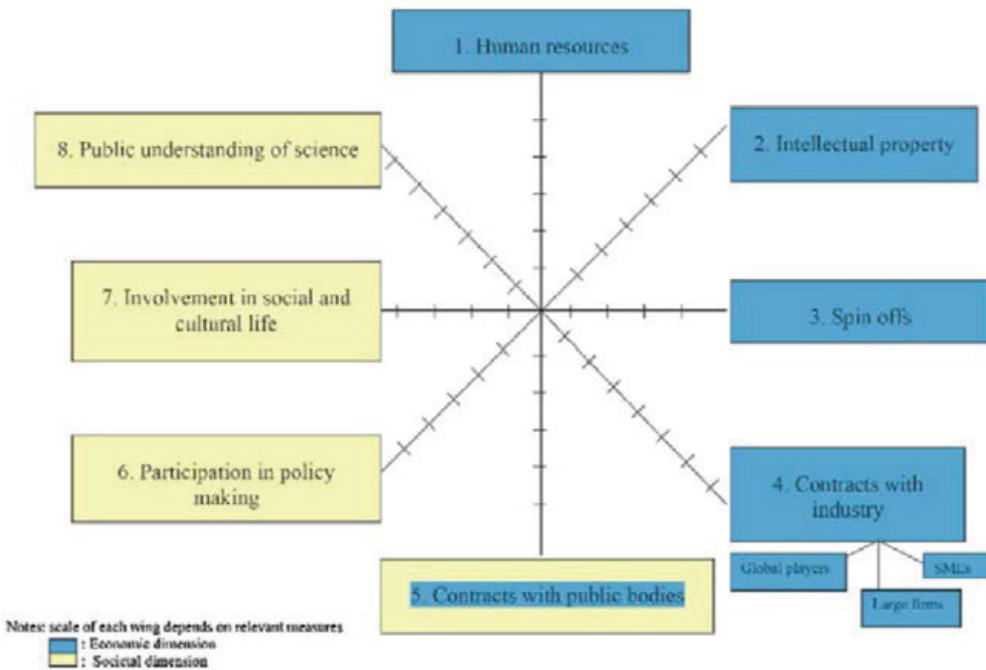

Рис. 1.2. Радар третьої місії університетів.
Відтворено з: (Pinheiro et al., 2015; Paustis, 2015)

Методологія європейських індикаторів та рейтингування третьої місії університетів

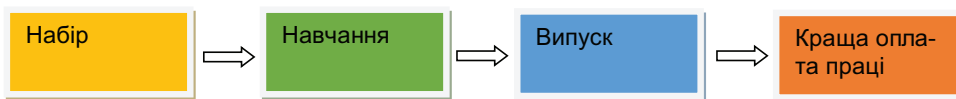
Методологія бенчмаркінгу має давні традиції у бізнес-середовищі як спосіб вивчення кращих практик і їхнього достосування до потреб відповідної інституції на основі встановлення індикаторів успіху. Для сектору освіти і вищої освіти зокрема її почали застосовувати із середини 80-х років ХХ століття як можливий інструмент удосконалення діяльності у сфері освіти. Практики бенчмаркінгу ЗВО аналізували різні міжнародні організації. У системі ЮНЕСКО бенчмаркінг був предметом досліджень з 80-х років ХХ століття (ED98/WS/12, 1998; TH/2005/PI/H/4, 2005).

Індикатори для бенчмаркінгу були і предметом уваги у ЄС, у рамках якого Європейська Комісія ініціювала низку аналітичних і робочих документів після ухвалення Лісабонської стратегії для вищої освіти (European Commission, 2005; European Commission, 2008; European Commission, 2009; European Commission, 2022). Так, 2010 року з'явився посібник для університетів з організації бенчмаркінгу як результат проекту ЄС, спрямованого на реалізацію Лісабонської стратегії (ESMU et, 2010), якому передував практичний посібник з бенчмаркінгу ЗВО 2008-го (ESMU et, 2008). У методології європейських індикаторів та рейтингування третьої місії університетів вона розуміється як процес, який має три компоненти: постійне навчання, трансфер технологій та інновацій і соціальну залученість, які сумарно становлять третю місію ЗВО (European Indicators, 2009; García-Gutiérrez, 2012). Кожен із трьох основних компонентів має свої внутрішні процеси. Так, компонент постійного навчання охоплює всі процеси у ЗВО, пов'язані з інституціоналізацією залучення ЗВО до освіти упродовж життя, аналізом потреб і дизайну навчальних програм, реалізацією ініціатив освіти упродовж життя включно з питаннями рекламування таких можливостей, фінансового управління та доступом до навчання, організацією самого освітнього процесу й оцінки його якості. Процеси, пов'язані з трансфером технологій та інновацій, охоплюють надання патентів університетом компаніям, формування стартапів і spin-offs, інновації в соціальному просторі без патентування, а також зазначають, що дослідницька діяльність має бути орієнтована на розв'язання актуальних проблем, використання інфраструктури університету для стейкхолдерів і громадськості, а також мобільність студентського та викладацького персоналу. Соціальна залученість проявляється у процесах міжнародного, регіонального, національного рівнів, пов'язаних із волонтерською діяльністю і професійним консультуванням.

На зламі ХХ століття було сформовано Європейський кодекс поведінки для бенчмаркінгу (European Benchmarking Code of Conduct, 2017) на основі практики Великої Британії, в основі якого лежить організація процесу вивчення кращих практик у різних вимірах. А 2021 року в ЄС було створено неформальну Постійну робочу групу з бенчмаркінгу та індексування (Standing Group on Indicators and Benchmarks, Council Resolution, 2021), яка має встановлювати цілі для досягнення при формуванні Європейського освітнього простору, сприяти формуванню освітньої політики ЄС та співпрацювати з міжнародними організаціями у сфері освіти – ЮНЕСКО, ОЕСР та Радою Європи зокрема. Особливої уваги заслуговує ухвалені 2022 року в ЄС Керівні принципи валоризації знань (Council Resolution, 2022) і Кодекс практик управління інтелектуальною власністю для валоризації знань у Європейському дослідницькому просторі (Commission Recommendation, 2023), метою яких є усталити стандарти використання знань на користь суспільства і розв’язання суспільних потреб.

У рамках ОЕСР 2019 року було опубліковано посібник рейтингування університетів, який фактично охоплював практику навколо оцінки управлінської моделі університету, форматів співпраці між університетом і бізнесом, реформування навчальних планів і практики організації освіти упродовж життя і виходить із того, що університетське життя охоплює цикл процесів (рис. 1.3) (Markoni et, 2019):

ОСВІТА

ДОСЛІДЖЕННЯ

ТРЕТЯ МІСІЯ / СОЦІАЛЬНА ЗАЛУЧЕНІСТЬ

Рис. 1.3. Підхід ОЕСР до третьої місії університетів за Марконі (Markoni et, 2019)

Загалом, у рамках ОЕСР оцінка третьої місії університету здійснюється щодо розвитку людського капіталу через формування підприємницьких і соціальних навичок⁵ в освітніх програмах, освіти упродовж життя, співпраці задля підтримки інновацій та практик валоризації знань на користь суспільства.

Відтак, посилення залученості ЗВО, і університетів зокрема, до суспільного життя є відносно новим, проте стабільним трендом у розвитку сучасного сектору вищої освіти. На рівні міжнародних організацій – ЮНЕСКО, ОЕСР, Ради Європи, на Африканському континенті відбувається концептуалізація третьої місії як такої. Загалом, в усіх моделях визначають двокомпонентну природу – підприємницький вимір та соціальний, проте в різних середовищах ці виміри проявляються в різний спосіб. Окрім цього, підприємницький вимір третьої місії системніше проаналізований і упорядкований як у доктрині, так і на практиці.

---

⁵ На думку ОЕСР, освітні програми ЗВО для підтримки і розвитку людського капіталу повинні бути спрямовані на формування підприємницьких навичок (планування та цілепокладання, ухвалення рішень, управління людськими ресурсами, маркетинг, фінансовий менеджмент, використання технологій, моніторинг середовища, контроль якості, управління ризиками, розв'язання проблем, управління зростанням і дотримання правил) та соціальних навичок (самодисципліна, усна та письмова комунікація, інноваційність рішень, наполегливість, лідерство, менеджмент змін, мережування, стратегічне мислення, здатність до переговорів, міжособистісна комунікація, організованість та креативність).

РОЗДІЛ 2

Законодавче та регуляторне поле реалізації третьої місії: європейський досвід і національна практика в Україні⁶

*Оксана Головка-Гавришева,
Сергій Різник, Ірина Іваночко,
Світлана Сас*

Тематично третя місія університетів пов'язана з такими питаннями, як комерціалізація досліджень (трансфер знань і технологій, інновації і дослідження, інтелектуальна власність), комунікація із стейкхолдерами (якість освіти і адаптація до ринку праці), розв'язання соціальних проблем (освіта впродовж життя, інклюзія, соціальна відповідальність) і вплив на урегулювання суспільного життя у країні (фахова експертиза у питаннях розроблення публічної політики і вплив на формування громадської позиції із суспільно важливих питань). Такий широкий тематичний спектр питань засвідчує багаторівневість регуляторних практик, де питання третьої місії університетів можуть бути унормовані. За тематичним спрямуванням правове забезпечення третьої місії університетів фактично визначаємо так, як це відображено на рис. 2.1.

Аналіз практики реалізації третьої місії університетів у країнах-партнерах і в Україні засвідчує фактичну відсутність цілісного і системного підходу до її правового забезпечення на законодавчому рівні, утім на рівні регуляторних актів ЗВО і підзаконних актів міністерств та громад формуються підходи до її унормування. Дослідницькі питання, на вивчення яких спрямований цей розділ (як регулюється третя місія університетів в Україні та країнах-партнерах проєкту: Італії, ФРН, Чехії, Швеції та Латвії на рівні закладів вищої освіти, регіональному та національному рівнях з ура-

^{6*} На основі матеріалів цього розділу підготовано публікацію Oksana Holovko-Havrysheva¹, Oksana Krayevska², Svitlana Sas³, (2024), *Third Mission of Universities: Regulatory Frameworks in a Comparative Perspective*, forthcoming in *Geopolitical, Social Security and Freedom Journal*.

хуванням європейських стандартів та тенденцій розвитку вищої освіти і освітньої політики ЄС).

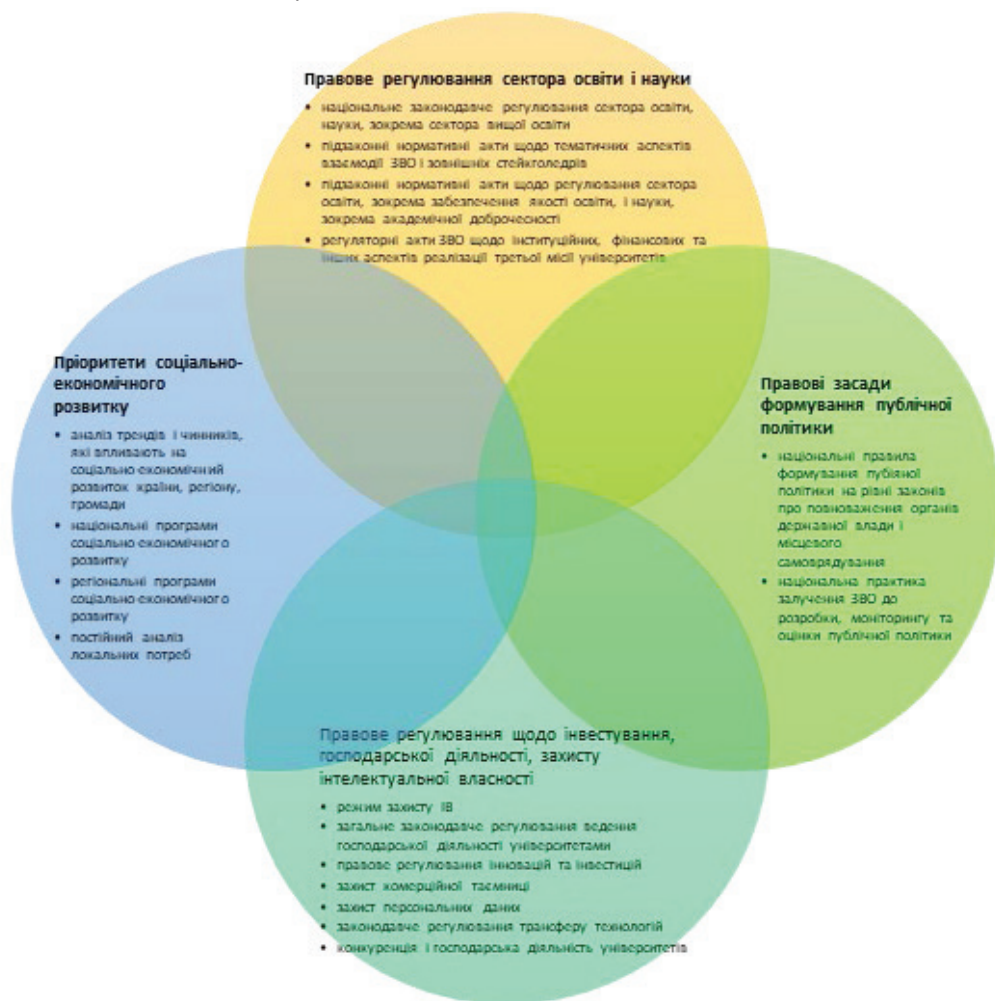

Рис. 2.1. Рівні регулювання третьої місії університетів

В основі методології дослідження є аналіз національного законодавства про третю місію університетів; аналіз досвіду європейських партнерів, отриманого під час навчальних візитів до Генуї, Лунда, Риги, Білефельда і Праги; та контент-аналіз відповідей на питальники щодо третьої місії університетів від українських ЗВО – партнерів проекту ЮНІКОМ.

Регулювання третьої місії університетів у Європейському Союзі в контексті освітньої політики ЄС

ЄС підтримує держави-члени в їхніх зусиллях забезпечити найкращу освіту та підготовку для своїх громадян. Він також сприяє розвитку багатомовності в Європі, допомагаючи у викладанні та вивченні мов, заохочуючи мобільність студентів, слухачів, викладачів і молоді, а також сприяючи обміну інформацією та досвідом (EU Official Site, дата звернення: 15.01.2024).

Завдяки своїм програмам для освіти, навчання, молоді та спорту Європейський Союз розвиває і зміцнює європейський вимір, сприяючи мобільності та заохочуючи міжнародну співпрацю через програми Еразмус+ та Європейський корпус солідарності. Освіта і професійна підготовка також відіграють важливу роль в економіці, заснованій на знаннях, як і політика щодо молоді та спорту. Усі вони підтримують відновлення, зростання та зайнятість, заохочуючи появу висококваліфікованого, універсального та здатного до адаптації до різних соціальних і економічних викликів населення.

ЄС підтримує та доповнює дії держав – членів ЄС відповідно до статей 165 та 166 Договору про функціонування Європейського Союзу. Повністю поважаючи відповідальність держав-членів за зміст викладання та організацію систем освіти, Європейський освітній простір базується на спільному баченні: до 2025 року кожен повинен мати доступ до якісної освіти та навчання у справжньому спільному європейському навчальному просторі. Учні та вчителі повинні мати можливість легко переміщатися між освітніми системами в різних державах-членах, а культура навчання впродовж життя має стати нормою (EU Official Site, дата звернення: 15.01.2024).

Пандемія COVID-19 і тривалий період закриття шкіл ще більше підкреслили необхідність розв’язання проблем і можливостей цифрової освіти. Завдяки Плану дій цифрової освіти на 2021–2027 роки ЄС підтримує стійку та ефективну адаптацію систем освіти і навчання держав-членів до епохи цифрових технологій (EU Official Site, дата звернення: 15.01.2024).

ЄС установлює рамки державам – членам ЄС для обміну передовим досвідом і навчання одна в одній задля забезпечення можливостей навчання впродовж життя і реалізації академічних мобільностей різних форматів, підвищення якості та ефективності навчання, сприяння справедливості, соціальній єдності та активному громадянству та підвищенню

потенціалу креативності, інновацій та підприємливості (EU Official Site, дата звернення: 15.01.2024). Для досягнення цих пріоритетів для співпраці у секторі освіти у рамках ЄС, він упроваджує спільні заходи у таких сферах, як дошкільна та шкільна освіта, професійна освіта і навчання, вища освіта та освіта дорослих. Одним із інструментів забезпечення і реалізації політики ЄС у сфері освіти є різноманітні програми, які слугують фінансовими інструментами забезпечення реалізації спільних європейських пріоритетів. Прикладом може слугувати програма Еразмус+, через яку ЄС також надає фінансування, інструменти та ресурси для окремих осіб, організацій і реформування політики в таких сферах, як:

- навчання і розвиток для студентів, стажерів та освітніх працівників за кордоном;
- можливості за кордоном для молоді та молодих працівників;
- можливості для організацій розвивати партнерство для інновацій у сфері освіти, навчання та молоді;
- обмін знаннями та реформування політики для підтримки зростання, робочих місць, справедливості та соціальної інтеграції в Європі.

Європейський корпус солідарності створює можливості для молодих людей волонтерити або працювати у проектах у своїй країні чи за кордоном, які приносять користь громадам і людям по всій Європі (EU Official Site, дата звернення: 15.01.2024).

Концептуальною основою становлення та розвитку освітньої політики ЄС у сфері вищої освіти є положення Болонського процесу, розпочатого ще 1999 року з підписання Болонської декларації. Відповідно до Болонського процесу європейські уряди беруть участь у дискусіях щодо реформ політики вищої освіти і прагнуть подолати перешкоди для створення Європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Болонська реформа є ключем до створення необхідної довіри для успішної навчальної мобільності, транскордонної академічної співпраці та взаємного визнання періодів навчання та кваліфікацій, здобутих за кордоном. Підвищення якості та актуальності навчання та викладання також є основною місією Болонського процесу. Проте впровадження цих реформ є нерівномірним у 48 країнах-учасниках. Особливістю Болонського процесу є те, що його коло учасників охоплює не лише держави-члени ЄС, а й інші країни Європи. Україна, не маючи статусу члена ЄС, є повновправним учасником Болонського процесу з 2005 р. І це має відповідний вплив на формування співпраці між Україною та ЄС у освітній сфері.

Болонська декларація не заперечує відмінності систем освіти, а передбачає модернізацію в контексті їхньої взаємодії з метою вдосконалення для забезпечення академічної мобільності та досягнення якості завдяки поєднанню зусиль науки та освіти з плідною співпрацею (Ципко, 2010). Болонський процес не вимагає відмовлятися від традицій вітчизняної освіти, національних надбань вищої школи, що формують світогляд молодшої людини та майбутнього фахівця. У рамках Болонського процесу сторони декларують продовження співпраці у вищій освіті (Краєвська, 2013).

Третя місія університетів закладена в положеннях Болонського процесу, який становить основу формування та реалізації освітньої політики ЄС та його держав-членів, які базуються на загальних цілях та місії університетів в ЄС, що включають викладання, дослідження та участь у суспільстві.

Варто зауважити, що вперше нова місія університетів у суспільному розвитку в найбільш узагальненій формі була сформульована 1988 року в Болонському університеті під час відзначення його 900-ліття. Тоді під час урочистостей їхні учасники, що презентували 430 університетів, у присутності представників громадськості, урядовців та духовенства підписали спільний документ, відомий під назвою «Велика Хартія Університетів» (Magna Charta, 1988), у якому й було визначено нову роль сучасної вищої освіти в Європі. Слід зазначити, що наукова, освітня й політична еліта більшості країн континенту з ентузіазмом підтримали ідею складання та підписання цього документа. Таким чином, співдружність найвідоміших і найпотужніших науково-освітніх закладів виступила в ролі новатора, піонера тих перетворень, за якими пішла вся Європа, формуючи систему цінностей і принципів функціонування власне всього Європейського Союзу (Офіційна сторінка КПІ, дата звернення: 15 січня 2024 р.). У 2020 р. було оновлено Велику Хартію Університетів (Magna Charta Universitatum, 2020), де соціальна залученість університетів до вирішення глобальних проблем сучасності і забезпечення стійкого розвитку отримує визнання як один із пріоритетних напрямів діяльності сучасних ЗВО.

Європейські університети завжди відігравали і відіграють ключову роль у формуванні майбутнього континенту, виконуючи тристоронню місію: навчання, дослідження та залучення суспільства. Водночас як перші дві місії, викладання та дослідження, добре відомі та широко зрозумілі, третя місія набуває дедалі більшого значення як важливий компонент освітньої політики ЄС та формування Європейського простору вищої освіти

(ЄПВО). Третя місія містить ідею про те, що університети зобов'язані активно взаємодіяти із суспільством і сприяти його розвитку та добробуту.

Як доказ цього можемо навести доповідь представника SPHERE (Supporting and Promoting Higher Education Reform Experts) під час Щорічної конференції національних експертів з реформування вищої освіти «Розбудова потенціалу для реформування вищої освіти: вплив спільних міжнародних проєктів», яка відбулася в грудні 2018 року в Університеті Рима (ла Сап'єнца), м. Рим, Італія за підтримки SPHERE та EACEA (Щорічна доповідь, 2018). Доповідь була присвячена аналізу імплементації довгострокових зобов'язань та новим цілям і викликам ЄПВО. Зокрема, за матеріалами звіту 2018 р. про імплементацію Болонського процесу представник SPHERE продемонстрував наявність прогресу у досягненні цілей, визначених Лісабонською конвенцією 1998 року, а також нерівномірність їх упровадження як між окремими напрямками політики, так і між країнами-членами. Зокрема, він звернув увагу на:

- забезпечення інклюзивності у широкому розумінні на всіх рівнях від закладів вищої освіти до ЄПВО у цілому;
- урахування третьої місії університетів, зокрема їхню глобальну відповідальність, відповідно до цілей сталого розвитку;
- оцінювання ризиків для освітніх систем;
- розвиток гнучких освітніх траєкторій і служб підтримки студентів;
- ризики стигматизації та необ'єктивних переваг чи дискримінації окремих груп;
- баланс між відбором і відкритим доступом до вищої освіти;
- застосування цифрових технологій та ін.

Отже, третя місія підкреслює важливість того, щоб університети виходили за рамки традиційної ролі викладання та дослідження і брали активну участь у розв'язанні суспільних проблем. Це залучення набуває різних форм, включаючи передання знань, охоплення громади та співпрацю з промисловістю, урядом і некомерційними організаціями. Університети виступають каталізаторами соціального прогресу, використовуючи свій досвід для створення позитивного впливу на громади, які вони обслуговують.

Одним з аспектів третьої місії є сприяння передаванню знань від академічних кіл до суспільства. Університети заохочуються до співпраці з підприємствами, стартапами та іншими організаціями, щоб перевести результати досліджень у практичне застосування. Трансфер знань позитивно впливає на економічний розвиток, сприяє інноваціям і підприємництву. Європейські університети, як центри інтелектуального капіталу,

---

відіграють важливу роль у розвитку регіональних і національних інноваційних екосистем.

Іншим важливим елементом третьої місії є охоплення громади та соціальна відповідальність. Очікується, що університети будуть активно взаємодіяти з місцевими громадами, розв'язуючи соціальні проблеми, сприяючи культурному обміну та підтримці сталого розвитку. Це може включати організацію публічних лекцій, семінарів та заходів, які об'єднують наукові кола і широку громадськість, сприяючи культурі взаємного навчання та розуміння.

Третя місія не обмежується залученням до місцевого та національного рівня; вона також поширюється в усьому світі. Європейські університети заохочуються брати участь у міжнародному співробітництві та партнерстві, роблячи внесок у глобальні мережі знань. Розвиваючи міжнародне співробітництво, університети збільшують свою здатність вирішувати складні глобальні виклики та готують студентів орієнтуватися у взаємопов'язаному світі.

Варто відзначити, що Болонський процес – це всеосяжна та триваюча ініціатива реформування, спрямована на створення Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) із гармонізованою та сумісною системою вищої освіти в країнах-учасницях. Болонський процес визнає важливість соціальної відповідальності у вищій освіті. Багато з його ключових принципів, таких як сприяння мобільності студентів і співробітників, підтримка різноманітних шляхів навчання та підвищення якості освіти, узгоджуються із ширшими цілями третьої місії.

Болонський процес, зосереджений на дослідницькому навчанні та розвитку компетенцій, сприяє створенню середовища, сприятливого для передавання знань та інновацій. Це особливо стосується акценту третьої місії на внеску університетів у суспільний розвиток через дослідження та інновації.

І Болонський процес, і третя місія заохочують міжнародну співпрацю. Болонський процес наголошує на сумісності академічних систем для сприяння мобільності та співпраці, тоді як третя місія заохочує університети працювати на глобальному рівні, створюючи партнерства та сприяючи розв'язанню глобальних проблем.

Таким чином, Болонський процес і третя місія університетів поділяють спільні цілі підвищення якості вищої освіти, сприяння соціальній відповідальності та сприяння міжнародній співпраці. Болонський процес забезпечує основу для структурних реформ, а третя місія доповнює ці зусилля,

---

наголошуючи на ширшій ролі університетів у суспільстві, включаючи залучення, передавання знань та інновації. Разом вони сприяють розвитку європейської вищої освіти у глобально взаємопов'язаному ландшафті.

Зазначимо також, що реалізація третьої місії пов'язана з труднощами, включаючи обмеження ресурсів, різні інституційні можливості та потребу в культурних змінах в академічному середовищі. Однак ухвалення третьої місії також надає університетам унікальні можливості збагатити своє освітнє середовище, посилити свій суспільний вплив і позиціонувати себе як ключових гравців у регіональному та глобальному розвитку.

Третя місія університетів в освітній політиці ЄС підкреслює зміну ролі закладів вищої освіти як активних учасників суспільного розвитку. Підкреслюючи взаємодію з громадами, передавання знань і міжнародну співпрацю, третя місія відображає прагнення сприяти інноваціям, розв'язувати суспільні проблеми і готувати студентів до динамічного та взаємопов'язаного світу. Оскільки європейські університети продовжують розвиватися, інтеграція третьої місії в їхню основну діяльність буде важливою для побудови стійких, інклюзивних і глобально конкурентоспроможних суспільств.

Попри те, що активність університетів у суспільній сфері стрімко розвивається, правові аспекти цих процесів є недостатньо врегульованими. На рівні Європейського Союзу особливості регулювання цієї сфери зумовлені такими чинниками:

- повноваження ЄС щодо регулювання сектору освіти є субсидіарними відносно держав-членів, а його компетенція в цій сфері є допоміжною;⁷
- освітня політика ЄС є однією із найбільш його ефективних політик завдяки сформованим інструментам і програмам підтримки спільно визначених пріоритетних напрямів;
- пріоритети освітньої політики ЄС сформульовані у статті 169 (2) Договору про функціонування ЄС (далі – ДФЕС) і охоплюють підтримку європейського виміру освіти, зокрема шляхом сприяння викладанню і поширенню мов держав-членів; сприяння мобільності студентів і викладачів, особливо через підтримку академічного визнання дипломів і періоду навчання; підтримку співпраці

---

⁷ За ст. 6 (е) Договору про функціонування Європейського Союзу він уповноважений доповнювати, підтримувати і координувати діяльність держав-членів у сфері освіти, професійної освіти, молоді та спорту. За ст. 9 ДФЕС зобов'язаний при формуванні своїх політик і проведенні діяльності враховувати необхідність забезпечення високого рівня освіти.

між освітніми установами; організація обміну інформацією і досвідом функціонування освітніх систем держав – членів ЄС; підтримка молодіжних обмінів і обмінів працівників молодіжної сфери задля підвищення залучення молоді до демократичного життя в Європі; підтримка дистанційного навчання і формування європейського виміру в спорті.

На рівні ЄС 2012 року фактично зазначено, що університети мають вплив на соціально-економічний розвиток і можуть бути підприємницькими (Commission Communication, 2012), сприяючи, з одного боку, через трансфер технологій і результатів досліджень у підприємницький сектор, а з другого – через посилення підприємницької освіти й освітніх ініціатив задля сприяння підприємництву.

У січні 2021 року Європейська Комісія на розгляд до Європейського Парламенту, Ради ЄС та Комітету Регіонів скерувала Європейську стратегію для університетів (European Strategy, 2022), де метою зусиль ЄС у сфері вищої освіти є підтримка і посилення спроможності університетів адаптуватися до змін, вистояти та внести свій вклад у відбудову Європи і її резильєнтності. Задля досягнення цієї мети ЄС прагне трансформувати європейські університети в потужні центри досконалості і наукових досліджень задля суспільного розвитку.

Так, у лютому 2021 року Рада ЄС ухвалила Резолюцію щодо стратегічних пріоритетів для співпраці на період 2021–2030 рр. при формуванні Європейського Освітнього Простору (Council Resolution, 2021). Стратегічні пріоритети – якість, рівність, інклюзія і успішність в освіті і навчанні; мобільність і навчання упродовж життя; викладачі та вчителі; вища освіта; зелені та цифрові трансформації. Попри те, що сам термін «третя місія» в контексті цього документа не згадується, конкретними завданнями стратегічного пріоритету «вища освіта» є посилення ролі університетів як «парків знання», які мають чотири компоненти – навчання, дослідження, інновації і служіння суспільству, а також сприяння посиленню значення університетів для ринку праці і суспільства загалом у поєднанні із завданням формувати навчальні програми відповідно до потреб ринку, посилювати автономію ЗВО і співпрацю з роботодавцями.

У Висновках Ради ЄС від 6 квітня 2022 року було визначено чотири основні пріоритети посилення спроможності закладів вищої освіти у ЄС: посилення європейського виміру в освіті, науці та інноваціях і синергії між цими компонентами, посилення ролі Європи як глобального лідера, сприяння відновленню Європи і відповідь на цифрові та зелені трансфор-

---

мації та поглиблення європейських сенсів, які ґрунтуються на спільних цінностях (Council Conclusion, 2022).

Окрім тематичних напрямів реалізації третьої місії університетів, на рівні ЄС підтримано низку проектів та ініціатив, спрямованих на підтримку суспільної залученості університетів. Таким прикладом може слугувати створення 2017 року і її трансформація в загальноєвропейську мережу Європейської обсерваторії з вивчення суспільно орієнтованих послуг (EOSLNE, дата звернення: 15 січня 2024 р.), яка ставить своєю метою запровадження практик навчання суспільному служінню як навчального підходу, що підвищує залучення студентів до суспільного життя. У липні 2023 року Європейське виконавче агентство з освіти та культури (EACEA) оголосило тендер на створення Обсерваторії європейського сектору вищої освіти (E-TED, 2023), завданням якої стане моніторинг виконання Європейської стратегії для університетів, а саме таких освітніх програм ЄС і таких ініціатив, як європейська студентська картка, освітні мобільності тощо.

Відтак, на рівні Європейського Союзу ідеї посилення суспільної ролі університетів відображені передусім у правових актах, пов'язаних із створенням Єдиного простору вищої освіти (ЕНЕА, ЄПВО) та Європейського Дослідницького Простору (ЕРА, ЄДП)⁸. Формування засад і пріоритетів співпраці в освіті та науці в ЄС відбувається на основі актів Ради ЄС, які окреслюють цілі і завдання політики ЄС щодо закладів вищої освіти. На рівні ЄС правове регулювання третьої місії університетів має фрагментарний, несистемний характер, проте основні її компоненти (суспільна залученість, підприємницький вимір наукової діяльності, інновації і соціальна діяльність) визначають основні напрями підтримки закладів вищої освіти з боку ЄС. Проте перелік інструментів підтримки сектора вищої освіти з боку ЄС має вплив на формування національних практик у сфері вищої освіти, і зокрема тих видів діяльності закладів вищої освіти, які є орієнтованими на подолання суспільних викликів і проблем глобального, регіонального, національного і внутрішньо національного рівнів.

---

⁸ Як цілісна ініціатива ЄС реалізується з 2000 року.

Правові аспекти реалізації третьої місії університетів у державах – членах ЄС: практика Італії, ФРН, Чехії, Латвії та Швеції

Слід зазначити, що з огляду на той факт, що в рамках ЄС компетенція щодо регулювання освітнього сектору є національною, то національні освітні системи в частині їхньої організації різняться між собою. Пришвидшення процесів гармонізації і взаємодії між національними освітніми системами є одним із важливих пріоритетів ЄС (Council Recommendation on Building Bridges, 2022). Утім, національні освітні системи і національне законодавство, яке регулює діяльність закладів вищої освіти, мають особливості в кожній країні, а тому і підходи до унормування третьої місії університетів різняться.

Італія

Регулювання сектору вищої освіти в Італії має давні традиції, серед яких остання реформа сектору вищої освіти мала місце 2010 року. Саме в Законі Італії № 240 від 2010 р., (Law No. 240, 2010) університети як заклади, які надають послуги публічного інтересу. Саме цим законом було модифіковано систему оцінювання діяльності закладів вищої освіти і Указом Президента 2010 року (Presidential Decree No. 76/2010, 2010) про структуру і функціонування Національного агентства оцінювання університетів і дослідницьких установ було власне його створено. Досвід реалізації третьої місії закладами вищої освіти Італії є досить специфічним, адже фактично з 2010 року. Італія проводить системний і послідовний моніторинг її реалізації університетами. В Італії третя місія університетів визначається як «міра відкритості закладів вищої освіти до соціально-економічного середовища через комерціалізацію і трансфер знань. Третя місія є процесом обміну знань, який пов'язаний не лише з технологіями, але охоплює соціальні і культурні переваги» (Blasi et, 2023). З огляду на такий рівень інституціоналізації третьої місії університетів на державному рівні, внутрішні регуляторні акти університетів відображають її не лише на рівні стратегічних документів, а й деталізованого регулювання управління третьою місією всередині університетів.

Внутрішньо третя місія університетів у Італії є двокомпонентною і охоплює питання, які стосуються валоризації досліджень (установлення вартості, ціни дослідження) і формування суспільних благ (рис. 2.2.).

Рис. 2.2. Внутрішня структура третьої місії університетів в Італії за Бласі, Лоньї, Романьйосі, Уррічо (Blasi et, 2023).

Ці два компоненти мають внутрішню систему індикаторів. Так, для валоризації досліджень до уваги береться наявність патентів, надходження від комерціалізації патентів, надходження із зовнішніх джерел для фінансування досліджень, наявність наукових парків та інкубаторів, компаній spin-off та їхній загальний дохід. Для сектору суспільних благ такими індикаторами є університетські музеї та археологічні експедиції, курси освіти впродовж життя, центри клінічних досліджень та біобанки, а також залучення університету до публічного життя.

Особливістю регулювання третьої місії університетів в Італії є те, що її оцінювання є невід'ємним елементом процедур акредитації освітньої діяльності з 2013 року, відтак така ситуація сприяє інституціоналізації третьої місії в університетах і формування усталених управлінських механізмів, спрямованих на забезпечення реалізації третьої місії. Інституційно станом на 2019 рік 85 % італійських університетів мали системи моніторингу реалізації третьої місії, у 74 % університетів існувала управлінська посада, до відання якої входили питання реалізації третьої місії, а у 53 % у діяльність університетів були тісно інтегровані функції з реалізації третьої місії (Romangiosi, Blasi, 2019; OECD/EU, 2019).

ФРН

У ФРН правове регулювання освітнього сектора належить до відання федеральних земель, відтак фактично у всіх 16-ти федеральних землях існує своє законодавче регулювання сектора вищої освіти. На загал у ФРН третя місія університетів визначається як «діяльність університетів у кон-

тексті освітньої і наукової діяльності, не будучи при цьому ані освітою, ані наукою» (Berghäuser, 2021). Характерними ознаками третьої місії університетів у ФРН визначають те, що така суспільно орієнтована діяльність виходить за межі освітньої і наукової діяльності, при її реалізації використовуються ресурси ЗВО (знання, технології, персонал); коло адресатів та учасників такої діяльності виходить за межі академічної спільноти і стосується така діяльність різних аспектів соціально-економічного розвитку. Уся діяльність суспільно орієнтована діяльність університетів у ФРН групується за трьома категоріями: трансфер знань та технологій (дослідницька співпраця з зовнішнім середовищем, передача знань та технологій через замовні дослідження і консультаційну діяльність, комерціалізація знань і досліджень через spin-offs і захист інтелектуальної власності і трансфер персоналу через практику чи дуальне навчання), підвищення кваліфікації (програми з поглиблення і продовження навчання, професійного підвищення кваліфікації і ініціативи з неформальної освіти) і соціальна залученість (ініціативи із залучення суспільних учасників до освітнього процесу, а також Citizen Science та Public Engagement; Science Literacy та Science Education, Open Science та Open Access; Service Learning; Community Outreach, Community Service, Civic Engagement та Social Entrepreneurship.) (Berghäuser, 2021).

Наведемо приклади діяльності університетів ФРН щодо третьої місії в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Приклади діяльності університетів ФРН у сфері реалізації третьої місії за Берггаузером і Гьольшером (Berghaeuser & Hoelscher, 2019).

Виміри третьої місії	Компоненти конкретного виміру третьої місії	Приклади діяльності
Трансфер технологій та знань	(I) співпраця щодо створення знань	– співпраця у сфері досліджень – стратегічні партнерства та мережі – спільні наукові команди чи лабораторії – спільні професорські посади
	(II) комунікація про знання і технології	– договірні дослідження – наукове консультування
	(III) комерціалізація знань та технологій	– компанії spin-off – патенти та ліцензії
	(IV) індивідуальний трансфер знань та технологій	– стажування – дуальне навчання – сервіс кар'єрного зростання – мережі випускників – паралельне працевлаштування як у межах, так і поза межами ЗВО

Закінчення табл. 2.1

Виміри третьої місії	Компоненти конкретного виміру третьої місії	Приклади діяльності
Підвищення кваліфікації	(I) поліпшені навчальні програми	поліпшені професійні навчальні програми на рівні бакалаврату та магістратури
	(II) сертифікатні програми	пропозиції короткотермінового навчання для спеціалізованих професійних груп
	(III) неформальна освіта	– гостьові студії – відкриті семінари і лекції (серії)
Соціальна залученість	(I) поширення участі в освітньому процесі	– поширення умов відкритого доступу до навчання – доступ до освіти для непривілейованих категорій осіб
	(II) наука для кожного і громадське залучення	– інтеграція громадськості в дослідницькі процеси
	(III) грамотність у сфері науки, освіта для науки і відкритий доступ	– науково-популярні публікації – лабораторії для школярів і студентів – фестивалі науки, «ночі науки» – відкритий доступ до публікацій, відкрите рецензування, відкриті наукові показники і відкритий доступ до баз даних для досліджень
	(IV) послугоорієнтоване навчання	– інтеграція послуг для громади у освітні програми для студентів
	(V) вплив на громаду, послуги для громади	– інфраструктура – діяльність персоналу ЗВО для громади
	(VI) громадська активність	– підтримка заходів у час виборів – участь у публічних кампаніях
	(VII) соціальне підприємництво	– соціальне підприємництво як частина освітніх програм для студентів – соціальне підприємництво як діяльність персоналу ЗВО

Згідно з дослідженням Берггаузера (Berghauser, 2021), у законах федеральних земель про вищу освіту відображено норми, що регулюють питання трансферу технологій та знань, а також підвищення кваліфікації. Водночас як соціальна залученість є мало врегульованою, а з-поміж усіх аспектів реалізації саме соціальної компоненти третьої місії університетів законодавчо врегульовані різні аспекти, пов'язані із відкритим доступом і відкритою наукою, професійних кваліфікацій, роботи з мігрантами, учнями і соціальної допомоги (рис. 2.3).

	Трансфер знань та технологій (ТЗТ)				Підвищення кваліфікації (ПК)				
	ТЗТ загальне	співпраця щодо ТЗТ	управління ТЗТ	індивідуальне ТЗТ	ПК загальне	ПК для студентів	Професійне ПК	Неформальне ПК	Співпраця з компаніями
1 Баден-Вюртемберг	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2 Баварія	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3 Берлін	x	x1	x	x	x	x	x	x	
4 Бранденбург	x	x		x	x	x			x
5 Бремен	x	x1	x	x	x	x	x	x	x
6 Гамбург		x	x	x	x	x	x		
7 Гессен	x	x	x	x	x	x	x	x	x
8 Мекленбург-Померанія	x	x	x	x	x	x	x	x	x
9 Нижня Саксонія	x	x1	x		x	x		x	
10 Північний Рейн-Вестфалія	x	x	x	x2	x	x		x	x
11 Рейнланд-Пфальц	x	x	x	x	x	x	x	x	
12 Саарланд	x	x	x		x	x		x3	x
13 Шлезвіг-Гольштейн	x	x	x	x	x	x	x	x	x
14 Саксонія	x	x	x		x	x		x	
15 Саксонія-Ангальт	x	x	x	x	x	x	x	x	
16 Тюрінгія	x	x	x	x	x	x	x4	x	x

	Соціальна залученість									
	громадська активність	послуго-орієнтоване навчання	наука для кожного	соціальне підприємництво	освіта про науку	відкрита наука/відкритий доступ	поширення доступу до вищої освіти			
							професійні кваліфікації	мігранти	учні	соціальна допомога
1 Баден-Вюртемберг	x5					x	x	x	x	
2 Баварія							x	x	x	
3 Берлін	x5						x	x		x6
4 Бранденбург	x5					x	x	x	x	
5 Бремен							x	x	x	
6 Гамбург	x5						x	x	x	
7 Гессен	x5						x	x	x	
8 Мекленбург-Померанія	x5						x	x	x	
9 Нижня Саксонія	x5					x	x	x	x	
10 Північний Рейн-Вестфалія	x5						x7	x8	x	
11 Рейнланд-Пфальц	x5					x	x	x	x	
12 Саарланд	x5						x	x	x	
13 Шлезвіг-Гольштейн	x5					x	x	x	x	
14 Саксонія	x5						x	x	x	
15 Саксонія-Ангальт	x5						x	x	x	
16 Тюрінгія	x5						x	x	x	

x1 - співпраця у сфері досліджень непрямо згадана щодо фінансування досліджень з зовнішніх джерел; однак тут не роблять різниці між договірними дослідженнями і співпрацею у сфері досліджень;

x2 - підтримка студентів для проходження практики з особливим завданням ЗВО професійного спрямування

x3 - нема прямого завдання; регулювання щодо зарахування зовнішніх слухачів можуть врегулювати вчені ради ЗВО у внутрішніх розпорядженнях

x4 - професійні програми підвищення кваліфікації можуть пропонуватися у співпраці з іншими позауніверситетськими структурами

x5 - завдання студентства є висловлювати свою точку зору щодо політики у сфері вищої освіти, сприяти обміну думками, захищати основні права і підвищувати усвідомлення відповідального громадянства

x6 -ЗВО можуть знімати оплату за надані послуги з підвищення кваліфікації і стягувати плату за участь у програмах підвищення кваліфікації на основі свої установчих документів

x7 -доступ до вищої освіти на основі наявної попередньої професійної освіти унормовують ЗВО за погодженням з міністерством землі, відповідальним за шкільну освіту

x8 -нема чіткого сприяння закордонним абітурієнтам, лиш вказівка про те, що закордонні абітурієнти повинні скласти всупні іспити

Рис. 2.3. Закріплення третьої місії університетів у законодавстві федеральних земель ФРН за Берггаузером (Berghauser, 2021).

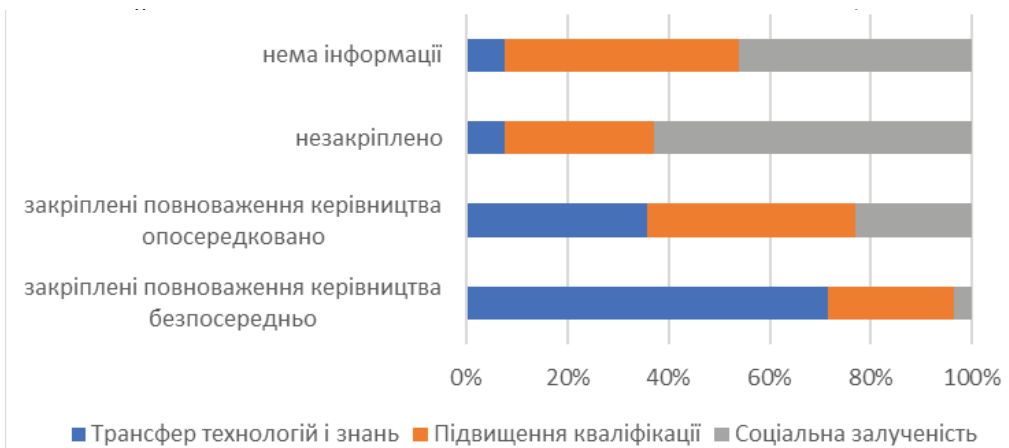

Рис. 2.4. Інституціоналізація третьої місії у менеджменті закладів вищої освіти у ФРН на основі дослідження Берггаузера.

Відтак, третя місія університетів фактично у правовому вимірі є унормованою у національному законодавстві федеральних земель і фактично інституціоналізованою як один із засадничих видів діяльності університетів поряд з освітою та наукою. Загальною є тенденція до унормування підприємницько-орієнтованої компоненти третьої місії університетів як на рівні внутрішніх актів, так і в менеджменті університетів шляхом створення або спеціальної управлінської одиниці або уповноваження наявних структурних одиниць із завданнями з реалізації третьої місії, тоді, як соціально орієнтований вимір залишається відносно слабо інституціоналізованим усередині університетів. У контексті розвитку і формування політики ФРН щодо третьої місії університетів Г. Берггаузер і М. Гьольшер звертають увагу на питання збалансованості її різних компонентів, зокрема щодо посилення соціального залучення університетів до суспільного життя і вказують, що значною мірою ці питання залежать від фінансування, і зокрема наявності фінансування з боку ЄС і доступу до фінансування з боку приватного сектору, а також рівня комерціалізації освітньої і наукової діяльності (Berghaeuser&Hoelscher, 2019).

Чехія

У Чехії правове регулювання статусу закладів вищої освіти здійснюється на основі Закону Чехії № 111 «Про заклади вищої освіти» 1998 року (Law No.111, 1998) та Постанова Уряду № 274/2016 «Про стандарти акредитації закладів вищої освіти». За секцією 1 Закону Чехії «Про заклади

вищої освіти» центрами освіти, незалежного знання і творчої діяльності (Order 274/2016, 2016), які відіграють важливу роль в освітньому, академічному, науковому, культурному, соціальному й економічному розвитку суспільства. Постанова Уряду № 274/2016 про стандарти акредитації визначає, що заклади вищої освіти загалом мають мати місії, стратегії розвитку і ведення освітньої, наукової, творчої і супровідної діяльності, причому у стратегічних документах університетів та інших ЗВО має бути відображений міжнародний, національний і регіональний виміри його впливу, забезпечення рівних можливостей. Окремою вимогою до ЗВО є наявність у них документів, які регулюють їхню соціальну корпоративну відповідальність.

Відтак, у загальному форматі третя місія ЗВО відображена в національному законодавстві на рівні закону, який зазначає, що свою діяльність ЗВО здійснює шляхом формування знань і проведення освітніх, наукових, інноваційних та інших творчих заходів відповідно до типу ЗВО, сприяння освіті упродовж життя, здійснення впливу в публічних обговореннях соціальних, етичних питань, підтримці культурного розмаїття, ідей громадянського суспільства і залучення молоді до ідей громадянського суспільства, а також розвитку співпраці з органами державної влади та місцевого самоврядування, бізнесом та культурними спільнотами задля сприяння розвитку на національному та регіональному рівнях. Як зазначає Я. Крчмарова, у Чехії термін «третя місія» для закладів ЗВО вживався у політичних документах щодо основ державної політики у сфері вищої освіти у 2006–2010 роках (Křčmářová, 2011).

У Чехії сформувалося розуміння трикомпонентного складу третьої місії як сукупності заходів, спрямованих на посилення підприємницької спроможності ЗВО, інновацій та соціальної залученості. Кожен із компонентів третьої місії має низку індикаторів: так, для «підприємницької компоненти» такими індикаторами є залучення приватних ресурсів для навчання і дослідження, договірні і спільні дослідницькі проекти, консультаційна діяльність, контрактне навчання, комерційне використання матеріальної бази і система управління правами інтелектуальної власності. Для «інноваційної» компоненти такими індикаторами є визначення інновації у розумінні ОЕСР і робота із стейкхолдерами ЗВО, а для «соціальної» компоненти такими індикаторами є підтримка громадських і соціальних ініціатив, проблемоорієнтоване та послугоорієнтоване навчання і наукова діяльність, орієнтація на країни, що розвиваються, спрямованість на культурне збагачення і збагачення дозвілля.

Отже, у Чехії третя місія ЗВО інституціоналізована в рамковому характері національному законодавстві, а її урегулювання в кожному конкретному випадку має місце у стратегічних документах ЗВО. Важливим моментом є те, що елементи третьої місії є обов'язковими компонентами ЗВО, проте при оцінюванні діяльності ЗВО загалом їхнє значення складно окреслити, особливо, коли йдеться про соціальну залученість університетів до суспільного життя.

Латвія

У Латвії правове регулювання статусу закладів вищої освіти, й університетів зокрема, засад їхнього створення, функціонування і припинення діяльності відбувається на основі Закону Латвії 1995 року «Про заклади вищої освіти» та національних стратегій розвитку вищої освіти (National Concept, 2023). Особливістю закладу вищої освіти в Латвії є те, що за визначенням, ЗВО – це заклад, де відбувається імплементація академічних і професійних освітніх програм і які здійснюють діяльність у сфері освіти, науки і культури (Law of Latvia on Higher Education Institutions, 1995). Окремим розділом цього закону регулюються питання співпраці ЗВО із органами державної та місцевої влади, проте фактично тут ідеться про створення спеціалізованих установ у сфері вищої освіти і їхніх повноважень – Ради Ректорів, Асоціації коледжів Латвії, Спілки студентів Латвії. Окремо регулюються повноваження Ради вищої освіти – спеціалізованого органу, до відання якого належить формування національної концепції вищої освіти і її розвитку в Латвії, розроблення довготермінових цілей і планів розвитку науки і освіти, формувати пропозиції щодо зміни структури ЗВО, прогнозувати кількість студентів, необхідних для розвитку країн, пропонувати фінансування з державного бюджету для навчання студентів, пропонувати заходи із поліпшення якості освіти, вносити пропозиції до Кабінету міністрів Латвії щодо бюджету для сектору освіти, ухвалювати рішення про акредитацію ЗВО і скеровувати його для затвердження до Міністерства освіти і науки Латвії, проводити міжнародну діяльність. Наукова діяльність закладів вищої освіти регулюється окремим законом «Про наукову діяльність» 2005 року. Попри той факт, що освітня і наукова діяльність ЗВО у Латвії є унормованою, діяльність у сфері «третьої місії» не має формалізованого регулювання. Оскільки ЗВО Латвії, маючи серед своїх завдань діяльність у сфері культури, то вони фактично активно розвивають цей напрям як окремий напрям діяльності. У контексті реалізації власне третьої місії в Латвії, ймовірно, ідеться про застосування

моделі потрійної спіралі, де питанням інновацій у суспільному розвитку належить важливе місце. Фактично практики регулювання третьої місії університетів і їхнього закріплення знову ж є традиційно відображеними у стратегічних документах університетів та інших закладів вищої освіти (OECD, 2019; Savrina, 2023).

Швеція

У Швеції діяльність закладів вищої освіти регулюється Законом «Про вищу освіту» 1992 року зі змінами і доповненнями та відповідним постановою уряду. У секції 5 частини 1 Закону Швеції «Про вищу освіту» ЗВО країни у своїй діяльності зобов'язані підтримувати сталий розвиток для гарантування сучасникам і наступним поколінням здорове і збережене довкілля, економічний і соціальний добробут і справедливість (Swedish Higher Education Act, 1992). Окрім цього, рівність між чоловіками і жінками, а також освіта впродовж життя має бути забезпечена у діяльності ЗВО, а також у міжнародній діяльності ЗВО цілі сталого розвитку мають бути в центрі уваги. Особливо слід звернути увагу на те, статус дослідника і доброчесність у дослідженнях мають важливе значення для діяльності університетів: питання стандартів доброчесності, відхилення від стандартів доброчесності, захисту персональних даних окремо врегульовані в Ордонансі про вищу освіту в редакції 2023 року (Higher Education Ordinance, 2023). Шведське агентство з вищої освіти уповноважене оцінювати діяльність ЗВО у сфері освіти та науки, а також надавати їм правовий супровід і моніторити ефективність освітньої системи. Попри орієнтацію системи вищої освіти Швеції на проблеми сталого розвитку, третя місія у ЗВО як така є слабо інституціоналізованою (Benneworth et al, 2015; Schnurbus, Edvardsson, 2022), нема системного підходу до її оцінювання як елемента акредитаційних процедур, попри високий рівень залученості університетів у суспільне життя на різних рівнях. Різні аспекти третьої місії університетів є відображені у стратегічних документах ЗВО. Діяльність ЗВО фактично сфокусована є на різних аспектах третьої місії, проте яскравою є тенденція до посилення дослідницької компоненти і посилення ролі науки в суспільстві (UNICOM site, дата звернення: 08.01.2024).

Україна

В Україні правове регулювання третьої місії університетів теж має досить рамковий характер і відображене у правових актах, які регулюють діяльність сектору освіти і закладів вищої освіти. За Законом України «Про

вищу освіту», серед завдань ЗВО є провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводити наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечувати організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей. У розрізі третьої місії у Законі України у положеннях про засади державної політики у сфері вищої освіти зазначено:

«.. (1) сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;

1¹) сприяння утвердженню української національної та громадянської ідентичності, вихованню патріотизму, формуванню оборонної свідомості; гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, мистецтва, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави, забезпечення розвитку наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності закладів вищої освіти та їх інтеграції з виробництвом» (Закон 1556-VIII 2014: Ст. 3 Розділу I).

А реалізація державної політики у сфері вищої освіти фактично має відбуватися у тісній взаємодії із стейкхолдерами. З 2020 року за Указом Президента України має бути створена Рада з питань розвитку вищої освіти в Україні як консультативно-дорадчий орган (Указ № 210/2020), діяльність якої у час війни складно окреслити як активну. 2022 року в переддень повномасштабного вторгнення росії було ухвалено Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки (Розпорядження № 286-р, 2022), у рамках якої є певні моменти орієнтації сектору вищої освіти України на підвищення його залученості до суспільного життя і вирішення суспільних проблем, хоча самі стратегічні цілі для сектора вищої освіти і стратегічні цілі для державної політики у секторі вищої освіти відображають внутрішню проблематику, а в зовнішньому контексті орієнтуються на проблематику інтеграції України в європейський освітній і науковий простір без урахування глобальних тенденцій розвитку сектору освіти. Саме тому пріоритетними стали питання ефективності управління вищою освітою включно з підтримкою дослідницьких університетів, посилення довіри громадян, держави і бізнесу до діяльності ЗВО, забезпечення якісної та конкурентоспроможної освіти, інтернаціоналізація вищої освіти та посилення привабливості академічної кар'єри. Окрім Закону України № 1556-VII «Про вищу освіту» та згаданого Указу Президента України «Про

вдосконалення вищої освіти в Україні», певні аспекти реалізації третьої місії унормовані у таких правових актах, як:

- Закон України «Про освіту»;
- Закон України № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність» (редакція від 6.04.2022 р.);
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо активізації діяльності наукових парків» 7 вересня 2021 року;
- Концепція Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року, схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 322-р.;
- Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (від 30 вересня 2019 р. № 722/2019);
- Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затверджене наказом МОН України від 11 липня 2019 року № 977;
- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» (від 11.11.2015 № 932, зі змінами);
- Наказ МОН України від 20 листопада 2017 р. № 1507 «Про затвердження Порядку реєстрації міжнародних науково-технічних програм і проєктів, що виконуються в рамках міжнародного науково-технічного співробітництва українськими вченими, а також грантів, що надаються в рамках такого співробітництва»;
- Концепція Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року, схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 322-р.

Слід наголосити, що в Україні з 2015 р. діє Національне Агентство із забезпечення якості вищої освіти (далі – НАЗЯВО), у місії якого визначено його прагнення бути каталізатором позитивних змін у забезпеченні якості вищої освіти в Україні і пропагувати культуру якості у вищій освіті (Стратегія НАЗЯВО, 2022). Наявна система оцінювання якості вищої освіти ґрунтується на оцінюванні освітньої і наукової діяльності ЗВО, соціально-орієнтована діяльність за межами освіти і науки фактично не мають системного підходу як компонент механізму оцінювання якості у вищій

освіті в Україні, проте окремим критерієм оцінювання є здатність ЗВО забезпечувати через освітні програми під «навчання через дослідження» та залучення роботодавців до формування освітніх програм (Положення, 2019).

Ці правові акти фактично засвідчують тенденцію до унормування підприємницького виміру третьої місії університетів, тоді як її соціальний вимір є поза державним регуляторним впливом. Окрім цього, в Україні відсутнє оцінювання третьої місії університетів як окремого елемента акредитаційних процедур, хоча певні елементи оцінювання взаємодії університетів та суспільства здійснюються через механізми залучення стейкхолдерів університетів до організації освітньої діяльності. Утім, як і в досліджуваних країнах (табл. 2.2), глобальні тенденції розвитку сектору вищої ЗВО України відображають на рівні власних стратегічних документів, у тім числі й щодо третьої місії. Однак, загалом, рівень інституціоналізації третьої місії університетів в Україні є низьким.

Таблиця 2.2

Порівняльна таблиця правового забезпечення реалізації третьої місії університетів у країнах – партнерах проекту ЮНІКОМ

	Італія	ФРН	Чехія	Латвія	Швеція	Україна
Національний рівень	Інституціо-лізована, указ президента, частина акредитаційних процедур	Інституціо-лізована у законодавство про вищу освіту федеральних земель	Інституціо-лізована в рамковому характері	фактично не інституціо-лізована, проте діяльність у сфері культури	Інституціо-лізована у рамковому характері	Інституціо-лізована у стратегії розвитку вищої освіти
Інституційний рівень	місії і стратегії	місії і стратегії	місії і стратегії	місії і стратегії	місії і стратегії	місії і стратегії
Компоненти третьої місії	комерціалізація досліджень створення публічних благ	трансфер технологій і знань підвищення кваліфікації соціальна залученість	підприємництво інновації соціальна залученість	трансфер технологій, знань і інновацій зростання демократії і культури зростання економіки	дослідження і інновації співпраця задля вирішення суспільних проблем комунікація	освіта і наука

Таким чином, правове забезпечення третьої місії університетів на сучасному етапі має дуже рамковий і фрагментарний характер у досліджуваних країнах. У ФРН та Італії третя місія університетів досить добре інституціоналізована в системі управління освітніми процесами – в Італії оцінювання третьої місії університетів є обов’язковим елементом державної акредитації ЗВО, що зумовлює потребу у створенні інституційних механізмів усередині університетів для її забезпечення; у ФРН третя місія інституціоналізована переважно у контекст одного з її компонентів – трансферу технологій і знань. У Чехії та Швеції правове поле для третьої місії загалом сформоване на рівні цілей та завдань діяльності ЗВО, у той час як у Латвії та Україні питання реалізації третьої місії фактично не унормовано на рівні державного регулювання. Проте на рівні університетів їхня третя місія відображена у їхніх стратегічних документах і комунікується в зовнішній світ. Такий стан справ спричинений тенденціями розвитку сектору вищої освіти як такого, у якому із 70-х років ХХ століття простежується тенденція до залучення університетів до суспільного життя поза рамками освітньої і наукової діяльності як двох первинних видів діяльності ЗВО. Станом на сьогодні системна практика оцінювання третьої місії університетів як елемента акредитаційних процедур є лише в Італії. Фактично в усіх країнах пріоритетним компонентом третьої місії університетів є комерціалізація наукової діяльності та інновації, завдяки яким університети можуть розв’язувати як глобальні проблеми людства, так і сприяти соціально-економічному розвитку своїх країн, регіонів та громад.

Розділ 3

КОНТЕКСТ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРЕТЬОЇ МІСІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ І ПРОФІЛІ ПАРТНЕРІВ ЗВО З УКРАЇНИ

Оксана Мольдерф,

Оксана Краєвська,

Ярина Танчак

Учасниками консорціуму проекту ЮНІКОМ є університети західної (Львівський національний університет імені Івана Франка), центральної (Вінницький національний медичний університет ім. М. Пирогова, Донецький державний університет внутрішніх справ), північної (Український державний університет імені М. Драгоманова, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України), північно-східної (Сумський національний аграрний університет, Харківський національний університет радіоелектроніки) та південної (Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького) частини України. До релокації Донецький державний університет внутрішніх справ був розташований у Донецьку, обласному центрі Донецької області, яка розташована у східній частині України, згодом був переміщений до м. Кривого Рогу (Дніпропетровська область), а з червня 2022 року відновив свою роботу в м. Кропивницький (Кіровоградська область).

Таким чином, географія учасників і їхній регіональний контекст достатньо широкі: Вінницька область, Запорізька область, м. Київ, Кіровоградська область, Львівська область, Сумська область, Харківська область, а також Донецька область, з якої відбувалася релокація. Всі представлені заклади вищої освіти розташовані у міській місцевості, при цьому два заклади – Український державний університет імені М. Драгоманова та Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України – розташовані у столиці України, а шість інших закладів – в обласних центрах. Варто зазначити, що після окупації Донецька Донецький державний університет внутрішніх справ був спочатку переміщений до м. Кривого Рогу, міста,

---

яке хоч і не є обласним центром, втім до повномасштабного вторгнення входило до десятки найбільших міст України (ДССУ, 2022), а в червні 2022 року відновив роботу в обласному центрі Кіровоградської області – місті Кропивницькому. Щодо Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, то до початку повномасштабного вторгнення у 2022 році він діяв у районному центрі, а через окупацію міста Мелітополя був переміщений в обласний центр – місто Запоріжжя.

Серед провідних галузей економіки, які активно розвиваються в усіх регіонах, у яких розташовані університети – учасники проекту ЮНІКОМ, було виокремлено торгівлю, харчову промисловість. Той факт, що значну роль в економіці України відіграє аграрна галузь, відобразився і в результатах опитування – у всіх вказаних областях аграрну галузь було віднесено до пріоритетних. Машинобудування активно розвивається у Харківській, Кіровоградській, Запорізькій і Львівській областях, будівництво є важливою галуззю економіки Харківщини та Вінниччини. Металургія – одна з центральних галузей економіки Запорізької області. Згідно з результатами опитування, інформаційні технології активно розвиваються у м. Києві, Харківській та Львівській областях, а туризм є важливою галуззю економіки у Львівській області та м. Києві (Опитувальник ВНМУ ім. М. Пирогова, 2023; Опитувальник ДДУВС, 2023; Опитувальник ІВО НАПНУ, 2023; Опитувальник ЛНУ імені Івана Франка, 2023; Опитувальник МДПУ імені Б. Хмельницького, 2023; Опитувальник САУ, 2023; Опитувальник УДУ ім. М. Драгоманова, 2023; Опитувальник ХНУРЕ, 2023).

Зважаючи на те, що в опитувальниках часто не було надано інформації про те, яке джерело походження інформації про доходи місцевих бюджетів (рис. 3.1), було проаналізовано дані Міністерства фінансів України станом на вересень 2023 року (Державний веб-портал бюджету, дата звернення: 28 жовтня 2023). Аналіз показав, що найбільше дохідну частину бюджету має столиця України м. Київ. За доходами до місцевих бюджетів лідирують також Харківська і Львівська області, найменшу дохідну частину серед регіонів, представлених у дослідженні, мають Сумська і Кіровоградська області.

У частині досліджуваних регіонів та у столиці України м. Києві у структурі надходжень до бюджету превалюють податкові надходження, зокрема податки на доходи фізичних осіб і податки на прибуток підприємств. Зокрема, у місті Києві ця частка становить 84,65 %, у Львівській області – 61,89 %, у Сумській області – 47,35 % і у Вінницькій області – 47,33 %. Для таких областей, як Запорізька, Кіровоградська і Харківська основним

джерелом доходу бюджету є офіційні трансферти. У бюджеті Запорізької області вони становлять 55,83 %, у бюджеті Харківської області – 53,48 %, Кіровоградської області – 48,37 %.

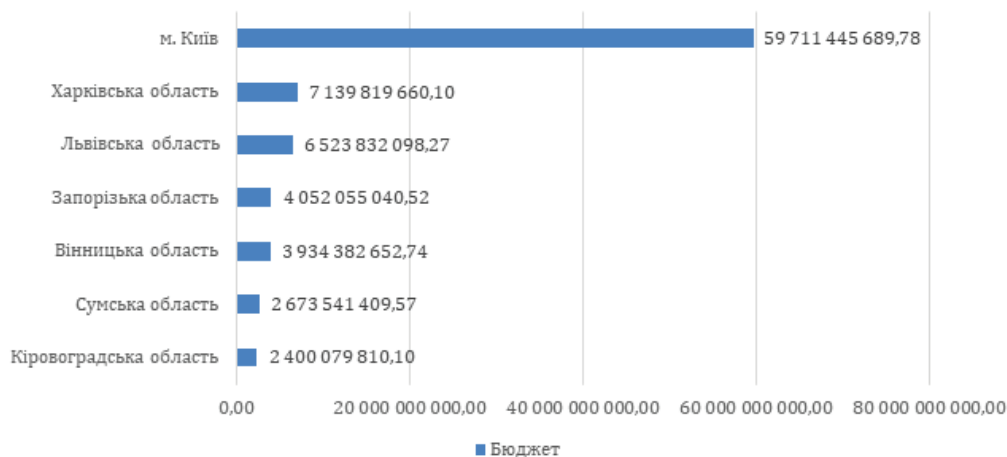

Рис. 3.1. Бюджети регіонів за дохідною частиною

Серед основних статей видатків місцевих бюджетів відповідно до даних Державного вебпорталу бюджету для громадян домінують освіта, загальнодержавні функції, економічна діяльність, охорона здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення. Топ-3 пріоритетні статті видатків відповідно до даних Міністерства фінансів України на вересень 2023 року у представлених у проекті регіонах є такими (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Пріоритетні статті видатків у 2023 р. у м. Київ, Вінницькій, Запорізькій, Кіровоградській, Львівській, Сумській та Харківській областях

м. Київ	Вінницька область	Запорізька область	Кіровоградська область	Львівська область	Сумська область	Харківська область
Загальнодержавні функції – 30,88 %	Освіта – 30,35 %	Освіта – 43,12 %	Освіта – 31,91 %	Освіта – 34,09 %	Загальнодержавні функції – 30,16 %	Освіта – 28,03 %
Освіта – 24,55 %	Економічна діяльність – 26,55 %	Загальнодержавні функції – 20,17 %	Економічна діяльність – 23,35 %	Економічна діяльність – 20,20 %	Освіта – 29,93 %	Економічна діяльність – 21,62 %
Економічна діяльність – 20,18 %	Охорона здоров'я – 15,80 %	Охорона здоров'я – 12,51 %	Соціальний захист і соціальне забезпечення – 14,10 %	Загальнодержавні функції – 19,61%	Економічна діяльність – 13,45 %	Загальнодержавні функції – 17,04 %

Проаналізувавши видатки на освіту та на різні її форми (загальна середня, професійно-технічна, фахова передвища і вища, післядипломна, позашкільна та інші форми) у всіх перелічених регіонах та у столиці м. Києві, можна виокремити таку тенденцію: у Харківській та Вінницькій областях видатки на фахову передвищу освіту є пріоритетною статтею видатків: 48,13 і 36,32 % відповідно до загального бюджету на освіту. На другому місці фінансування фахової передвищої і вищої освіти є в Кіровоградській (30,54 % від освітнього бюджету), Львівській (23,40 %) та Сумській (22,55 %) областях, поступаючись лише фінансуванню професійно-технічної освіти. На третьому місці після фінансування загальної середньої освіти та професійно-технічної освіти є фінансування фахової передвищої і вищої освіти в Запорізькій області (22,88 % від усіх витрат), і лише на четвертому місці в м. Києві – тут на фахову передвищу і вищу освіту виділяють 7,23 % усього освітнього бюджету (Державний вебпортал бюджету, дата звернення: 28 жовтня 2023).

Серед основних викликів, які постали перед усіма учасниками консорціуму проєкту ЮНІКОМ з України, головним, очевидно, є війна та її наслідки для суспільного життя, економічного розвитку, екологічного стану тощо. Варто зазначити, що вплив безпосередніх наслідків бойових дій більше відчутний у східних та південних регіонах країни, де обстріли є інтенсивними, безпекові питання особливо гострі (у т. ч. і через замінування територій) і наявний великий ступінь руйнації інфраструктури, житлового сектору, а також інтенсивний відплив людей працездатного віку тощо, тоді як для північних, центральних та західних областей характерні більш віддаленні наслідки: збільшення кількості населення регіонів за рахунок внутрішньо переміщених осіб і потреба їх реінтеграції, забезпеченні житлом тощо, економічна стагнація тощо (Опитувальник ВНМУ ім. М. Пирогова, 2023; Опитувальник ДДУВС, 2023; Опитувальник ІВО НАПНУ, 2023; Опитувальник ЛНУ імені Івана Франка, 2023; Опитувальник МДПУ імені Б. Хмельницького, 2023; Опитувальник САУ, 2023; Опитувальник УДУ ім. М. Драгоманова, 2023; Опитувальник ХНУРЕ, 2023).

Серед інших проблем, які виділили учасники опитування у своїх регіонах: екологічна криза, зумовлена незаконною вирубуванням лісів, забрудненням річок, атмосфери і земельних ресурсів (Львівська, Кіровоградська, Запорізька області); неконтрольована забудова та активне зростання кількості транспортних засобів (Львівська область); комунальні проблеми, як-от відімкнення електроенергії, брак питної води, проблеми з опаленням тощо (Запорізька область), демографічна криза (Вінницька область) тощо.

Серед представлених регіонів кордон із Європейським Союзом, зокрема з Республікою Польща як членом ЄС, має лише одна область – Львівська. Міжнародних кордонів не мають Кіровоградська і Вінницька області. Запорізька область має лише морські кордони через вихід до Азовського моря. Спільною ознакою для Сумської, Харківської і Донецької областей є кордон з російською федерацією.

Станом на листопад 2023 року в окупації з боку російської федерації перебуває більша частина Запорізької та Донецької областей, а також невелика частина Харківської області. Сумську область, частина якої теж перебувала в окупації, було звільнено від російських військ навесні 2022 року. Унаслідок слобожанського контрнаступу Збройних Сил України у вересні – жовтні 2022 року було звільнено практично всі окуповані території Харківської області, крім частини за річкою Оскіл.

Серед документів на обласному рівні, які висвітлюють пріоритети співпраці між ЗВО та громадами, в опитувальниках було виокремлено стратегії регіонального розвитку на конкретний період (Вінницька, Запорізька, Львівська області).

Деякі області, як-от Харківська, Львівська і Вінницька, мають окремі стратегії з розвитку освіти на регіональному чи місцевому рівні. Зокрема, на Харківщині діє обласна програма розвитку освіти «Новий освітній простір Харківщини» на 2019–2023 роки (Обласна програма розвитку освіти, 2018), на Львівщині – «Стратегія розвитку освіти Львівщини на період до 2027 року» (Стратегія розвитку освіти Львівщини, 2020), а в м. Вінниця – «Програма розвитку освіти Вінницької міської територіальної громади на 2022–2024 роки» (Програма розвитку освіти Вінницької міської територіальної громади, 2021).

До прикладу, у «Стратегії розвитку освіти на Львівщині на період до 2027 року» освіту визначено як рушій економіки, а Львівську область заплановано перетворити в освітній хаб. Досягнути цих цілей влада регіону планує, серед іншого, через посилення взаємодії освіти, бізнесу, науки (операційна ціль 3.3.). Освітній хаб у стратегії трактують як перспективну точку зростання інноваційної економіки регіону через підвищення та модернізацію освітнього потенціалу навчальних закладів регіону; розвиток зв'язків між професійно-технічними навчальними закладами, університетами та бізнесом; інтеграція регіону у світовий освітній простір; налагодження партнерських відносин між українськими та європейськими навчальними закладами; створення центрів творчого розвитку студентів

та молоді; формування мережевих зв'язків між освітніми, науковими та бізнесовими структурами як у межах регіону, так і за його межами.

Серед пріоритетів співпраці громади із закладами вищої освіти на Львівщині визначено такі (відповідно до «Стратегії розвитку освіти на Львівщині на період до 2027 року»):

- розширення мережі креативних та освітніх просторів в університетах, громадах;
- удосконалення механізмів стимулювання наукової молоді шляхом переходу до грантового фінансування, підтримка творчих проєктів молоді;
- підтримка винахідництва та науково-дослідницької діяльності молодих учених, студентів та учнів;
- розвиток молодіжного підприємництва завдяки стартап-школам і стартап-клубам;
- заохочення молодіжних ініціатив у сфері соціального підприємництва і стартапів для розв'язання проблем сталого розвитку громади Львівщини, українського суспільства.

На Сумщині, згідно з опитувальником, до пріоритетів віднесено такі:

- матеріально-технічне забезпечення та модернізація лабораторної бази ЗВО на світовому рівні;
- забезпечення фундаменталізації та універсалізації освітньої підготовки через спільні проєкти наукових та освітніх установ (Опитувальник САУ, 2023).
- В опитувальниках Вінницького національного медичного університету ім. М. Пирогова і Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького вказано також на пріоритети співпраці на рівні місто–ЗВО. Зокрема, м. Мелітополь визначило для себе такі пріоритети для співпраці із ЗВО:
- формування міжкультурної діалогової платформи (створення міжкультурних діалогових платформ на базі закладів освіти та культури; підвищення рівня інтеркультурної компетентності молоді м. Мелітополя шляхом проведення круглих столів, науково-практичних конференцій та інформаційних сесій; проведення міжнародних і регіональних заходів міжкультурного діалогу);
- розбудова інфраструктури вражень (проведення тематичних турнірів, фестивалів з інтелектуально-розважальних ігор, створення мережі «антикафе»);

-
- місто спортивних досягнень (проведення спортивних регіональних і міжнародних змагань);
  - запровадження освіти впродовж життя шляхом проведення тренінгів і майстер-класів для дорослих; надання інституційної підтримки освіті впродовж життя (Опитувальник МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2023).

У м. Вінниці пріоритети співпраці визначені в документах під назвою «Стратегії розвитку Вінницької міської територіальної громади до 2030 року» (Стратегія 3.0) та «Концепція інтегрованого розвитку м. Вінниці 2030» (Концепція розвитку Вінниці, 2021). У рамках другого стратегічного пріоритету «Стратегії» передбачено створення умов для якісної та інклюзивної освіти, посилення зв'язку системи освіти з потребами бізнесу підтримку самореалізації молоді, посилення взаємодії та спільної відповідальності громадянського суспільства та влади.

Серед пріоритетів за цими напрямками в контексті пропонованого аналізу важливими є такі:

- залучення молоді до заходів і рішень, що стосуються розвитку громади;
- налагодження співпраці із ЗВО для підтримки реалізації проєктів випускників;
- сприяння освіті протягом життя, громадянська освіта.

У «Концепції» передбачено створення інноваційно-технологічного парку, який має забезпечити ефективну співпрацю закладів освіти, установ, бізнесу, влади і громади міста для розроблення нових технологій, створення стартапів, осучаснення освітніх послуг шляхом створення матеріальної бази для дослідницької роботи.

Інформацію щодо пріоритетів у інших регіонах не подано або подано в дуже скороченому обсязі без посилання на джерела інформації.

Серед органів, які відповідають за співпраці між закладами вищої освіти і громадами, було виділено обласні державні адміністрації та їхні відповідні департаменти (зокрема, департаменти освіти і науки), місцеві ради.

В усіх опитувальниках щодо регіонального контексту реалізації третьої місії було зазначено, що області мають розвинуту співпрацю в освітніх питаннях з міжнародними партнерами, за винятком однієї з областей.

Учасниками консорціуму від України в рамках проєкту ЮНІКОМ є сім закладів вищої освіти: Вінницький національний медичний університет ім. М. Пирогова, Донецький державний університет внутрішніх справ,

Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, Львівський національний університет імені Івана Франка, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького, Сумський національний аграрний університет, Український державний університет імені М. Драгоманова, Харківський національний університет радіоелектроніки. Кожен із них має свою історію та досвід упровадження третьої місії.

Аналізуючи результати проведеного опитування, виявлено, що всі університети є державної форми власності, більшість яких підпорядковуються Міністерству освіти і науки України і лише два із них мають галузеве підпорядкування. Так, Донецький державний університет внутрішніх справ підпорядковується Міністерству внутрішніх справ України, Вінницький національний медичний університет ім. М. Пирогова підпорядковується Міністерству охорони здоров'я України.

На рис. 3.2 зображено статистику щодо кількості здобувачів в університетах, у тому числі іноземних.

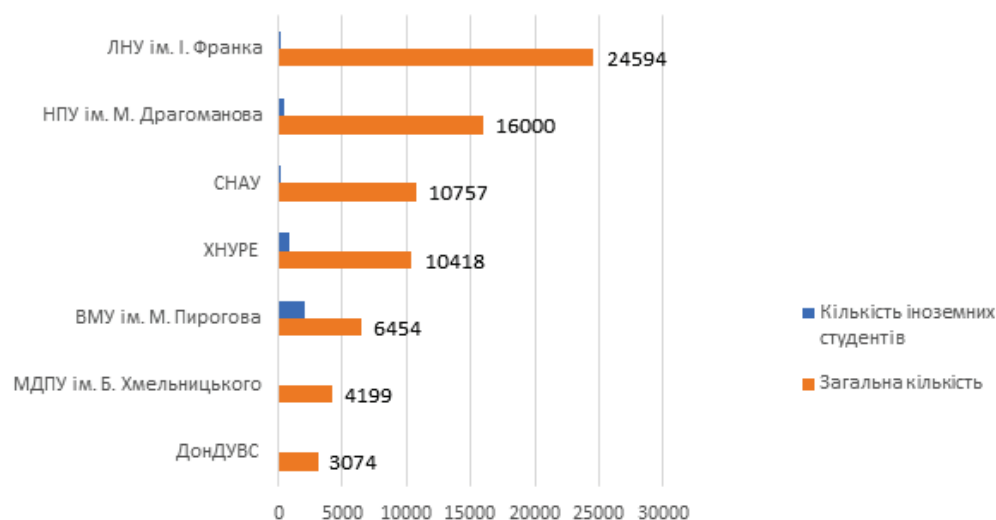

Рис. 3.2. Кількість здобувачів в університетах, у тому числі іноземних

Як бачимо, найбільшу кількість студентів має Львівський національний університет імені Івана Франка, при цьому найбільше іноземних студентів навчається у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. Пирогова, що, зрештою, є типовою характеристикою для багатьох українських закладів вищої освіти медичного профілю.

Статистику науково-педагогічних працівників зображено на рис. 3.3.

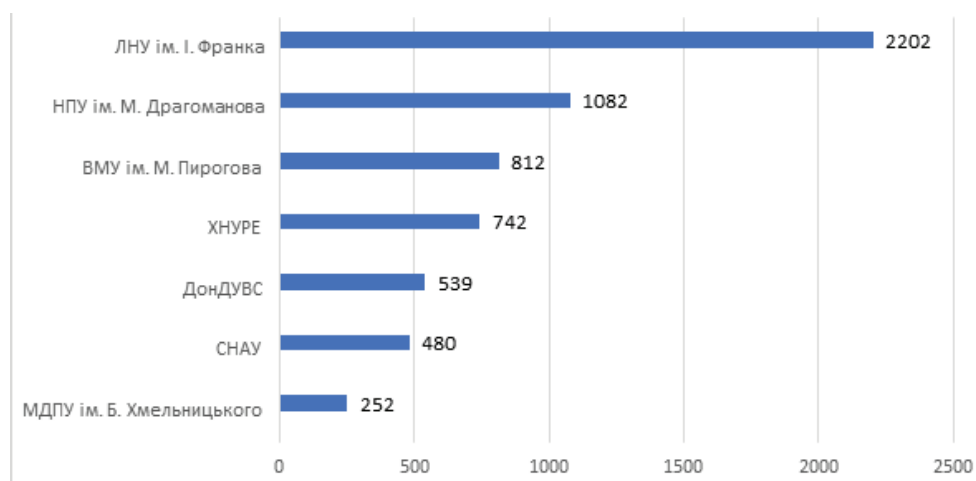

Рис. 3.3. Кількість науково-педагогічних працівників в університетах

Пропорційно до кількості студентів за кількістю науково-педагогічних працівників лідирує Львівський національний університет імені Івана Франка.

Щодо Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, дані про який не відображено, тут загалом навчаються дев'ять здобувачів освіти, серед яких один аспірант, і працюють 10 представників науково-педагогічного персоналу.

Регіональний зріз щодо кількості закладів вищої освіти в регіонах, у яких розміщені заклади – учасники консорціуму проєкту ЮНІКОМ, показує на підставі даних з ЄДЕБО, що найбільше ЗВО розташовано у столиці м. Києві – 32, на Харківщині – 23 та Львівщині – 14 закладів. Шість закладів вищої освіти розташовані у Запорізькій області, 5 – на Вінниччині, 4 – на Сумщині і 2 – на Кіровоградщині. При цьому виключно в обласних центрах розташовані всі ЗВО Харківщини, Вінниччини і Кіровоградщини, серед 14 закладів Львівщини в обласному центрі Львові розташовані 13, у Запорізькій області в самому Запоріжжі є три ЗВО, інші розташовані не в обласному центрі, на Сумщині це співвідношення становить 3 до 1. Відповідно великими освітніми агломераціями у практично всіх областях є обласні центри, винятком є лише Запорізька область, де 50 % закладів до повномасштабного вторгнення розташовувалися в районних центрах,

---

як, до прикладу, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького (Кремень та ін., 2022).

Російсько-українська війна 2014 року і повномасштабне вторгнення росії на територію України внесли значні корективи в діяльність двох університетів з консорціуму проєкту ЮНІКОМ. Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького з 2022 року перемістився в м. Запоріжжя, а Донецький державний університет внутрішніх справ, який був розташований у Донецьку, обласному центрі Донецької області, був двічі релокований, спершу – до м. Кривий Ріг (Дніпропетровська область), а з червня 2022 року відновив свою роботу в м. Кропивницькому (Кіровоградська область).

Університети, які були релоковані, зазнали певних змін у внутрішній політиці ЗВО та зіткнулися з труднощами. Так, переміщення Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького призвело до втрати інфраструктури та активів на окупованих територіях. Інша важлива проблема – вплив персоналу. Відтік молоді (в інші регіони України або за кордон) та обмеження прав і свобод молоді, яка залишається на окупованій території, позначилось на вступній кампанії, зробило її складнішою, з часом кількість вступників зменшилася. Це вже відбулося на бакалавраті внаслідок того, що певна частка випускників не завершила навчання в українських школах (Опитувальник МДПУ, 2023). Донецький державний університет внутрішніх справ зіштовхнувся з труднощами в організації та відновленні якісного освітнього процесу. Університет втратив матеріально-технічну базу (гуртожитки, їдальні, навчальні корпуси) і людські ресурси через загибель та міграцію (Опитувальник ДДУВС, 2023).

Аналізуючи структуру доходів і видатків університетів, зазначимо, що найбільший обсяг фінансування мав Львівський національний університет імені Івана Франка, 2022 року він становив 1 102 754 тис. грн. Далі розподіл бюджетів: бюджет Вінницького національного медичного університету ім. М. Пирогова – 741 044 тис. грн, Харківського національного університету радіоелектроніки – 413 673 тис. грн, Донецького державного університету внутрішніх справ – 182 000 тис. грн і Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького – 96.678 тис. грн. (Опитувальник ВНМУ ім. М. Пирогова, 2023; Опитувальник ДДУВС, 2023; Опитувальник ІВО НАПНУ, 2023; Опитувальник ЛНУ імені Івана Франка, 2023; Опитувальник МДПУ імені Б. Хмельницького, 2023; Опитувальник САУ, 2023; Опитувальник УДУ ім. М. Драгоманова, 2023; Опитувальник ХНУРЕ, 2023).

У доходах Українського державного університету імені М. Драгоманова левову частку становлять: бюджетне фінансування, освітні послуги та інші доходи, а видатки спрямовуються на виконання бюджетних програм, освіту, заробітну плату та матеріальні видатки (Опитувальник УДУ ім. М. Драгоманова, 2023). Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України 92 % фінансування надходить від держави і лише 1 % – приватне фінансування. У цьому університеті активно розвивається грантова діяльність, про що свідчить той факт, що 7 % коштів надходить від ЄС у формі грантів (Опитувальник ІВО НАПН, 2023).

Зауважимо, що у структурі доходів усіх університетів – партнерів консорціуму ЮНІКОМ левову частку займає надходження з державного бюджету, а у структурі видатків – зарплата і виконання бюджетних програм.

Позитивним є те, що кожен учасник проекту має розроблену Стратегію розвитку Університету, яка представлена на його офіційному сайті. Це свідчить про наявність чіткого плану розвитку ЗВО та врахування пріоритетів і вимог ринку праці та сфери вищої освіти. Також варто відзначити, що практично всі університети мають уже розроблену чи напрацьовують Стратегію інтернаціоналізації, що підтверджує розвинуту міжнародну діяльність учасників консорціуму (Опитувальник ВНМУ ім. М. Пирогова, 2023; Опитувальник ДДУВС, 2023; Опитувальник ІВО НАПН, 2023; Опитувальник ЛНУ імені Івана Франка, 2023; Опитувальник МДПУ імені Б. Хмельницького, 2023; Опитувальник СНАУ, 2023; Опитувальник УДУ ім. М. Драгоманова, 2023; Опитувальник ХНУРЕ, 2023).

Щодо Стандартів поведінки для забезпечення недискримінації та інклюзії зауважимо, що окремим документом його мають не всі університети, однак у багатьох із ЗВО він описаний в інших внутрішніх документах. Наприклад, у Львівському національному університеті імені Івана Франка деякі аспекти забезпечення недискримінації та інклюзії є частиною стратегії розвитку університету (наприклад, Університет зобов'язується «забезпечити повний доступ до приміщень Університету учасникам освітнього процесу з особливими потребами», «розвивати академічні традиції, демократичні принципи організації діяльності університету») (Стратегія розвитку ЛНУ, 2021). Крім того, в Університеті діє Ресурсний центр з інклюзивної освіти, який створено «з метою популяризації принципів інклюзивної освіти в академічному середовищі; розвитку інклюзивної компетентності суб'єктів освітнього процесу; координації зусиль адміністрації Університету, факультетів, кафедр та органів студентського самоврядування щодо створення належних умов для задоволення освіт-

---

ніх потреб студентів з особливими освітніми потребами» (Офіційна сторінка ЛНУ імені Івана Франка, 2024). Крім того, в Університеті ухвалено Порядок підтримки (супроводу) осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у Львівському національному університеті імені Івана Франка (Порядок, 2020), а також План гендерної рівності (План гендерної рівності, 2023).

У Харківському національному університеті радіоелектроніки в забезпеченні недискримінації і інклюзії керуються рішенням Вченої ради «Про організацію інклюзивного освітнього процесу та спеціального навчально-реабілітаційного супроводу осіб з особливими освітніми потребами.

В Інституті вищої освіти Національної академії педагогічних наук України такі стандарти містяться в Кодексі академічної доброчесності для аспірантів, докторантів та наукових співробітників. У Кодексі зазначено, що «всі учасники освітнього і наукового процесу визнають і поважають особистість кожної людини, незалежно від її соціального, академічного чи національного статусу, віку, статі, раси чи етнічної належності, мають рівні права і керуються принципами справедливості (Опитувальник ІВО НАПН, 2023).

Донецький державний університет внутрішніх справ керується Положенням про запобігання та протидію булінгу (цькування). Запобігання насильству в університеті здійснюється шляхом реалізації таких стратегій: інформування; діагностика; серйозне сприйняття повідомлень про насильство та швидка реакція (Положення, 2023). В Університеті діє Порядок супроводу (надання допомоги) осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення в ДДУВС. Метою цього Порядку є створення умов для забезпечення прав і можливостей осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення нарівні з іншими громадянами, у тому числі щодо безперешкодного доступу до об'єктів Університету, зручності та комфортності їх перебування на території Університету (Опитувальник ДДУВС, 2023).

Результати опитування показали, що жоден із ЗВО не має окремого документа Етичного кодексу поведінки, який є вкрай важливим для недопущення різних проявів дискримінації на робочому місці. Окремі університети – у процесі його розроблення.

Цікавим є досвід кожного ЗВО щодо політики комерціалізації університетських продуктів. Так, наприклад, у Львівському національному університеті імені Івана Франка комерціалізація продуктів Університету є одним із пріоритетів розвитку відповідно до його Стратегії: «підвищен-

---

ня якості наукових досліджень, розширення наукової діяльності у сфері трансферу технологій та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності» (Стратегія розвитку ЛНУ, 2021). Для підтримки реалізації цього пріоритету було створено у структурі Науково-дослідної частини Університету Сектор трансферу технології, а також засновано і свою діяльність провадить ТзОВ «Науковий парк Львівського університету «Інновації та підприємництво».

Харківський національний університет радіоелектроніки має Стратегію інноваційної діяльності (частина Стратегії розвитку) та Перелік платних послуг (у тому числі з комерціалізації продуктів університету), які спрямовані на забезпечення реалізації підприємницької компоненти третьої місії у його діяльності. Також у цьому ЗВО успішно працюють такі інноваційні центри як Науковий парк «Синергія»; Офіс розвитку; Центр технологічних інновацій та підтримки (TISC) BOIB; та Експериментальний завод (Опитувальник ХНУРЕ, 2023).

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького до 24.02.2022 реалізовував програму комерціалізації наукової та освітньо-наукової продукції. Щорічно відбувалося планування цієї діяльності. Проте під час війни комерціалізація суттєво пригальмувалася. Наразі кошти, отримані в результаті наукової та освітньо-наукової діяльності, перераховуються на потреби ЗСУ та інші потреби гуманітарного характеру (Опитувальник МДПУ імені Б. Хмельницького, 2023).

Оскільки Донецький державний університет підпорядковується Міністерству внутрішніх справ України, прибутку його діяльність не приносить, адже розробки науковців університету враховані при розподілі бюджету (Опитувальник ДДУВС, 2023).

Примітною позитивною рисою є те, що практично кожен ЗВО має Стратегію забезпечення якості. Крім того, вона успішно реалізовується університетами. Зауважимо, що кожен учасник консорціуму ЮНІКОМ має свої особливі пріоритети щодо забезпечення якості досліджень, освіти та третьої місії. Детальний опис їх наведено в порівняльній табл. 3.2, складеній на основі відповідей цих ЗВО на опитувальники у рамках проекту ЮНІКОМ.

Таблиця 3.2.

Пріоритети щодо забезпечення якості досліджень, освіти та третьої місії

ЗВО	Пріоритети
Львівський національний університет імені Івана Франка	- посилення автономії ЗВО; - забезпечення академічної свободи; - посилення принципів демократії та відкритості як визначальних принципів організації діяльності університету; - забезпечення академічної доброчесності; - сприяння забезпеченню рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу; - студентоцентроване навчання; - розвиток системи підготовки фахівців з урахуванням особливостей сучасного ринку праці; - виховання громадянської активності та відповідальності; - удосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти
Вінницький національний медичний університет ім. М. Пирогова	- атмосфера академічної доброчесності та відповідальності кожного за результат діяльності, що сприяє розвитку та самовдосконаленню учасників освітнього процесу; - сучасна практична підготовка здобувачів та надання лікувально-профілактичної допомоги здійснюються в багатопрофільній університетській клініці та на клінічних базах університету; - зберігаються освітні та наукові традиції і підтримується прагнення до досконалості; - інтеграція у світовий та європейський простір вищої освіти здійснюється в результаті інтернаціоналізації освітніх та наукових програм; - підтримується висока репутація випускників серед роботодавців; - відбувається розвиток фундаментальної та прикладної медичної науки, інтелектуального потенціалу для медичної галузі держави. Проекти в рамках реалізації третьої місії Університету відбираються відповідно до важливості питань, які можуть бути вирішені для громади (на основі попереднього вивчення цих питань).
Донецький державний університет внутрішніх справ	Цілеспрямоване використання та передання академічних знань для вирішення різноманітних суспільних проблем; трансфер технологій та інновацій у формі співпраці з державними органами влади, підприємствами та приватними сектором.
Український державний університет імені М. Драгоманова	Академічна доброчесність, цілі сталого розвитку

Продовження табл. 3.2

ЗВО	Пріоритети
Сумський національний аграрний університет	Фундаментальні наукові дослідження з найважливіших проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави, інформаційно-комунікаційні технології
Харківський національний університет радіоелектроніки	- повна реалізація потенціалу студентів для забезпечення їхньої конкурентоспроможності на національному та міжнародному рівнях; - розвиток людського капіталу та підготовка студентів до активної громадської позиції; - захист і примноження моральних, культурних, наукових цінностей і результатів
Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького	- управління якістю вищої освіти на основі постійного вдосконалення структури, ефективного розподілу функціональних зобов'язань, прав та відповідальностей співробітників університету, змісту освітніх програм і технологій їхньої реалізації; - сталий розвиток системи управління якістю університету, що забезпечує виконання вимог ДСТУ ISO 9001:2015; - безумовне виконання законодавчих та нормативних документів, стандартів та керівних вказівок щодо освітнього процесу; - застосування системного та ризик-орієнтованого підходу щодо основних науково-освітніх процесів; - розвиток університету як освітньої організації, що забезпечує умови для максимального задоволення потреб, очікувань та вимог споживачів освітніх послуг, наукової та інноваційної продукції; - постійне вдосконалення моделі професійної компетентності НПП; - формування у здобувачів вищої освіти загальнокультурних, універсальних та фахових компетенцій; - розвиток партнерських взаємин із виробничими та науковими організаціями, загальноосвітніми та професійними освітніми установами України та зарубіжжя; - забезпечення гарантій якості підготовки конкурентоспроможних випускників; - управління якістю інноваційної структури університету

Закінчення табл. 3.2

ЗВО	Пріоритети
Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України	- дослідницька роль інституту (здійснення науково-дослідницької діяльності з питань вищої освіти, поширення результатів досліджень в академічному середовищі); - освітня роль інституту (розробка, модернізація та впровадження освітніх програм і заходів для науково-педагогічних працівників українських університетів); - соціальна роль інституту (поширення та популяризація результатів досліджень); - економічна роль інституту (вплив на економічний розвиток України через сприяння сталому та інноваційному розвитку національних університетів, збільшення); - культурна роль інституту (здійснення освітньої діяльності, утвердження культури якості та доброчесності у вищій освіті України)

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що проєкт ЮНІКОМ об'єднує заклади вищої освіти з різних регіонів, репрезентуючи різноманітні галузі та економічні особливості кожного регіону і зрештою саму специфіку закладів освіти – від університетів класичного типу до профільних закладів вищої освіти.

Аналіз регіонального контексту показав, як спільні риси для певних регіонів: розвиток таких галузей економіки, як-от торгівля та харчова промисловість, що, зрештою, є очевидним з огляду на потребу задоволення базових потреб громадян, так і регіональну специфіку: від активного розвитку машинобудування на Харківщині до акценту на туристичній галузі на Львівщині.

Звернення до дохідної частини бюджетів також демонструє різну картину розвитку регіонів на цей момент, адже частина регіонів закриває дохідну частину за допомогою трансферитів, водночас інша частина наповнює бюджет головно через податкові збори. При цьому серед статей витрат обласних бюджетів освіта, зокрема, у тому числі і вища освіта, належить до пріоритетних в усіх регіонах.

Щодо проблем регіонів, то вони назагал перегукуються з тими проблемами, які існують на загальнодержавному рівні: війна і спричинені нею руйнування, виїзд великої частини працездатного населення за кордон, ускладнене економічне становище, втім залежно від віддаленості від лінії фронту прослідковується і регіональна специфіка, зокрема, в західних і центральних областях більш релевантним є питання реінтеграції

внутрішньо переміщених осіб, водночас у східних областях більший акцент – на безпосередніх наслідках близькості до зони активних бойових дій.

Стратегії щодо розвитку освіти в регіонах зафіксовані в документах різного типу: від загальних стратегій розвитку конкретних регіонів до окремих документів, які більш конкретно розкривають плани щодо розвитку освітньої галузі.

Спільною рисою усіх закладів – учасників проєкту ЮНІКОМ є те, що вони перебувають у державній формі власності, але при цьому деякі з них мають інше підпорядкування, ніж Міністерство освіти і науки України. Сумарно в цих закладах навчаються понад 75 000 студентів і працюють понад 6 000 науково-педагогічних працівників.

У межах регіонів та міст розташування заклади-учасники мають як потужний рівень конкуренції, як-от, у Києві, Харкові чи Львові, так і часто є єдиним або одним із небагатьох закладів вищої освіти, що, очевидно, по-різному впливає на формування стратегії конкурентоздатності. Зрештою, конкуренція існує не лише на рівні окремих міст, але й на загальнодержавному рівні й зумовлена такими факторами, як престижність закладів вищої освіти, можливість знайти працевлаштування після завершення навчання, безпекова ситуація тощо, що призводить до крос-регіонального переміщення молоді з тяжінням до осідання її у великих економічних центрах.

В умовах потреби гострої економії бюджетних коштів усі заклади вищої освіти постають перед додатковими труднощами, утім найбільш складною є ситуація для релокованих закладів, яких у проєкті представлено два, адже переміщення призводить до втрати практичного всього майна, розпорошеності науково-педагогічного персоналу та студентів.

Щодо стратегічного планування, то воно організоване у представлених закладах освіти по-різному: якщо всі представлені ЗВО мають загальну стратегію розвитку на певний період, то стратегії інтернаціоналізації поки мають не всі заходи, а стратегій реалізації третьої місії відповідно до опитування немає в жодному зі закладів-учасників, до того ж наявні в деяких університетах етичні кодекси не регулюють питання співпраці з громадами та залучення персоналу до суспільних ініціатив, що свідчить про потребу більш системного, стратегічного підходу до реалізації третьої місії в закладах вищої освіти – учасниках проєкту UNICOM.

Розділ 4

ПРАКТИКА ПАРТНЕРІВ З УКРАЇНИ І ЇХНЕ РЕГУЛЯТОРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРЕТЬОЇ МІСІЇ

*Ольга Столярик, Віра Корнят,
Дмитро Герцюк*

Цей розділ має на меті розкрити досвід реалізації практик третьої місії університетів – партнерів консорціуму, специфіку регуляторного регулювання соціальної місії у ЗВО, учасників проєкту з огляду на специфіку, підпорядкування, тип закладу та контекст, у якому здійснюється наукова та освітня діяльність. У розділі викладено результати оцінювання особливостей співпраці ЗВО з громадами на місцевому рівні, методи оцінювання потреб громади та врахування її думки, пріоритети ЗВО при налагодженні співпраці, форми залучення громади до співробітництва та інструменти взаємодії, фінансування третьої місії та критерії відбору проєктів, що будуть профінансовані, цінності третьої місії щодо партнерів, імплементація місії у нормативно-правове поле закладу, органи, які залучаються до реалізації місії, національні стандарти, на які спираються ЗВО, підтримка та заохочення персоналу до впровадження практик третьої місії, виклики, з якими зіштовхуються заклади, та їх відповідальність перед громадою. У завершення розділу дається стислий огляд практик, які реалізовані чи реалізуються партнерами. Аналіз результатів дослідження реалізації третьої місії ЗВО-партнерами дозволив виявити спільні та відмінні ознаки, коротку характеристику яких викладено далі.

У результаті проведеного дослідження ЗВО – партнери проєкту визначили низку переваг від реалізації ними третьої місії (рис. 4.1), серед яких співпраця із громадами є одним із ключових аспектів, які визначають їхню діяльність.

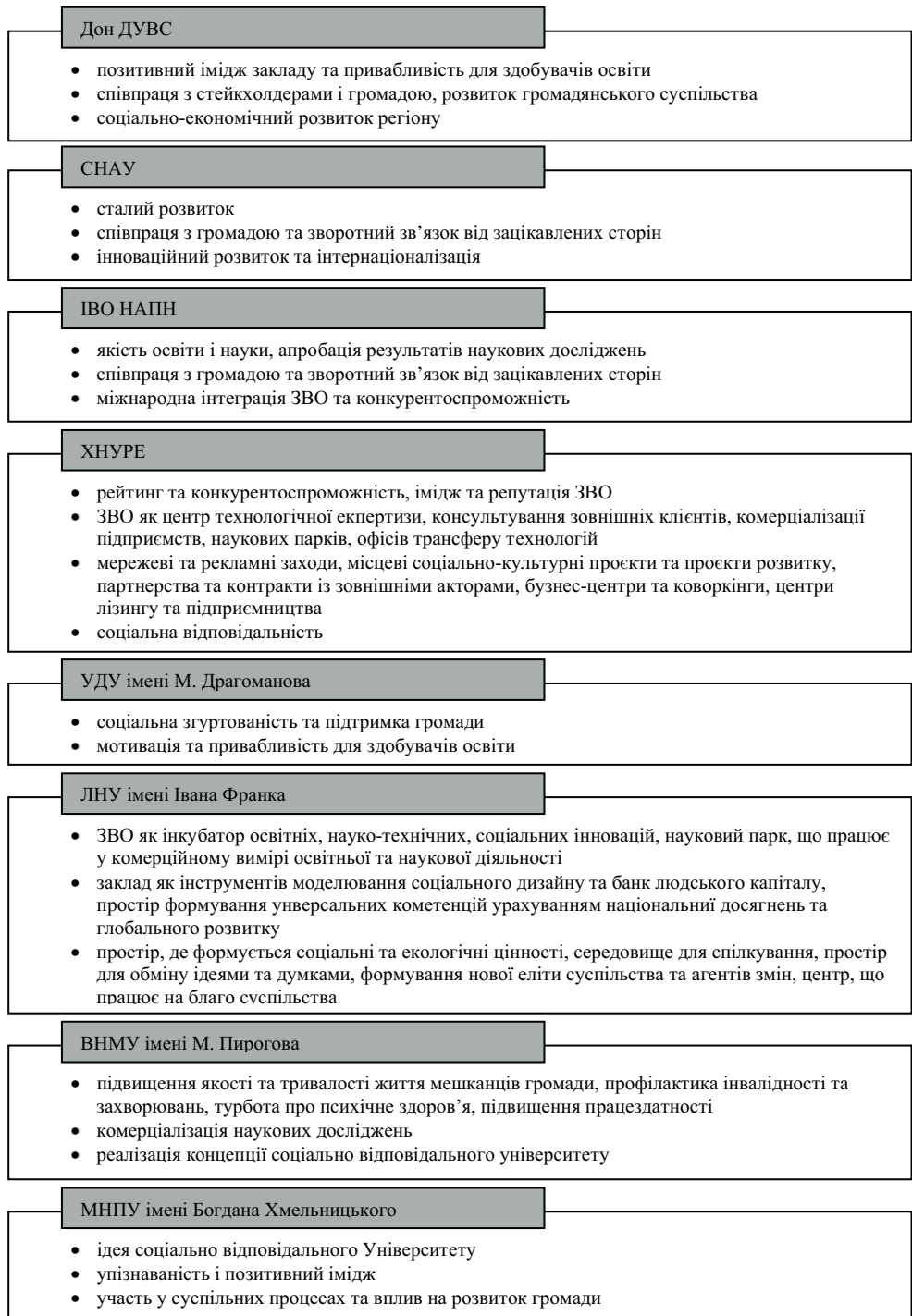

Рис. 4.1. Переваги від реалізації третьої місії ЗВО

Слід зазначити, що у ЗВО-партнерах проєкту ЮНІКОМ спільною є тенденція до відображення соціального виміру їхньої діяльності у стратегічних актах, а саме стратегіях розвитку (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

«Третя місія» ЗВО у їхніх стратегічних документах

Назва ЗВО	Визначення третьої місії у стратегії закладу
ДонДУВС	<i>«...Під «третьою місією» зазвичай розуміють той спектр діяльність університету, який може бути корисним для суспільства, громади, певного регіону чи галузі, і зокрема для тих, хто взаємодіє з університетом. На сьогодні місія університету полягає в тому, щоб служити суспільству, бути корисним суспільству, відповідати суспільним очікуванням і виконувати свою «соціальну відповідальність». Гасло «НАВЧАЄМОСЬ ЩОБ ЗАХИЩАТИ»...»</i>
СНАУ	<i>«...Економічна та соціальна місія університету щодо його внеску у розвиток громад та суспільства, стати центром громадської активності, потужним інформаційним ресурсом для громади та органів місцевого самоврядування...»</i>
ІВО НАПН	<i>«...Третя Місія є частиною загальної місії ІНУ – підтримка сталого та інноваційного розвитку українських університетів для зростання їхнього впливу на суспільний прогрес та становлення сучасної української держави в європейському та світовому співтоваристві...» https://ihed.org.ua/about/ ; https://ihed.org.ua/en/organization-profile/</i>
УДУ імені Михайла Драгоманова	-
ЛНУ імені Івана Франка	<i>«...Третя місія чітко не окреслена в документах університету, але її пріоритети визначені у Стратегії розвитку на 2021-2025 роки. Третя місія затверджена в загальній місії університету як «сприяння соціально-економічному розвитку суспільства, генерування змін, необхідних місту, регіону, країні та світу». У візії Університету також зазначено, що він здійснює діяльність, спрямовану на забезпечення екологічної та соціальної відповідальності. Однією із цілей Стратегії розвитку університету є створення інноваційної освітньо-наукової, інформаційно-комунікаційної та соціальної інфраструктури шляхом відкриття нових спеціальностей, впровадження інноваційних освітніх програм із залученням зацікавлених сторін та з урахуванням потреб ринку праці...» https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/08/2016-strategy-min.pdf https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/01/StatLNU.pdf</i>

ВНМУ імені Миколи Пирогова	«...У "Місії та політиці бачення» університету є визначення третьої місії: «нести соціальну відповідальність перед суспільством за якість підготовки здобувачів вищої освіти, ефективну організацію безперервної післядипломної освіти, рівень наукових розробок, впровадження досягнень університету. Вітчизняної та міжнародної медицини в медичній та освітній діяльності"...»
МНПУ імені Богдана Хмельницького	«...Ще працюємо над визначенням цього поняття...»
ХНУРЕ	«...Під "третьою місією" зазвичай розуміють той спектр діяльності університету, який може бути корисним для суспільства, громади, певного регіону чи галузі, і зокрема для тих, хто взаємодіє з університетом. На сьогодні місія університету полягає в тому, щоб служити суспільству, бути корисним суспільству, відповідати суспільним очікуванням і виконувати свою "соціальну відповідальність"...»

ЗВО – партнери проєкту ЮНІКОМ визначили також такі цінності для співпраці з громадами (рис. 4.2).

Цінності третьої місії вітчизняних ЗВО-партнерів проєкту ЮНІКОМ

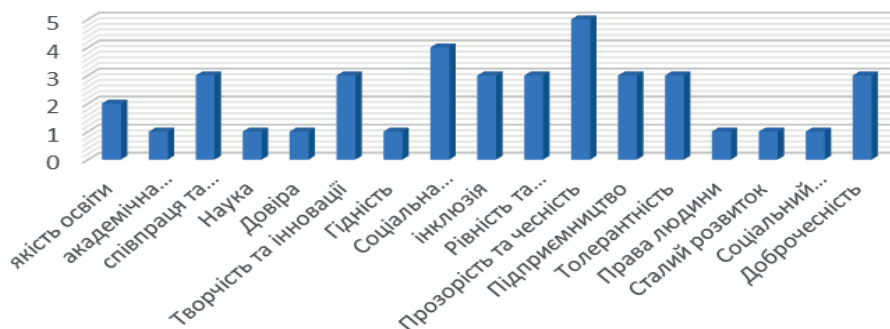

Рис. 4.2. Цінності третьої місії ЗВО – партнерів проєкту ЮНІКОМ

Діяльність, спрямована на реалізацію третьої місії у ЗВО-партнерах проєкту ЮНІКОМ є досить різноманітною і відповідають також і пріоритетам ЗВО у соціальній сфері. Так, ДонВДУС активно співпрацює з управлінням соціального захисту населення Кропивницької, Криворізької та

Івано-Франківської районних державних адміністрацій для забезпечення і надання соціальних послуг сім'ям та особам, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах. Щосуботи в межах Програми Волонтер+, що реалізується на території Кропивницької громади, курсанти та студенти університету, як постійні члени команди «Годуємо патріотів», беруть участь у фасуванні сухих супів задля допомоги людям, які постраждали від російської агресії, та військовослужбовцям, які несуть службу на передовій. Спільно з волонтерами міст Кропивницький, Кривий Ріг та Івано-Франківськ постійно вживаються заходи з питань забезпечення окремих потреб територіальної оборони та Збройних Сил України. Курсанти виготовляють окопні свічки та маскувальні сітки, а також є активними донорами крові. Окрім того, постійно здійснюється надання психологічної допомоги та підтримки для тимчасово переміщених осіб із залученням профільних спеціалістів. Продовжено співпрацю з волонтерськими організаціями і благодійними фондами «Благосердя», «blagodary vselennuyu», «Егіда-центр», «World central kitchen», «Я Маріуполь», «ЛуганщинаХАБ», «Дом 4824» та ОБСЄ в Україні. Продовжена співпраця з психотерапевтами міста для проведення психотерапевтичних заходів з курсантами університету, які зазнали емоційного стресу під час бойових дій або перебувають у пригніченому психологічному стані внаслідок втрати зв'язку з близькими, які залишилися в районі проведення активних бойових дій чи на окупованій території.

Колектив Донецького державного університету внутрішніх справ усвідомлюючи наявні виклики з дестабілізації безпекового середовища та підриву національних інтересів у кіберпросторі, особливо в умовах воєнного стану та кібервійни, у 2022/2023 навчальному році активізував співпрацю зі співробітниками міжрегіональних територіальних підрозділів Департаменту кіберполіції Національної поліції України.

У Донецькому державному університеті внутрішніх справ для ефективного використання наукового потенціалу створені робочі групи для роботи над розробленням пропозицій з удосконалення законодавства України. Серед законопроектів, які стосуються безпекового середовища, науковцями ДонДУВС надано пропозиції до проекту Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення застосування заходів забезпечення безпеки, проекту Концепції розвитку безпекового середовища держави з урахуванням викликів, пов'язаних з військовою агресією, та ін. Науковці університету підготу-

---

вали пропозиції щодо основних засад та положень проекту рамкового закону «Про організаційно-правові засади формування безпекового середовища в державі». 19 квітня 2023 року пропозиції направлено для узагальнення до Державного науково-дослідного інституту МВС України.

18 квітня 2023 року на базі ДонДУВС для всіх охочих вільно володіти державною мовою, стартували безплатні курси «Переходь на українську!». Головна мета курсу – допомогти громадянам опанувати усну та писемну форми сучасної української мови задля вдосконалення особистісних та професійних навичок.

У рамках договору про співпрацю з Управлінням дотримання прав людини Національної поліції України організовано проведення консультацій для ВПО м. Кропивницький з окремих питань захисту прав і свобод в умовах дії правового режиму воєнного стану за участі регіонального представництва Секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини, Управління дотримання прав людини НПУ, Регіонального центру з надання безплатної вторинної правової допомоги у Кіровоградській і Миколаївській областях, Кропивницького місцевого центру надання безплатної вторинної правової допомоги. На базі університету функціонує юридична клініка «Правовий захист», до завдань якої віднесено: надання громадянам соціально вразливих верств населення безплатних юридичних консультацій; проведення заходів з правової освіти населення; забезпечення можливості спілкування студентів під час навчального процесу з фахівцями-практиками; створення ефективного механізму обміну інформацією між населенням, засобами масової інформації та юридичною клінікою; формування правової культури громадян. Також в університеті діє автошкола для людей з інвалідністю, яка забезпечує: створення сприятливих організаційних умов для отримання теоретичних знань особами з інвалідністю; забезпечення можливості навчання керуванню транспортними засобами для осіб з інвалідністю; просування ідей та цінностей безбар'єрності та рівних умов участі у всіх сферах життя суспільства для людей з інвалідністю.

СНАУ при визначенні пріоритетів щодо реалізації третьої місії спирається на цілі Стратегії розвитку Університету: *навчання, якість та доступність освіти, наука і дослідження, академічна доброчесність, інтеграція у світовий науковий простір, трансфер знань та технологій, служіння суспільству на засадах сталого розвитку, демократії, патріотизму, гендерної рівності, толерантності, інклюзії, громадську активність та залучення до співпраці із владою і місцевим самовряду-*

ванням, інтернаціоналізацію, розвиток корпоративної культури, інформаційний менеджмент, відповідальне споживання ресурсів та екологічну культуру (Стратегія розвитку СНАУ, 2021).

ІВО НАПН спирається на такі пріоритети, як: *соціальна відповідальність, академічна свобода, цілісність, досконалість, розподілене лідерство.*

ЛНУ імені Івана Франка визначає такі ключові напрями розвитку, як *підвищення якості наукових досліджень, розширення наукової діяльності в напрямі трансферу технологій та комерціалізація інтелектуальної власності.* У напрямі розвитку корпоративної культури однією з цілей є сприяння участі студентів та співробітників Університету в суспільно-політичному та культурному житті Львова, залучення їх до *інноваційної діяльності та формування культурної еліти міста.* Також у Статуті Університету зазначено, що в основу концепції діяльності Університету покладено особистісну спрямованість навчання, *формування національних і загальнолюдських цінностей, створення рівних можливостей для молоді в отриманні якісної освіти, розроблення та впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій, розвиток безперервної освіти та освіти впродовж життя, інтеграція української освіти в європейський і світовий простір, створення та розвиток цінностей громадянського суспільства.*

Серед напрямів діяльності, що окреслюють місію Вінницького національного медичного університету імені Пирогова, є такі, що відображають реалізацію третьої місії університету. Це, зокрема: *високий рівень лікувально-профілактичної роботи, диспансеризації, інтеграції сучасних досягнень у медичну практику; співпраця з центральними та місцевими органами виконавчої влади, роботодавцями, громадськими організаціями з питань створення та реалізації освітніх програм та надання медичної допомоги; соціальну відповідальність перед суспільством за якість підготовки здобувачів вищої освіти, ефективну організацію безперервної післядипломної освіти, рівень наукових розробок, упровадження досягнень вітчизняної та світової медицини в лікувально-освітню діяльність.* Водночас у стратегії ВНМУ на 2022–2027 роки відсутні пріоритети реалізації третьої місії.

МНПУ імені Богдана Хмельницького серед пріоритетів виокремлює: *сприяння соціальному, культурному та екологічному розвитку суспільства, розвиток зв'язків із бізнесом, сприяння розвитку молодіжної по-*

літики. УДУ імені М. Драгоманова та ХНУРЕ не надали відповіді на це питання.

Інституційно до реалізації завдань третьої місії у ЗВО залучені різні структурні підрозділи, як академічні, так і адміністративні (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Органи ЗВО, які беруть участі у визначенні та реалізації пріоритетів університету щодо третьої місії

ЗВО	Органи та структурні підрозділи, які визначають пріоритети і реалізують завдання третьої місії
ДонДУВС	Ректорат, Вчена рада, збори трудового колективу, структурні підрозділи університету: факультети та кафедри, навчально-наукові інститути, юридична клініка «Правовий захист», автошкола для людей з інвалідністю, студентсько-курсантське самоврядування
СНАУ	Науково-дослідна частина, кафедра державного управління та адміністрування
ІВО НАПН	Вчена / Наукова рада Інституту, Директор Інституту та керівництво (адміністрація) Інституту, Університет – Відділ залучення громадськості, інші підрозділи та науковці, аспіранти
ХНУРЕ	Наглядова рада, адміністрація, Офіс розвитку, проректори, декани факультетів
УДУ імені Михайла Драгоманова	Центр ЄС досліджень соціальних інновацій в освіті
ЛНУ імені Івана Франка	Вчена рада, Ректорат, факультети, кафедри (факультет педагогічної освіти (кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи)), Центр забезпечення якості освіти, Центр соціального розвитку та громадських ініціатив, Психологічна служба, Науково-дослідна частина, Відділ кар'єрного розвитку та співпраці з бізнесом, Відділ міжнародних зв'язків
ВНМУ імені Миколи Пирогова	Адміністрація університету та Вчена рада, радники зі зв'язків з громадськістю; студентські об'єднання: студентське наукове товариство, студентське самоврядування, профспілка, редакція газети ВНМУ «Молодий медик».
МНПУ імені Богдана Хмельницького	Керівництво ЗВО, Вчена рада, студентське самоврядування, відділ наукової роботи, відділ міжнародної співпраці і проєктної діяльності, деканати і директорат, кафедри, ННЦ «Біорізноманіття», Центр ІТ та комп'ютерного дизайну, Центр неперервного професійного розвитку освітян, Науково-методичний центр із дослідження нематеріальної культурної спадщини народів Приазов'я та інші структури.

На рівні ЗВО, органи залучені до визначення пріоритетів, функцій, завдань з реалізації третьої місії працюють у таких напрямках:

1) *ректорат, Вчена рада* – основні стратегічні рішення, побудова політики ЗВО, взаємодія з місцевою владою та інститутами громадянського суспільства;

2) *деканати, кафедри, структурні підрозділи (центри, наукові парки, хаби, відділи, офіси)* – виконання завдань, поставлених керівництвом університету щодо реалізації завдань третьої місії та комунікація із стейкхолдерами та громадою;

3) *студентські асоціації* – волонтерство та громадська діяльність, співпраця з місцевою владою.

З огляду на відсутність національних стандартів щодо політики ЗВО щодо третьої місії та унормування лише певних аспектів їхньої діяльності, ЗВО формують власні інституційні політики і практики. Опис упроваджених практик реалізації третьої місії у ЗВО – партнерах консорціуму включає такі елементи як: назву практики; залучені до її реалізації структурні підрозділи та зацікавлені особи; цільові потреби, які вирішує практика; критерії, за якими практика була підтримана; опис заходів, процедур, дій, виконання яких допомогло досягти результату; діяльність у межах упровадження практики та її вплив на ЗВО і громаду (цільові групи); та спосіб комунікації ЗВО із громадою. З-поміж кращих практик взаємодії з громадами ЗВО-партнери проекту Юніком (за винятком УДУ імені Михайла Драгоманова) відзначили наступні (табл. 4.3).

Таблиця 4.3

Практики реалізації третьої місії ЗВО – партнерами проекту ЮНІКОМ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Назва проекту 1	Співпраця з ГО «Харківська правозахисна група».
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проекту?	Юридичний факультет, лабораторія практичного права «Юридична клініка».
Які проблеми були вирішені в рамках проекту?	налагодження співпраці між правозахисними інституціями та юридичним факультетом, дослідження питань законності позбавлення волі довічно ув'язнених
Чому ініціатива (проект) була підтримана?	факультет зацікавлений у залученні студентів до проектів, які можуть збагатити практичну підготовку здобувачів вищої освіти
Що було зроблено в рамках проекту?	організовано близько 10 (десяти) зустрічей ZOOM з представниками Вінницької колонії, де утримуються довічно ув'язнені, проведено аналіз законності судових рішень, наразі готуються аналітичні матеріали дослідження

Продовження табл. 4.3

Назва проєкту 1	Співпраця з ГО «Харківська правозахисна група».
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	організовано близько 10 (десяти) зустрічей ZOOM з представниками Вінницької колонії, де утримуються довічно ув'язнені, проведено аналіз законності судових рішень, наразі готуються аналітичні матеріали дослідження
Спосіб комунікації з суспільством (групадою) в рамках проєкту?	безпосереднє залучення адміністрації факультету, викладачів профільних кафедр, Лабораторії практичного права «Юридична клініка» та студентів Клініки, участь в онлайн-зустрічах
Назва проєкту 2	Співпраця з Представником Уповноваженого ВРУ з прав людини у Львівській області
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Юридичний факультет, лабораторія практичного права «Юридична клініка».
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	Захист прав людини в умовах військової агресії російської федерації
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	факультет зацікавлений у залученні студентів до проєктів, які можуть збагатити практичну підготовку здобувачів вищої освіти
Що було зроблено в рамках проєкту?	• підписання меморандуму про співпрацю • аналіз матеріалів, які свідчать про порушення Росією основних прав громадян України • домовлено проходження навчальної практики студентами юридичного факультету. Проєкт триває.
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	Завідувача лабораторії практичного права «Юридична клініка», доктора філософії Максима Суханова обрано до складу Експертної ради при Уповноваженому та з вересня 2023 року очолюватиме відділ «Захист інформаційних прав».
Спосіб комунікації з суспільством (групадою) в рамках проєкту?	Висвітлення подій через соціальні мережі, пряме спілкування
Назва проєкту 3	Довгострокова угода про співпрацю з Львівським обласним центром соціальних служб на період 2023–2026 років.
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Факультет педагогічної освіти

Продовження табл. 4.3

Назва проєкту 3	Довгострокова угода про співпрацю з Львівським обласним центром соціальних служб на період 2023–2026 років.
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	підтримка соціально незахищених категорій населення у громадах (дітей та осіб з інвалідністю, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та членів їхніх сімей, сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах тощо), оцінка потреб громади у сфері соціальних послуг та розвитку потенціалу громади
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	Відсутність закладів підвищення кваліфікації соціальних працівників на безоплатній основі. Зростання соціально незахищених верств населення в громадах
Що було зроблено в рамках проєкту?	• підвищення кваліфікації соціальних працівників, які працюють у громаді; • дослідження соціальних послуг, що впроваджуються в громаді; • спільні заходи щодо підтримки соціально незахищених категорій населення у громадах (дітей та осіб з інвалідністю, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та членів їхніх сімей, сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах тощо). ; • участь у підготовці кандидатів у патронатні вихователі в громаді; • волонтерська діяльність студентів. Проєкт триває.
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	ініціатива дає змогу закрити певні потреби, які існують у соціальних службах, розташованих у громадах, які мають низькі показники спроможності
Спосіб комунікації з суспільством (громадою) в рамках проєкту?	благодійні та соціальні акції, «вулична» соціальна робота, курси підвищення кваліфікації, спільні заходи.
Назва проєкту 4	Договір про співпрацю з громадською організацією «Дія.Ми».
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Факультет педагогічної освіти
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	робота з громадами та в громадах для підтримки розвитку соціальних та освітніх послуг для дітей та сімей, підвищення потенціалу місцевих соціальних працівників та служб соціальної підтримки

Продовження табл. 4.3

Назва проєкту 4	Договір про співпрацю з громадською організацією «Дія.Ми».
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	Необхідність створення безпечного середовища в громаді для сім'ї та дітей
Що було зроблено в рамках проєкту?	• Дослідження соціальних послуг, що впроваджуються в громаді; • заходи спрямовані на покращення соціального благополуччя мешканців громади, особливо тих, які опинилися у складних життєвих обставинах або мають ознаки незахищеності. • проєкт «Корпоративне наставництво». Проєкт триває.
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	Ініціатива є ефективним способом вирішення нагальних потреб громад та зміцнення їх спроможності
Спосіб комунікації з суспільством (громадою) в рамках проєкту?	Створення практичної платформи для обговорення потреб жителів громади, обміну досвідом та пошуку проблем і рішень, спільних соціальних акцій та заходів, конференцій, тренінгів.
Назва проєкту 6	Проєкт «Інтеграція ВПО в громаду»: курси для ВПО «Грантова діяльність та управління проєктами»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Центр соціального розвитку та громадських ініціатив ЛНУ імені Івана Франка
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	Інтеграція релокованих ВПО в місцеву громаду
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	Соціально відповідальний університет Університет надав тимчасове житло понад 2 000 ВПО. Тому він зацікавлений у співпраці з громадськими організаціями та благодійними фондами та у допомозі переселенцям
Що було зроблено в рамках проєкту?	Підвищили кваліфікацію з проєктного менеджменту 20 осіб з числа ВПО, 4 з яких написали успішні проєкти та отримали на них гранти.
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	Ініціатива є ефективним способом соціальної підтримки інтеграції внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади, зміцнення їх стійкості
Спосіб комунікації з суспільством (громадою) в рамках проєкту?	Безпосередня участь ректорату університету, колективу Центру соціального розвитку та громадських ініціатив, Благодійного фонду Марії Пінчук «Дітям». Висвітлення подій через соціальні мережі, пряме спілкування

Сумський національний аграрний університет (СНАУ)

Назва проєкту 1	Проєкт «Розширення можливостей працевлаштування за рахунок розвитку зеленого та крафтового туризму в межах «Туристичного трикутника Сумської області»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Факультети та кафедри (кафедра екології, кафедра туризму, кафедра маркетингу та логістики)
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	Низький рівень можливостей працевлаштування незахищених верств населення Сумської області у сферах зеленого та крафтового туризму, зростання загроз для соціальної інтеграції, зменшення в конкурентоспроможність регіонального туристичного продукту
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	Актуальність, унікальність, партнерство (Сумська обласна державна адміністрація; Сумська обласна служба зайнятості, ГО «Платформа розвитку громад»; ГО «Туристичний розвиток регіонів»; ТОВ «ФЕНІКС»; Кролевецька, Глухівська та Путивльська міські ради; Новослобідська та Есманська слобода рад), залучення територіальних громад.
Що було зроблено в рамках проєкту?	Результати, яких буде досягнуто в кінці проєкту: 1. Підвищення рівня підприємницької мотивації та зацікавленості населення Сумської області (вразливі групи) в офіційному працевлаштуванні та самозайнятості в туризмі та інших суміжних сферах. 2. Поліпшення відповідності між системами підвищення кваліфікації безробітної частки населення, задоволення потреб туристичної галузі та потреб регіонального ринку праці. 3. Забезпечується доступ до навчання для вразливих верств населення з метою розбудови потенціалу для початку власної справи та розвитку підприємництва у сфері крафтових технологій та зеленого туризму. 4. Доступ до фінансової підтримки для підприємств-початківців, консультаційних послуг, наставництва, допомоги в оцінці інвестиційних ризиків підприємницької діяльності у сфері туризму для незахищених верств населення. 5. Ефективне соціальне партнерство незахищених верств населення, місцевої влади та бізнес-структур для створення нових підприємницьких ініціатив у сфері зеленого та крафтового туризму в Сумській області.
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	Налагоджено ефективну комунікацію між представниками органів влади, академічної спільноти, бізнесу, громадських організацій. Проєкт було закрито через окупацію частини Сумської області на початку війни.
Спосіб комунікації з суспільством (громадою) в рамках проєкту?	• Безпосередня участь університету • висвітлення подій через соціальні мережі, пряме спілкування

Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук (ІВО НАПН)

Назва проєкту 1	Екопроєкт «Висаджування саджанців дерев у Ботанічному саду до 20-річчя Інституту вищої освіти»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Факультети і кафедри
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	Екологічна відповідальність перед середовищем та громадою; Збереження природних ресурсів; Підвищення екологічної свідомості; Поліпшення інфраструктури міста.
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	Рішення виглядало раціональним, відповідало глобальній стратегії та стратегії ЄС
Що було зроблено в рамках проєкту?	1. Озеленення території громади. 2. Підвищення екологічної відповідальності громади та персоналу ЗВО.
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	Сім екзотичних дерев додано до флори Ботанічного саду у м. Києві Подія сприяла посиленню інституційної згуртованості.
Спосіб комунікації з суспільством (громадою) в рамках проєкту?	• Безпосередня участь університету; • висвітлення подій через соціальні мережі, пряме спілкування
Назва проєкту 2	Екопроєкт «Озеленення» Інституту вищої освіти
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Факультети і кафедри
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	• Екологічна відповідальність перед середовищем та громадою; • збереження природних ресурсів; • підвищення екологічної свідомості; • зменшення рахунків за електроенергію
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	Рішення виглядало раціональним, відповідало глобальній стратегії та стратегії ЄС
Що було зроблено в рамках проєкту?	1. Підвищення екологічної відповідальності громади та персоналу ЗВО. 2. Заміна ламп на енергозберігаючі; 3. Утилізовано паперові та інші види відходів.
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	• Збереження природних ресурсів; • підвищення екологічної свідомості; • зменшення рахунків за електроенергію
Спосіб комунікації з суспільством (громадою) в рамках проєкту?	• Безпосередня участь університету; • висвітлення подій через соціальні мережі, пряме спілкування

Продовження табл. 4.3

Назва проєкту 3	Проєкт «Переосмислення переміщених університетів: підвищення конкурентоспроможності, служіння громадам (REDU). Проєкт фінансується ЄС (2020–2024), бюджет 1,5 мільйона євро.
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Факультети і кафедри
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	Допомога переміщеним університетам у відновленні та розвитку конкурентоспроможності в умовах інтеграції у приймаючі громади
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	Необхідність підтримки релокованих закладів вищої освіти
Що було зроблено в рамках проєкту?	Розпочато трирічну програму з розбудови потенціалу переміщених університетів, оновлення та адаптації їхніх стратегій розвитку та діяльності відповідно до нового контексту приймаючої громади, соціальна підтримка керівництва та персоналу, навчання їх інструментам, що полегшують їхню співпрацю з місцевими громадами, підтримка студентства
Яким був вплив [діяльність у рамках] проєкту?	Важко визначити вплив, оскільки розпочалася повномасштабна війна. Очевидно, що релоковані університети демонструють стійкість, успішно інтегрувалися до місцевої громади, продовжують свою діяльність, працюють над стратегіями розвитку та надають підтримку персоналу і здобувачам освіти.
Спосіб комунікації з суспільством (громадою) в рамках проєкту?	• Безпосередня участь університету • висвітлення подій через соціальні мережі, пряме спілкування

Харківський національний університет радіоелектроніки (ХНУРЕ)

Назва проєкту 1	Науковий парк «Синергія»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Управління розвитку, науковий відділ, кафедри університету
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	Комерціалізація наукових досліджень, інноваційна діяльність, отримання доходів
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	Інноваційний характер, комерціалізація, державно-приватне партнерство, реалізація дослідницького потенціалу.

Назва проєкту 1	Науковий парк «Синергія»
Що було зроблено в рамках проєкту?	Реконструкція старого приміщення, облагородження території парку, модернізовано матеріально-технічну базу та обладнання, відкрито лабораторії та комерційні приміщення (конференц-зал)
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	Зростання рейтингу університету як дослідницького наукового хабу
Спосіб комунікації з суспільством (групадою) в рамках проєкту?	Безпосередня участь університету; висвітлення подій через соціальні мережі, пряме спілкування; залучено багато зовнішніх зацікавлених сторін

**Вінницький національний медичний університет
імені М. Пирогова (ВНМУ імені М. Пирогова)**

Назва проєкту 1	Проєкт «Тактична медицина на війні»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Кафедра медицини катастроф та військової медицини ВНМУ
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	Навчання способів евакуації, зупинки критичної кровотечі в зоні масового бойового ураження
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	Набуті навички мають вирішальне значення для порятунку життів і запобігання інвалідності
Що було зроблено в рамках проєкту?	850 медичних працівників пройшли навчання
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	Проведені тренінги дають життєво важливі навички для ефективного надання медичної допомоги на різних етапах евакуації поранених
Спосіб комунікації з суспільством (групадою) в рамках проєкту?	Через адміністрацію організованих контингентів (лікарні, медичні установи та навчальні заклади)

Назва проєкту 2	Проєкт «Все про алергію»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Факультет фармації
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	Профілактика широкого спектра алергічних захворювань серед населення України, зокрема сезонної алергії на пилок рослин та спори грибів
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	Алергією страждає до 30 % населення України. Також проєкт має підтримку бізнесу

Продовження табл. 4.3

Назва проєкту 2	Проєкт «Все про алергію»
Що було зроблено в рамках проєкту?	З початку проєкту 2018 року створено понад 800 статей, кілька сотень інфо-графік на теми алергії та ковіду, на сайті «Все про алергію» публікується тижневий алергопрогноз (https://allergy.org.ua). Крім того, у співпраці з Фінляндським метеорологічним інститутом створено прогностичний модуль (https://allergy.org.ua/map), який надає інформацію про погодинну зміну концентрацій основних аероалергенів. Ця інформація, в першу чергу, була призначена для Збройних Сил України, оскільки їх військовослужбовці за родом своєї діяльності змушені проводити багато часу в навколишньому середовищі, тому страждають від проявів сезонної алергії. Але модуль може бути використаний широким населенням. Модуль відображає інформацію про концентрацію пилку амброзії, полину, берези, вільхи, маслини, трав. Через повномасштабне вторгнення РФ проєкт не працював з березня 2022 року до липня 2023 року.
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	Профілактика широкого спектра алергічних захворювань, інформаційна робота під час пандемії COVID
Спосіб комунікації з суспільством (громадою) в рамках проєкту?	Поширення інформації через сайт «Все про алергію» та сторінки сайта у Facebook та Instagram
Назва проєкту 3	Проєкт «Теплі долоні»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Студентське самоврядування, залучені декани факультетів
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	Соціальна згуртованість, підтримка незахищених верств населення, створення кращих умов перебування, покращення соціально-психологічної ситуації
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	Мотивація студентів – допомогти населенню, на жаль, багато дітей-сиріт потребують уваги, підтримки соціально-психологічного стану
Що було зроблено в рамках проєкту?	З початку проєкту 2017 року відбулося більше ніж 10 поїздок у межах Вінницької області до закладів (будинків-інтернатів) разом зі студентами різних курсів та факультетів. Під час візитів проведено заходи із психосоціального супроводу студентів медичними психологами (арт-терапія, спілкування, групові ігри) та дарування різноманітних канцтоварів, іграшок, книг для дітей
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	поліпшення добробуту дітей-сиріт
Спосіб комунікації з суспільством (громадою) в рамках проєкту?	поширення інформації через Telegram-канал та офіційну сторінку в Instagram

Продовження табл. 4.3

Назва проєкту 4	Проєкт «Збір коштів на автомобіль для медичного батальйону від студентів ВНМУ»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Студентське самоврядування, деканати, кафедри
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	Соціальна згуртованість, підтримка студентів, які борються за незалежність України
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	Потреба підтримати воїнів, які захищають країну
Що було зроблено в рамках проєкту?	З моменту запуску проєкту 2022 року було проведено понад п'ять благодійних акцій з метою збору 130 тис. грн на придбання автомобіля для нашого студентського медичного батальйону
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	Соціальна згуртованість університету для перемоги
Спосіб комунікації із суспільством (громадою) в рамках проєкту?	Поширення інформації через Telegram-канал та офіційну сторінку в Instagram

Мелітопольський національний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (БНПУ імені Б. Хмельницького)

Назва проєкту 1	Проєкт «Інтеркультурна стратегія міста»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	кафедра соціології та філософії; кафедра української мови; кафедра історії та археології
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	системний моніторинг соціальних проблем міста
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	міська громада отримала можливість своєчасної оцінки ефективності взаємодії органів самоврядування та національно-культурних товариств, визначити пріоритети в розробленні інтеркультурної міської політики в реалізації «Стратегії розвитку міста Мелітополя», тим самим координуючи зусилля міської ради, міських відділів освіти і культури, міської громади та Асоціації національних громад
Що було зроблено в рамках проєкту?	науковці університету, керуючись концептом інтеркультурної стратегії, розробленою Програмою Ради Європи «Інтеркультурні міста», 2014 року виступили ініціаторами розробки Інтеркультурної стратегії міста – на даний момент єдиного подібного Документу, ухваленого до виконання міською радою в Україні (затверджено рішенням сесії Мелітопольської міської ради Запорізької області VI скликання від 30.07.2015 № 13 «Про затвердження Плану міжкультурної інтеграції міста Мелітополя до 2020 року»)

Продовження табл. 4.3

Назва проєкту 1	Проєкт «Інтеркультурна стратегія міста»
Яким був вплив [Діяльність в рамках] проєкту?	аналіз отриманих даних дозволив науково обґрунтувати пріоритетні напрями «Плану міжкультурної інтеграції м. Мелітополя», основна мета якого – працювати разом заради подальшого розвитку інтеркультурного Мелітополя, створюючи умови та нові можливості для динамічного, інклюзивного та по-справжньому інтеркультурного суспільства за участі всіх жителів міста, незалежно від їхнього етнічного походження, віросповідання, віку, статі, чи освіти. (Розпорядження міського голови від 24.10.2016 № 697-р, зі змінами згідно з розпорядженням міського голови від 07.02.2017 № 65-р.; від 28.02.2020 № 95-р Про затвердження заходів на 2020 рік «Плану міжкультурної інтеграції м. Мелітополя до 2020 року»)
Спосіб комунікації з суспільством (громадою) в рамках проєкту?	через органи місцевого самоврядування
Назва проєкту 2	Проєкт «Хаб інфо-медійно грамотних громадян»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	кафедра методики викладання германських мов; кафедра української і зарубіжної літератури; кафедра історії та археології; кафедра соціології та філософії; кафедра інформатики і кібернетики; кафедра математики і фізики
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	розвиток медіа- та інформаційно грамотного суспільства, успішне функціонування якого залежить від обізнаності його громадян щодо специфіки функціонування медіа та навичок їх оцінювання
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	в умовах гібридної війни росії проти України, що розпочалася задовго до повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, після анексії територій Кримського півострова та Донбасу виискравилася нагальна потреба у формуванні свідомого громадянина, здатного протидіяти дезінформації та мові ненависті, мати стійкість до впливів ворожої пропаганди
Що було зроблено в рамках проєкту?	протягом листопада 2020 – лютого 2021 року були проведені соціологічне дослідження щодо рівня розвиненості інфомедійної грамотності населення «Моя навігація в інфомедійному просторі», а також 14 публічних заходів – онлайн активностей із залученням цільової аудиторії: вебінари, тренінги, вебквести, воркшопи, майстер-класи, інтерактивні лекції, ігри-дебати тощо. Окрім цього, було укладено навчально-методичний посібник «Екологія інфомедійного простору», створено супровідний роздатковий ілюстративний матеріал до нього, розроблено навчальну настільну гру «Інформаційна коридра», створено продукцію рекламно-агітаційного характеру (комплект календарів і наліпок з цитатами відомих людей про важливість інфомедійної грамотності). Усі матеріали були безоплатно поширені у школи та бібліотеки міста і району.

Назва проєкту 2	Проект «Хаб інфо-медійно грамотних громадян»
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	кількість учасників, яка була охоплена протягом реалізації проєкту, – 948. Цільова аудиторія – переважно молодь і освітяни, які активно діляться своїм досвідом із ширшою аудиторією – учнями, друзями, колегами. Усі учасники заходів отримали певний обсяг інформації та розвинули вміння, пов'язані з факт-чекінгом, критичним мисленням, роботою з інформацією тощо. Створені сторінки в соціальних мережах продовжують виконувати інформаційно-просвітницьку функцію через поширення інфомедійно-корисних матеріалів: постерів, відеороликів, фото, інфографіки тощо
Спосіб комунікації з суспільством (громадою) в рамках проєкту?	через ГО «Ком'юніті плюс».

Донецький державний університет внутрішніх справ (ДонДУВС)

Назва проєкту 1	Юридична клініка «Правовий захист»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	до роботи клініки залучені три кафедри факультету № 4 Університету: господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки, державно-правових дисциплін та публічного управління, кафедра цивільного, трудового права та права соціального забезпечення
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	діяльність клініки спрямована на надання безоплатної юридичної допомоги та правової інформації незахищеним верствам населення, проведення правопросвітної та правовиховної діяльності.
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	вирішальним у розвитку роботи клініки є поєднання інтересів громадян, що потребують правової допомоги, які не в змозі оплатити послуги юриста, та здобувачів вищої освіти, зацікавлених в отриманні практичних знань, які сприяють у майбутньому їхньому працевлаштуванню і кар'єрі
Що було зроблено в рамках проєкту?	у ході роботи клініки проведено та проводяться навчальні та правопросвітні заходи для здобувачів освіти, надаються безплатні правові консультації для членів громад Кіровоградщини в онлайн- та офлайн-форматі
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	проведення таких заходів дозволяє вирішувати питання соціального характеру щодо забезпечення доступу представників соціально вразливих груп суспільства до правової допомоги, підвищувати рівень правосвідомості громадян. Було реалізовано проєкт з грантової програми UPSHIFT Україна за підтримки UNICEF. Укладено та реалізуються меморандуми про співпрацю з низкою організацій. Серед основних вимірів ефективності діяльності в цій сфері слід виділити: надання консультацій військовослужбовцям та їх сім'ям на постійній основі на базі КЗ «Обласний ресурсний центр з питань допомоги учасникам АТО та ВПО»; участь у роботі Координаційної ради з питань військовослужбовців у Кіровоградській ОВА.

Продовження табл. 4.3

Назва проєкту 1	Юридична клініка «Правовий захист»
Спосіб комунікації з суспільством (громадою) в рамках проєкту?	активна інтеграція у життя громади зановим місцем розташування полягає у постійній взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування, центрами надання волонтерської правової допомоги, ЗМІ та швидкому реагуванню на запити часу
Назва проєкту 2	Проєкт «Основи вогневої підготовки та тактичної медицини»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	кафедра спеціальних дисциплін та професійної підготовки (КННІ ДонДУВС). У рамках співпраці з Громадською організацією «Об'єднання відповідальних громадян» БО «Благодійний фонд Сергія Притули», Проєкт «Центр готовності цивільних» підписано меморандум про співпрацю від 06.10.2022. У межах співпраці на базі КННІ ДонДУВС проводять тренінги з основ вогневої підготовки, тактичної медицини для населення
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	проведення тренінгів на тему «Основи вогневої підготовки та тактичної медицини». Метою тренінгів є підвищення рівня знань громадян стосовно обізнаності з правильним поведінням із зброєю, тактичної медицини та надання першої допомоги
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	оволодіння елементарними знаннями та базовими навичками безпечного поводження зі зброєю є за теперішніх обставин нагальною потребою для жителів України. Ураховуючи недостатній рівень обізнаності населення стосовно тактичної медицини та надання першої допомоги, а також правильного поводження із зброєю було ухвалено рішення про проведення подібних тренінгів.
Що було зроблено в рамках проєкту?	проведено 32 тренінги (охоплено 450 осіб) - з основ вогневої підготовки; - практичної стрільби; - безпечного поводження з вогнепальною зброєю. Тривалість тренінгу — 3–5 годин. Проведено 7 тренінгів (охоплено 105 осіб) - з основ тактичної медицини, - надання першої медичної допомоги Тривалість тренінгу – 3–5 годин
Яким був вплив [діяльність у рамках] проєкту?	охоплені тренінгами учасники у групах по 15 осіб набули навичок правильно збирати та розбирати зброю, доглядати за нею, виконувати практичні стрільби. У групах до 20 осіб учасники тренінгу набувають знання щодо надання першої медичної допомоги, опрацьовується інформація стосовно алгоритмів роботи з пораненими
Спосіб комунікації з суспільством (громадою) в рамках проєкту?	ДонДУВС розпочав активну інформаційну популяризацію проєкту серед цільової аудиторії м. Кривий Ріг, висвітлення інформації на офіційних сторінках ГО щодо діяльності курсів на базі КННІ ДонДУВС

Продовження табл. 4.3

Назва проєкту 3	Проєкт Міністерства внутрішніх справ України «Автошкола для людей з інвалідністю» реалізується за підтримки партнерів у мережах загальнодержавної ініціативи Олени Зеленської «Без бар'єрів»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	Маріупольський центр первинної професійної підготовки «Академія поліції» ДонДУВС
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	метою автошколи є забезпечення високоякісної підготовки водіїв транспортних засобів категорії «В». Людей з інвалідністю включно, відповідно до вимог чинного законодавства
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	проєкт Міністерства внутрішніх справ України «Автошкола для осіб з інвалідністю» реалізується за підтримки партнерів у межах загальнодержавної ініціативи Олени Зеленської «Без бар'єрів»
Що було зроблено в рамках проєкту?	відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» Автошкола забезпечила всі необхідні умови для навчання людей з інвалідністю
Яким був вплив [діяльність в рамках] проєкту?	люди з інвалідністю мають можливість реалізувати своє право отримати водійське посвідчення та отримати необхідні знання та навички у комфортних умовах під керівництвом досвідчених викладачів та інструкторів
Спосіб комунікації із суспільством (громадою) в рамках проєкту?	ДонДУВС розпочав активну інформаційну популяризацію проєкту серед цільової аудиторії Кіровоградської області
Назва проєкту 4	Проєкт «Переходь на українську!»
Факультет / кафедра / структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію проєкту?	кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
Які проблеми були вирішені в рамках проєкту?	курси спрямовані на вдосконалення мовних та комунікативних компетенцій слухачів, зокрема розширення знань про мовні норми сучасної української літературної мови та вироблення навичок самоконтролю за їх дотриманням у спілкуванні
Чому ініціатива (проєкт) була підтримана?	запровадження курсів зумовлено необхідністю забезпечення функціонування державної мови як інструменту об'єднання українського суспільства, засобу зміцнення державної єдності та територіальної цілісності України, що відповідає завданням Закону України від 25.04.2019 № 2704-VIII «Про забезпечення функціонування української мови як державної»

Закінчення табл. 4.3

Назва проєкту 4	Проєкт «Переходь на українську!»
Що було зроблено в рамках проєкту?	на сьогодні розроблено тематичний план та графік роботи курсів з державної мови «Переходь на українську!»; створено та налаштовано реєстраційну форму для слухачів у додатку Google Forms; підготовлено та поширено інформацію про курси в соціальних мережах
Яким був вплив [діяльність у рамках] проєкту?	перевагою курсів є їхній інтеграційний характер: удосконалювати знання української мови матимуть змогу різні за віком, освітою, фахом та місцем проживання слухачі. Усі, хто опанували пропоновану програму, отримуватимуть відповідний сертифікат
Спосіб комунікації із суспільством (громадою) в рамках проєкту?	за допомогою офіційного сайту ДонДУВС, месенджерів та соціальних мереж шляхом інформування про проведення курсів

Загалом, ЗВО – партнери проєкту ЮНІКОМ обґрунтовують доцільність проєктів у сфері третьої місії відповідальністю перед суспільством і громадою. Так, на думку представників ДонДУВС, відповідальність університету перед громадою полягає у *забезпеченні якісної підготовки фахівців*, які працюватимуть на інтереси своєї громади, а також у сприянні соціально-економічному і культурному розвитку громади. ІВО НАПН наголошує на відповідальності закладу перед громадою, державними органами та організаціями громадянського суспільства за *якість освіти та наукових досліджень, вплив діяльності Інституту на державний економічний, екологічний та соціальний розвиток*. Інститут реалізує стандарти відповідальних досліджень та відкритої науки із залученням ключових зацікавлених сторін з університетів, державних органів, громадськості та іноземних партнерів до дискусій на всіх етапах проведення досліджень – від визначення теми до звітування про результати.

ХНУРЕ наголошує на соціальній відповідальності університету в рамках забезпечення заходів з *оборони національної безпеки громади, міста і держави*. А ЛНУ імені Івана Франка звітує перед громадою щодо *використання коштів державного бюджету, спрямовані на наукові розробки щодо вирішення потреб громади та держави*; розроблення різних форм наукової співпраці (включаючи міжнародне) із закладами вищої освіти, іншими інститутами (громадськими організаціями, благодійними фондами тощо) та організаціями для розв'язання наукових та соціальних проблем, упровадження результатів наукових досліджень для

вирішення потреб громади, проведення наукових та науково-технічних експертних досліджень, *надання наукових, науково-консультантських та науково-технічних послуг на запит громади*, реалізацію проєктів, що сприяють екологічній та соціальній відповідальності, підтримці прав людини, упровадження політики рівності та недискримінації, підвищення якості життя, підтримці міжкультурному діалогу та участі громади у житті закладу.

ВНМУ імені М. Пирогова вважає, що відповідальність закладу перед громадою полягає у: *якісній підготовці здобувачів вищої освіти; забезпеченні високого рівня наукових розробок, результати яких упроваджуються в медичній практиці; упровадженню досягнень вітчизняної та світової медицини в медичну та навчальну практику*. Відповідальність університету в громаді реалізується через залучення наукових та педагогічних працівників університету для вирішення питань медичної сфери регіону - *сертифікація лікарів, участі в конференціях, консилиумах (низка працівників ВНМУ є позаштатними фахівцями Департаменту охорони здоров'я та реабілітації Вінницької обласної військової адміністрації з питань функціонування системи охорони здоров'я регіону в цілому та окремих територіальних одиницях)*. Медичний університет несе відповідальність за реалізацію соціальних проєктів, спрямованих на підвищення обізнаності членів громади щодо надання першої допомоги та інших соціальних проєктів, пов'язаних з медичною грамотністю членів громади. У співпраці з владою університет може впливати на формування системи якості надання медичних послуг.

МНПУ імені Богдана Хмельницького наголошує на тому, що періодично долучається до глобальних і локальних заходів, на яких бере на себе певні зобов'язання і потім звітує щодо їх реалізації перед громадою.

ЗВО-партнери проєкту ЮНІКОМ тісно співпрацюють із місцевими громадами у декількох стратегічних напрямках:

1) *угоди про співпрацю чи партнерство з громадами регіону (ДонДУВС, СНАУ, ХНУРЕ, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова, МДПУ імені Богдана Хмельницького)*.

СНАУ має укладені низку стратегічних документів про співпрацю із громадою: Меморандум про співпрацю з Агентством регіонального розвитку Сумської області, Меморандум про співпрацю між Сумською облас-

---

ною ОДА, угода про співпрацю із Асоціацією «Союз аграрних підприємств Сумської області», Меморандум про створення Сумського регіонального партнерства у сфері зайнятості незахищених верств населення (СОП), Меморандум про співпрацю між Сумською міською радою, Сумським національним аграрним університетом та обласним управлінням лісового та мисливського господарства щодо озеленення міста.

Відтак, ДонДУВС активно співпрацює з управлінням соціального захисту населення Кропивницької, Криворізької та Івано-Франківської районних державних адміністрацій для забезпечення та надання соціальних послуг сім'ям та особам, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах. Також університет тісно співпрацює з органами місцевої влади, громадськими / волонтерськими організаціями та благодійними фондами. СНАУ бере активну участь у розробленні стратегій сталого розвитку територіальних громад та долучається до реалізації місцевих бізнес-проектів, є залученим партнером у сфері зайнятості громади та розвитку інклюзивного ринку праці.

2) залучення до реалізації національних і регіональних проектів, спрямованих на соціально-економічний розвиток (ДДУВС, СНАУ, ХНУРЕ, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова, МДПУ імені Богдана Хмельницького, УДУ імені М. Драгоманова).

Завдяки тісній співпраці ДонДУВС із громадами здійснюється волонтерська діяльність, яка спрямована на забезпечення окремих потреб особливо вразливих верств населення, допомозі ВПО / літнім людям / СЖО (сім'ям, які потрапили у скрутні життєві обставини) / особам з особливими потребами (інклюзія).

Сумський національний аграрний університет активно залучений до реалізації Стратегії сталого розвитку громад, зокрема, шляхом реалізації концепції «Місто в парку» та створення туристичного маршруту (Палацово-парковий комплекс садиби Ліщинських у селі Кияниця: <http://gati.snau.edu.ua/news/1762>). Реалізуються проєкт «Розширення можливостей працевлаштування через розвиток зеленого та крафтового туризму «Туристичний трикутник Сумської області» та проєкт «Зміцнення міжсекторального співробітництва для соціальної згуртованості».

ВНМУ імені М. Пирогова залучається до надання допомоги в питаннях медичної підтримки, охорони та збереження здоров'я населення регіону (надання медичної допомоги в комунальних і приватних заклади охорони здоров'я м. Вінниці та області, безплатні консультації пацієнтів в університетській клініці, благодійні профілактичні огляди дітей і дорос-

---

лих, популяризація наукових знань щодо профілактики різного роду захворювань, консультацій у Центрі психодіагностики та психокорекції кризових і дезадаптивних пацієнтів, інформаційний-соціальний проєкт «Про світ через просвіт», спрямований на виявлення та профілактику глаукоми, пресконференції, створення місцевих програм спільно з управліннями охорони здоров'я територіальних громад. Фахівці ВНМУ беруть участь у роботі групи Стоп-грип Артеріальна гіпертензія програми Вінницької територіальної громади.

МДПУ імені Богдана Хмельницького співпрацює з простором «Саме тут» (надання психологічних консультацій, організація і проведення заходів та акцій для дітей і дорослих) і ГО «Мрія» (заняття для дітей різного шкільного віку, організація дозвілля для дорослих).

3) проведення досліджень, спрямованих на оцінку соціально-економічних, екологічних показників розвитку регіону (ДонДУВС, СНАУ, ХНУРЕ, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова, МДПУ імені Богдана Хмельницького, УДУ імені М. Драгоманова);

4) створення наукових парків та бізнес-інкубаторів (СНАУ, ХНУРЕ, ЛНУ імені Івана Франка, УДУ імені М. Драгоманова);

ХНУРЕ співпрацює з громадами у сфері освіти, досліджень, міжнародної діяльності, має у своїй структурі Науковий парк «Синергія», а УДУ імені М. Драгоманова налагоджує співпрацю з громадами у напрямку комерційних дослідницьких проєктів.

5) участь у робочих та експертних групах при місцевих або обласних адміністраціях, міністерствах та кабінети уповноважених осіб Президента (СНАУ, ХНУРЕ, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова).

Наявні ЗВО, які не мають налагодженої співпраці з громадами, як-от Інститут вищої освіти НАПН України, ключовим бенефіціаром співпраці закладу є українська академічна спільнота (колективи ЗВО, академічний та адміністративний персонал).

ЗВО-партнери проєкту ЮНІКОМ активно співпрацюють та розвивають відносини із органами державної влади, місцевого самоврядування, представниками бізнесу та громадського сектора, а також і міжнародна співпраця є важливим компонентом його діяльності. Так, наявні механізми співпраці:

1) на рівні органів державної влади (Офіс Президента України, Кабінет Міністрів України, цільові міністерства та їхні регіональні де-

---

партаменти (структурні підрозділи тощо): Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство у справах ветеранів, Міністерство розвитку регіонів тощо, Національне агентство із забезпечення якості України, Національне агентство кваліфікацій, Агентство регіонального розвитку, Федерація роботодавців).

ЗВО тісно співпрацюють з обласними державними адміністраціями (Сумська ОДА, Львівська ОДА, Харківська ОДА, Вінницька ОДА, Кропивницька ОДА, Запорізька ОДА, Київська ОДА), міськими радами та головами ОТГ. Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України має налагоджену взаємодію із Міністерством освіти і науки України, Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти України, Національним агентством кваліфікацій, Комітетом Верховної Ради України з питань освіти і науки, Федерацією роботодавців, аналітичними центрами. ВНМУ імені М. Пирогова тісно співпрацює із Управлінням охорони здоров'я та реабілітації Вінницької обласної військової адміністрації.

2) Громадські організації, благодійні фонди

ДонДУВС з власної ініціативи співпрацює з такими організаціями: Міжнародним Комітетом Червоного Хреста з метою облаштування спеціалізованої навчальної аудиторії «Центр міжнародного гуманітарного права» і Центром підтримки та допомоги для внутрішньо переміщених осіб «Я – Маріуполь» (гуманітарна допомога для переселенців, які проживають на території міста Кропивницький), Всеукраїнською благодійною організацією «100% Життя» (проведення спільних заходів щодо здорового способу життя для мешканців міста та області), Благодійною громадською організацією «Планета». МНПУ імені Богдана Хмельницького має угоди про співпрацю із ГО «Мрія», «Саме тут», «Мелітопольщина», «Прогресильні».

3) Представництва міжнародних організацій і партнерів

ІВО НАПН є членом Coalition for Advancing Research Assessment (CoARA) – Коаліції з просування оцінки досліджень.

4) Бізнес-сектор, місцеве підприємництво.

СНАУ тісно співпрацює із Агентством регіонального розвитку Сумської області, Асоціацією «Союз аграрних підприємств». ХНУРЕ має налагоджену співпрацю із ІТ-компаніями Харківщини та є партнером EDU кластера.

ЗВО-партнери проєкту ЮНІКОМ використовують наступні інструменти і методи оцінювання потреб громад (рис. 4.3):

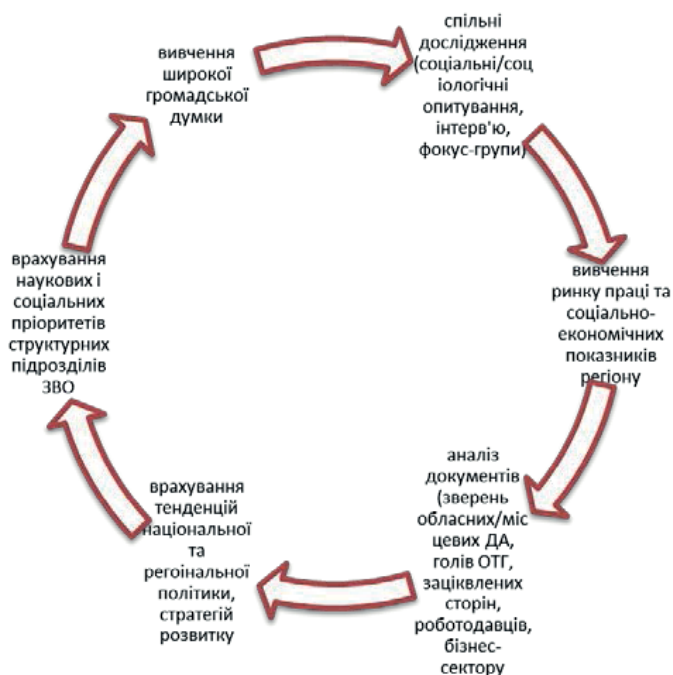

Рис. 4.3. Методи оцінювання потреб громади

Ключовими методами оцінки потреб локальних громад, як свідчать результати дослідження, залишаються:

а) *спільні дослідження*: соціальні / соціологічні опитування, інтерв'ю, фокус-групи (Центр соціологічних досліджень МДПУ імені Богдана Хмельницького, ЛНУ імені Івана Франка, СНАУ, ІВО НАПН, ХНУРЕ, ВНМУ імені М. Пирогова, ДонДУВС);

б) *вивчення ринку праці та соціально-економічних показників регіону* (ЛНУ імені Івана Франка, СНАУ, ІВО НАПН, МДПУ імені Богдана Хмельницького);

в) *аналіз звернень обласних та місцевих державних адміністрацій, голів об'єднаних територіальних спільнот, зацікавлених сторін, роботодавців, представників бізнес-сектору та інших ключових зацікавлених сторін* (ЛНУ імені Івана Франка, СНАУ, ВНМУ імені М. Пирогова, ДонДУВС);

г) *врахування тенденцій національної та регіональної політики, стратегій та програм регіонального розвитку* (ЛНУ імені Івана Франка, СНАУ, ІВО НАПН, ХНУРЕ, МДПУ імені Богдана Хмельницького, ДонДУВС).

г) врахування наукових і соціальних пріоритетів у діяльності факультетів і структурних підрозділів університету (ЛНУ імені Івана Франка, СНАУ, ІВО НАПН, ХНУРЕ, ВНМУ імені М. Пирогова, ДонДУВС).

Варто зазначити, що ключові потреби, якими займається заклад вищої освіти, є залежними від його а) профілю; б) структури та підпорядкування; в) місця розташування; г) кількості матеріальних та людських ресурсів.

Ключові потреби громад, до вирішення яких у своїй діяльності залучені ЗВО-партнери проєкту ЮНІКОМ, представлено на рис. 4.4.

Рис. 4.4. Ключові потреби громад ЗВО – партнерів проєкту ЮНІКОМ, 2023 рік

Зокрема, наявні результати щодо таких основних пріоритетних потреб, над якими працюють українські ЗВО: *соціальний захист вразливих груп населення; національна безпека та оборона; проблема зайнятості; соціально-економічний розвиток громади; сталий екологічний розвиток територій; збереження якості життя та охорони здоров'я; права людини; якість освіти; освіта впродовж життя; стійкість і психічне здоров'я*, проте така співпраця між ЗВО і громадами має свою специфіку.

Так, діяльність ІВО НАПН зосереджена на *наданні підтримки переміщеним університетам, проведення наукових досліджень, які є цінними для післявоєнної відбудови України; підтримка національних цілей вищої*

освіти, таких як інтеграція в EHEA, ERA та ЄЕЗ, сприяння європейській інтеграції, модернізації вищої освіти.

ХНУРЕ, який локально розміщений у м. Харкові, де тривають активні обстріли інфраструктури громади, пріоритетом визначає *потреби безпеки у громаді*, зниження наслідків міграції внаслідок війни, соціальний захист персоналу ЗВО та мешканців громади, підвищення якості освіти в умовах воєнного стану, проблеми зайнятості населення громади та розвитку і повоєнної відбудови інфраструктури.

Відбудова інфраструктури, сталий екологічний розвиток територій є пріоритетними напрямками задоволення потреб громади, де розташований СНАУ, який активно долучається до розмінування території, розробки стратегій розвитку та відновлення території.

УДУ імені М. Драгоманова зосереджений на *питаннях стійкості та підтримки психічного здоров'я регіону та локальних громад*. ВНМУ імені М. Пирогова працює над стратегіями *підвищення якості надання медичної допомоги населенню* в різних її аспектах, а також профілактика захворювань, зокрема, в умовах воєнного стану, та пов'язаною із ним внутрішньої міграції в Україні, *фізичною та психічною травматизацією населення, надання доступу до якісної реабілітації членам ветеранської спільноти*.

ДонВдУВС зосереджений на *укріпленні підходів, орієнтованих на права людини шляхом надання безоплатної юридичної допомоги*; забезпечення окремих потреб соціально вразливих верств населення із залученням профільних спеціалістів, курси водіїв для військових із різного роду травмами.

МДПУ імені Богдана Хмельницького, який зіштовхується із викликами окупації частини земель російськими загарбниками, працює над *національною стійкістю та єдністю населення громади*, збереженням психічного здоров'я та питаннями реабілітації наслідків воєнного конфлікту.

Водночас, ЛНУ імені Івана Франка, який локально розміщений віддалено від лінії фронту, має такі пріоритетні напрями співпраці з громадою як сприяння сталому екологічному розвитку територій, вирішення питань соціального розвитку, задоволення соціальних потреб незахищених категорій населення, *сприяння економічному розвитку громад та комер-*

ціалізації досліджень, збереження історико-культурної спадщини регіону, захисту прав людини, збереження якості життя та охорони здоров'я населення регіону, освіти впродовж життя.

Формати залучення громад до реалізації третьої місії теж є різноманітними, проте співпраця ЗВО із громадами охоплює такі ключові форми:

1) *договори та угоди про співробітництво, меморандуми про партнерство.*

Співпраця ВНМУ імені М. Пирогова відбувається на рівня управлінь охорони здоров'я міста та області, що підтверджується відповідними договорами на співпрацю як з окремими установами, так і з органами влади, а в закладах охорони здоров'я розташовані структурні підрозділи університету, де надається медична допомога населенню. Станом на 2023 рік у спільній діяльності з ВНМУ беруть участь дев'ять закладів охорони здоров'я. На обласному рівні управління охорони здоров'я та реабілітації, як структурний підрозділ – Вінницька обласна військова адміністрація у сфері консультативно-просвітницької співпраці (договір про співпрацю між ВНМУ та Управління охорони здоров'я та реабілітації Вінницького обласною військовою адміністрацією;

2) *круглі столи, конференції, семінари та інші спільні заходи.*

ІВО НАПН регулярно проводить гостьові лекції, вебінари, конференції тощо; розробка та впровадження міжнародні проєкти (<https://ihed.org.ua/en/internationalization>);

3) *спільні проєкти, пов'язані з екологічним, соціально-економічним розвитком громади.*

Як зразок співпраця СНАУ із Сумською ОТГ щодо партнерства у сфері зайнятості незахищених верств населення та політики сталого озеленення шляхом реалізації концепції «Місто в парку». ХНУРЕ сприяє розробленню та реалізації документів стратегічного розвитку Харківської області та м. Харкова, активно розвиває співпрацю з бізнес-інноваційною екосистемою регіону;

4) *освітні послуги (освітні інтенсиви, курси підвищення кваліфікації, знання тренінги з розвитку навичок).*

ІВО НАПН розробляє та надає програми професійного розвитку наукових кіл, курси підвищення кваліфікації для державних службовців, надає експертну підтримку, дорадчі консультації національним законодавчим органам, органам влади, міжнародним організаціям та популяризує цілі модернізації вищої освіти в ЗМІ (<https://ihed.org.ua/en/internationalization>).

Щорічно для аудиторії фахівців у сфері охорони здоров'я Вінницької області кафедри ВНМУ імені М. Пирогова проводять низку спеціалізованих конференцій, семінарів з метою вдосконалення професіоналізму медичних працівників як в онлайн-форматі, так і у змішаному форматі. Організовано освітні проекти «Школа лікарів загальної практики», «Школа церебро-васкулярних захворювань».

МНПУ імені Богдана Хмельницького проводить навчання української та англійської мов для мешканців Мелітополя та Мелітопольського району, які є внутрішньо переміщеними особами (у м. Запоріжжі);

5) спільні дослідження.

Фахівці з ВНМУ входять до складу клініко-експертних комісій кафедри і до складу групи регіональних експертів у 18 областях. Це дає можливість здійснювати незалежну оцінку якості медичної допомоги в закладах охорони здоров'я області на високому експертному рівні;

6) наглядові ради.

ХНУРЕ має створену на базі закладу наглядову раду, до складу якої входять випускники ЗВО, представники місцевої влади, національного та міжнародного IT-бізнесу;

7) служіння на благо громади та міста шляхом надання безоплатних послуг.

ВНМУ надає послуги з різних аспектів медичного обслуговування мешканцям громади, а отже, існує постійний контакт між співробітниками університету та реципієнтами третьої місії (населенням, комунальними підприємствами, установами, закладами охорони здоров'я).

ДонДУВС надає на регулярній основі психологічну допомогу та підтримку для тимчасово переміщених осіб із залученням профільних спеціалістів. Заклад вищої освіти співпрацює з волонтерськими організаціями і благодійними фондами «Благосердя», «Blagodary vseleennyu», «Егіда-центр», «World central kitchen», «Я – Маріуполь», «Луганщина ХАБ», «Дом 4824» та ОБСЄ в Україні в рамках проведення психотерапевтичних заходів з курсантами університету, які зазнали емоційного стресу під час бойових дій або перебувають у пригніченому психологічному стані внаслідок втрати зв'язку з близькими, які залишилися в районі проведення активних бойових дій чи на окупованій території.

Для врахування думки громади у діяльності ЗВО використовуються наступні способи (рис. 4.5).

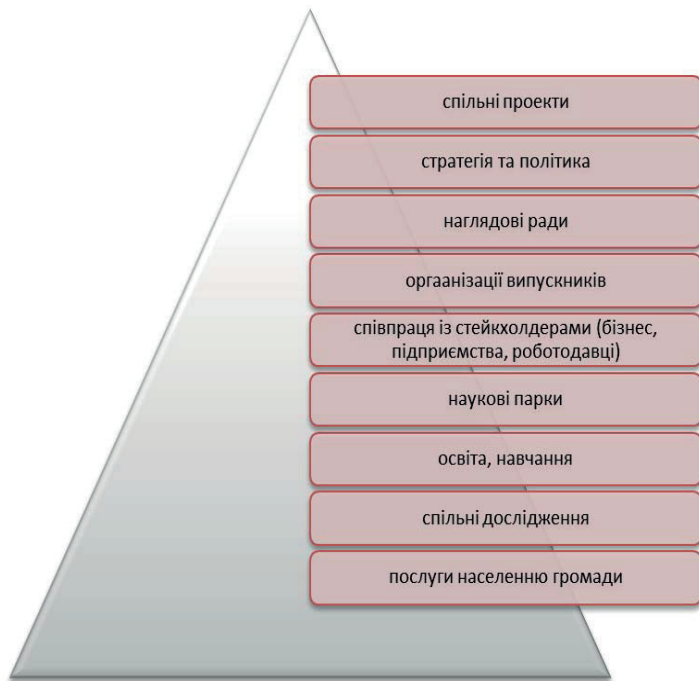

Рис. 4.5. Способи отримання думки громади у діяльності ЗВО

Думка громади враховується шляхом:

- 1) *інтерв'ю та фокус-груп із реципієнтами* (СНАУ, ХНУРЕ, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова, МНПУ імені Б. Хмельницького, ДонДУВС, ІВО НАПН, УДУ імені М. Драгоманова);
- 2) *дослідницької пропозиції та відгуки стейкхолдерів* (СНАУ, ЛНУ імені Івана Франка);
- 3) *аналіз дискурсу, контексту та збір даних* (СНАУ, ХНУРЕ, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова, МНПУ імені Б. Хмельницького, ДонДУВС, ІВО НАПН, УДУ імені М. Драгоманова);
- 4) *дослідження* (СНАУ, ХНУРЕ, ЛНУ імені Івана Франка);
- 5) *спільні заходи* (ХНУРЕ, ЛНУ імені Івана Франка);
- 6) *спільна діяльність (проекти)* (СНАУ, ХНУРЕ, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова, МНПУ імені Б. Хмельницького, ДонДУВС, ІВО НАПН, УДУ імені М. Драгоманова);
- 7) *форми зворотного зв'язку* (ВНМУ імені М. Пирогова);
- 8) *участь громади у наглядових радах* (ХНУРЕ);

9) залучення ЗВО до засідань обласних міських державних адміністрацій, міських рад та рад об'єднаних територіальних громад, громадських комісій, експертних рад (МНПУ імені Богдана Хмельницького).

Результати дослідження демонструють, що у СНАУ державне фінансування на підтримку третьої місії не виділено, однак є можливість використовувати кошти ЗВО для фінансування проєктів третьої місії (у даний час університет акумулює власні кошти на реконструкцію пандуса та забезпечення безбар'єрного доступу для відвідувачів з обмеженими можливостями). ХНУРЕ також наголошує на браку коштів, а джерелом фінансування проєктів третьої місії визначає науковий парк «Синергія» як дочірню компанію (ХНУРЕ). У ЛНУ імені Івана Франка фінансування проєктів третьої місії відбувається частково за рахунок ЗВО, частково за рахунок отримання ґрантів. Також активно провадить свою діяльність Тзов «Науковий парк Львівського університету «Інновації та підприємництво» (рис. 4.6).

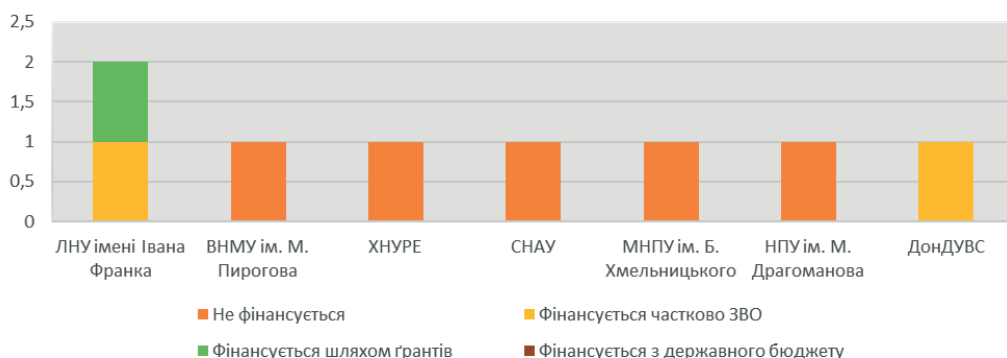

Рис. 4.6. Фінансування третьої місії в ЗВО – партнерах проєкту ЮНІКОМ

ВНМУ імені М. Пирогова, УДУ імені М. Драгоманова, МНПУ імені Богдана Хмельницького зазначають про відсутність фінансування і реалізацію проєктів шляхом волонтерства та людських ресурсів. У ДонДУВС третя місія університету фінансується за рахунок спеціального та загального фонду університету або здійснюється на волонтерських засадах. З огляду на той факт, що фінансування соціально-орієнтованої діяльності ЗВО має труднощі, ЗВО формують власну практику підтримки і заохочення персоналу до такої діяльності. Результати дослідження демонструють, що лише *незначна частка ЗВО-партнерів практикують фінансову винагороду за соціальну активність персоналу* (премії, надбавки до заробітної плати). Здебільшого *запроваджена практика морального заохочення шляхом листів-подяк, усної та*

письмової похвали, грамот тощо. Також практикується система рейтингування, яка включає оцінювання соціальних ініціатив персоналу як частину науково-педагогічної діяльності (рис. 4.7).

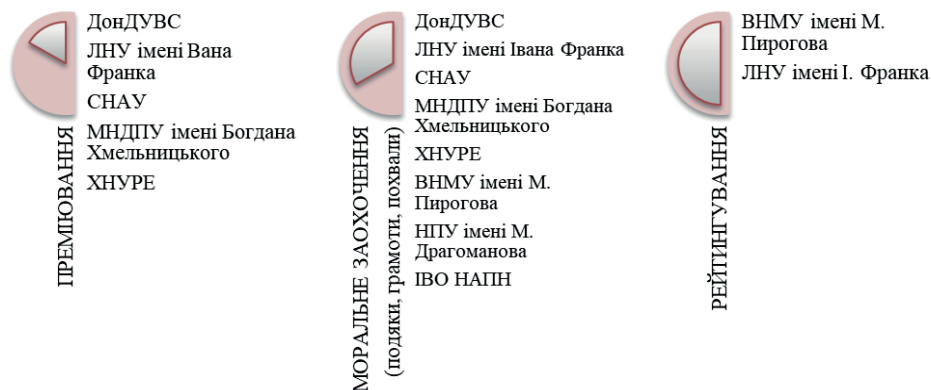

Рис. 4.7. Інструменти заохочення персоналу ЗВО до проєктів у сфері третьої місії

Фінансування проєктів у рамках реалізації третьої місії університетів ґрунтується на загальних критеріях, а саме:

актуальність проєкту (ЛНУ імені Івана Франка, ІВО НАПН, ХНУРЕ; ВНМУ імені М. Пирогова, УДУ імені М. Драгоманова, МНПУ імені Богдана Хмельницького);

соціальна значущість та соціальна відповідальність (УДУ імені М. Драгоманова, МНПУ імені Богдана Хмельницького, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова);

наукова новизна та практична цінність (ІВО НАПН);

масштабування та вплив проєкту для розвитку регіону (ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова, УДУ імені М. Драгоманова);

соціальні, економічні вигоди для ЗВО і громади (ЛНУ імені Івана Франка, ХНУРЕ, МНПУ імені Богдана Хмельницького);

- 1) *прибуток* (ІВО НАПН; ХНУРЕ, МНПУ імені Богдана Хмельницького);
- 2) *репутація* (ХНУРЕ, ЛНУ імені Івана Франка);
- 3) *співпраця та партнерство* (ІВО НАПН, ЛНУ імені Івана Франка, МНПУ імені Богдана Хмельницького);
- 4) *творчість та інновації* (ІВО НАПН, ЛНУ імені Івана Франка);
- 5) *прозорість рішень та дії ЗВО і громади* (ВНМУ імені М. Пирогова).

Окремим критерієм для фінансування проєктів у сфері реалізації третьої місії ЗВО для партнерів проєкту стала також відповідність тематики цінностям ЗВО, які ЗВО вважають важливими в контексті їхніх третіх місій (табл. 4.4)

Таблиця 4.4

Цінності ЗВО і третя місія	
Цінності	ЗВО-партнери
Якість освіти	СНАУ, ЛНУ імені Івана Франка
Академічна доброчесність	СНАУ, ЛНУ імені Івана Франка
Співпраця та партнерство	СНАУ, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова
Наука	СНАУ, ЛНУ імені Івана Франка
Довіра	ІВО НАПН
Творчість та інновації	ІВО НАПН, ХНУРЕ, УДУ імені М. Драгоманова
Гідність	ІВО НАПН
Соціальна відповідальність	ХНУРЕ, УДУ імені М. Драгоманова, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова
Інклюзія	ХНУРЕ, УДУ імені М. Драгоманова, ЛНУ імені Івана Франка
Рівність і недискримінація	ХНУРЕ, УДУ імені М. Драгоманова, ЛНУ імені Івана Франка
Прозорість і чесність	ХНУРЕ, УДУ імені М. Драгоманова, ВНМУ імені М. Пирогова, МНПУ імені Богдана Хмельницького, ДонДУВС
Підприємництво	УДУ імені М. Драгоманова, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова
Толерантність	УДУ імені М. Драгоманова, МНПУ імені Богдана Хмельницького, ДонДУВС
Права людини	ЛНУ імені Івана Франка
Сталий розвиток	ЛНУ імені Івана Франка
Соціальний добробут і якість життя	ЛНУ імені Івана Франка
Доброчесність	ВНМУ імені М. Пирогова, МНПУ імені Богдана Хмельницького, ДонДУВС

Окрім загальних критеріїв та відповідності запланованої діяльності цінностям ЗВО, партнери проєкту ЮНІКОМ сформуvalи і низку спеціальних критеріїв, за якими вони оцінювали діяльність у сфері реалізації проєктів третьої місії і власних практик у цьому напрямі. Так, такими чинниками, які впливали на вибір кращих практик реалізації третьої місії ЗВО визначали: 1) зв'язок із стратегією закладу вищої освіти (ДонДУВС); 2) сталість проєкту та масштабування (ДонДУВС, ЛНУ імені Івана

Франка, ВНМУ імені М. Пирогова, МНПУ імені Богдана Хмельницького); 3) *соціальна спрямованість* (СНАУ, ІВО НАПН, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова, МНПУ імені Богдана Хмельницького); 4) *підприємництво та індустріалізація, комерціалізація* (СНАУ, ХНУРЕ); 5) *наукову складову* (ХНУРЕ); 6) *партнерство* (СНАУ, ЛНУ імені Івана Франка); 7) *актуальність* (ЛНУ імені Івана Франка, МНПУ імені Богдана Хмельницького, ВНМУ імені М. Пирогова); 8) *результативність і вплив* (ЛНУ імені Івана Франка); 9) *інноваційність* (ІВО НАПН) та 10) *проекткування соціального розвитку* (ІВО НАПН).

Особливої уваги заслуговують підходи ЗВО до оцінки реалізації третьої місії, де серед критеріїв для формування оцінки партнери проєкту ЮНІКОМ наводили: *сталість, масштабування, результативність і вплив* (ДонДУВС, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова, МНПУ імені Богдана Хмельницького); *соціальна спрямованість* (СНАУ, ІВО НАПН, ЛНУ імені Івана Франка, ВНМУ імені М. Пирогова, МНПУ імені Богдана Хмельницького); *підприємницьку природу діяльності на забезпечення реалізації ідеї підприємницького університету* - наукові парки та бізнес-інкубатори, комерціалізація досліджень, бенчмаркінг, інноваційна діяльність (СНАУ, ХНУРЕ, ЛНУ імені Івана Франка); *актуальність*, проектування сценаріїв і прогнозів соціального та економічного розвитку на глобальному, регіональному й локальному рівнях (СНАУ, ЛНУ імені Івана Франка, МНПУ імені Богдана Хмельницького, ВНМУ імені М. Пирогова, ІВО НАПН); *удосконалення внутрішньої організаційної архітектури ЗВО* та нові способи взаємодії з ключовими зацікавленими сторонами (ХНУРЕ, ЛНУ імені Івана Франка); *якість вищої освіти, академічна доброчесність* (ІВО НАПН, ЛНУ імені Івана Франка); *сталий розвиток та екологічна відповідальність* (УДУ імені М. Драгоманова); *і етичний вимір та соціальні цінності* (УДУ імені М. Драгоманова, ЛНУ імені Івана Франка).

Реалізація третьої місії університетів пов'язана і низкою викликів, з-поміж яких пріоритетними є *виклики, пов'язані із війною та її наслідками*: безпечності середовища, демографічними кризами, масовими міграції в межах країни та за її кордон, окупацією частки українських територій, проблемі фізичної та психологічної травматизації населення та погіршення психічного здоров'я, зростання чисельності соціально вразливих груп (ДонДУВС, ЛНУ імені Івана Франка, СНАУ, МНДПУ імені Богдана Хмельницького, ХНУРЕ, ВНМУ імені М. Пирогова, УДУ імені М. Драгоманова, ІВО НАПН). Схематично труднощі у реалізації третьої місії, визначені партнерами проєкту ЮНІКОМ, зображено на рис. 4.8.

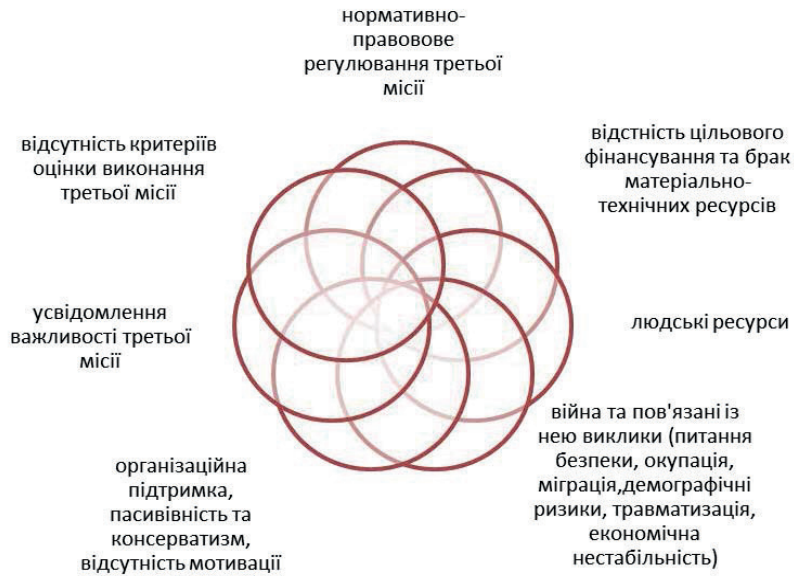

Рис. 4.8. Проблемні питання у реалізації третьої місії ЗВО

Поряд з тим, важливим викликом є відсутність *концептуалізації завдань третьої місії в нормативно-правових документах України, що унеможлиблює її імплементацію у нормативно-правову регуляторну політику на рівні ЗВО*. Це, у свою чергу, впливає на труднощі із *цільовим фінансуванням третьої місії*, що, з одного боку, впливає на доступність матеріально-технічних ресурсів, з другого – унаслідок відсутності системи стимулювання працівників знижує *мотивацію та усвідомлення важливості реалізації завдань третьої місії серед персоналу ЗВО (людські ресурси)* (ДонДУВС, ЛНУ імені Івана Франка, СНАУ, МНДПУ імені Богдана Хмельницького, ХНУРЕ, ВНМУ імені М. Пирогова, УДУ імені М. Драгоманова, ІВО НАПН). Також ЗВО-партнери зазначають про *неефективну організаційну політику у ЗВО, яка є пасивною та побудованою на засадах консерватизму*, що ускладнює впровадження інноваційних ідей, пригнічує творчість та ініціативність персоналу (ІВО НАПН, ВНМУ імені М. Пирогова, ЛНУ імені Івана Франка). Також важливо запровадити *критерії оцінки завдань третьої місії*, оскільки *складно диференціювати окремі види діяльності закладу від соціальної функції* (ЛНУ імені Івана Франка).

РОЗДІЛ 5

ОЧІКУВАННЯ СТЕЙКГОЛДЕРІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЩОДО ТРЕТЬОЇ МІСІЇ

Ірина Сновидович

Для вивчення очікувань основних стейкхолдерів ЗВО у реалізації третьої місії в рамках проєкту ЮНІКОМ у жовтні–листопаді 2023 року проходили фокус-групи, в українських університетах – партнерах проєкту та спеціалізованого опитування роботодавців, яке відбулося у Львівському національному університеті імені Івана Франка в рамках вивчення їхніх потреб. Результатом роботи фокус-груп стали такі рекомендації стейкхолдерів (табл. 5.1.):

Таблиця 5.1

Рекомендації учасників фокус-груп, проведених у жовтні – грудні 2023 року
ЗВО – партнерами проєкту ЮНІКОМ

Вінницький національний медичний університет імені М. Пирогова (Звіт ВНМУ ім. М. Пирогова, 2023)	• створити центр ЮНІКОМ, на основі якого як міжрегіонального центру збиратимуться, опрацьовуватимуться суспільні потреби, а також плануватимуться і реалізовуватимуться заходи із їхнього вирішення; • залучити працівників і студентів з досвідом роботи з громадами до співпраці і обміну досвідом з представниками влади, бізнесу та неурядового сектору; • проводити фокус-групу, яка представлятиме позицію студентства що третьої місії з тим, щоб забезпечити її студентоорієнтований характер з низкою індикаторів досягнення високого рівня залучення студентів, як, наприклад, студентоорієнтовані послуги, робота зі скаргами щодо якості освітніх послуг; • сформувавши рекомендації для університетів щодо регуляторних документів, які стандартизуватимуть реалізацію третьої місії; • розробити меморандуми про співпрацю з стейкхолдерами проєкту і заснувати партнерства; • створити відеоматеріал про проєктні цілі; • оскільки в ВНМУ відсутній структурний підрозділ, ми – відповідальна особа за реалізацію третьої місії, то вивчення досвіду медичних ЗВО буде особливо корисним; • провести тренінг для учасників проєкту щодо можливостей візуалізації матеріалів • проаналізувати основні моделі фінансування реалізації третьої місії ЗВО Вінниці; • частіше проводити зустрічі з представниками інших університетів у рамках проєкту

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Звіт МДПУ імені Б. Хмельницького, 2023)	• різні формати допомоги армії та участі у вирішенні проблем місцевих громад, пов'язаних з війною; • розбудова інноваційних підходів для допомоги в залученні іноземних інвестицій; • стати платформою для згуртованості і єдності містян; • інформаційна та психологічна підтримка; • скерування зусиль на повернення молоді до громад і розвиток їхнього економічного, соціального, культурного і т. д. потенціалу; • створення освітнього та інформаційного каналу для членів мелітопольської громади
Донецький державний університет внутрішніх справ (Звіт ДДУВС, 2023)	• виготовити та поширити серед жителів громад інформаційні листівки з відомостями про заходи, що проводяться університетом у межах реалізації третьої місії; • розглянути можливість реалізації заходів щодо сприяння соціальній адаптації військових, які повернулися з фронту, а також надання допомоги родинам загиблих військовослужбовців; • організувати виїзди у громади, віддалені від місця розташування університету, для налагодження взаємодії з такими громадами; • проведення онлайн-зустрічей з представниками віддалених громад; • розглянути можливість надання психологічної допомоги ширшому колу осіб; • організувати курси підвищення кваліфікації для вчителів та вихователів закладів дошкільної освіти з питань безпеки життєдіяльності, а також курси з надання домедичної допомоги в екстремальних ситуаціях; • організувати проведення тренінгів з питань запобігання та протидії домашньому насильству; • сприяти вирішенню питань щодо введення у сільських, селищних, міських радах посади спеціаліста з безпеки в освітньому середовищі; • продовжити започатковану практику проведення фокус-груп з представниками громад
Львівський національний університет імені Івана Франка (Звіт ЛНУ імені Івана Франка, 2023)	• організувати реальну оцінку потреб громад і університетів для взаємодії і синергії; • розглянути можливість створення волонтерського хабу для забезпечення потреб соціально вразливих категорій населення, особливо у час війни (психологічна допомога, соціальна робота); • розглянути можливість включити аспекти третьої місії у навчальні програми; • сприяти формуванню мотивації у громадах організувати свою діяльність для вирішення соціальних потреб і набуття досвіду громадами роботи з різними проєктами; • створити у ЗВО майданчик для співпраці між громадами і університетами для обговорення рішень складних проблем соціально-економічного розвитку і продовжити практику зустрічей

Інститут вищої освіти НАПН України (Звіт ІВО НАПН, 2023)	• відносини між університетами і громадами бажано узаконити, урегулювати через угоди; • налагодити комунікацію між університетами та громадами; • розвивати інтегральний підхід співпраці між університетами і громадами (стратегічний рівень, оперативний рівень, програмний рівень, партнерські заходи (проєкти), послуги тощо); • розвивати екосистеми взаємодії університетів і громад; • активізувати дослідження громад, для громад та у громадах; • третя місія університетів не потребує централізації, оскільки має багато фокусів, використовуються різні алгоритми співпраці із стейкхолдерами; • звернути увагу на роль НУО як партнерів університетів (те, що не дозволено робити університетам, можуть зробити НУО); • лідерство університетів, самоорганізація та місія – ключ до змін та руху вперед
Сумський національний аграрний університет (Звіт СНАУ, 2023)	• активне використання формату круглих столів для обговорення співпраці між університетами і громадами
Харківський національний університет радіо-електроніки (Звіт ХНУРЕ, 2023)	• продовжувати дослідження третьої місії університетів; • інституціоналізувати співпрацю між університетами і громадами у окремому структурному підрозділі; • налагодити комунікацію громад та університетів • підтримувати дослідження, спрямовані на збирання даних про безперервну освіту, підприємницьку освіту та залучення суспільства за різними вимірами інновацій. Це може бути вирішено шляхом формування національних дослідних програм, оголошення грантів тощо;
Український державний університет ім. М. Драгоманова, 2023)	• пріоритезувати конструктивну взаємодію з оточуючим суспільством (на місцевому та глобальному рівнях) та сприяти соціальній згуртованості, соціальному партнерству, соціальній відповідальності та сталому розвитку; • посилювати роль університетів у вихованні соціально відповідальної людини, орієнтованої на благо та добробут; • сформувати моделі залучення студентства до участі у реалізації третьої місії університету; • посилити залучення органів державної влади та місцевого самоврядування до фінансування ініціатив у сфері третьої місії університетів; • на рівні УДУ імені Михайла Драгоманова в реалізації третьої місії університету сформувати способи підвищення мотивації персоналу для участі у соціально-орієнтованих ініціативах.

Елементи реалізації третьої місії університетів є у практиці ЗВО, попри відсутність унормування її реалізації на національному рівні і у внутрішніх регуляторних актах ЗВО. Прикладом такої практики можуть слугувати формати співпраці з роботодавцями, як, наприклад, щорічні опитування роботодавців та партнерів. Досвід такого щорічного опитування у Львівському національному університеті імені Івана Франка власне дає уяву про потреби і пріоритетні напрями розвитку громади і регіону. Таке опитування проводить Відділ кар'єрного розвитку та співпраці з бізнесом спільно із Центром моніторингу. Основною метою опитування є моніторинг потреб сучасного ринку праці, налагодження ефективної комунікації та шляхів подальшої ефективної співпраці із стейкхолдерами. Результати опитування дають можливість визначити рівень задоволеності компаніями-роботодавцями та стейкхолдерами освітнім процесом, зрозуміти пріоритети поліпшення якості освіти, виявити взаємовигідні форми співпраці Університету з партнерами. Це дозволить поліпшити практичну складову підготовки фахівців, сприятиме удосконаленню освітніх програм і фахової підготовки випускників та поліпшенню якості освітніх послуг, а також формуванню відповідних компетентностей для задоволення потреб сучасного ринку праці.

Серед переліку стейкхолдерів, що долучилися до опитування, є представники таких напрямків, як бізнес, школи, бібліотеки, музеї, громадські організації, молодіжні організації, науково-дослідні установи, сільські ради, територіальні громади, органи місцевого самоврядування та інші.

Опитування проводиться в онлайн-форматі за допомогою Google forms. Інформація про початок процесу опитування публікується на офіційному сайті Університету, а також на інформаційних ресурсах відділу кар'єрного розвитку та співпраці з бізнесом та на усіх сайтах факультетів. Також проводиться розсилка анкет серед компаній-партнерів та стейкхолдерів із якими співпрацює відділ та факультети. Сама анкета складається із кількох блоків запитань. Зокрема, щодо оцінки потреб і якості та кваліфікації молодих фахівців, можливостей та форм працевлаштування, а також рівнем задоволеності компетентностями молодих фахівців – випускників Львівського університету. В анкеті також є блок запитань щодо оцінки Львівського національного університету імені Івана Франка як закладу вищої освіти та питання щодо визначення форми співпраці з Університетом, що будуть ефективними для стейкхолдерів та сприятимуть поліпшенню якості освіти і подальшому працевлаштуванню випускників. Для налагодження подальшої взаємодії із стейкхолдерами також

актуальне запитання щодо укладення договору про співпрацю та готовності долучатися до розроблення нових чи оновлення наявних освітніх програм.

Серед запитань, що можуть описати взаємодію та реалізацію третьої місії Університету, можемо навести такі результати опитування стейкхолдерів. Надзвичайно ефективними формами співпраці з Львівським національним університетом імені Івана Франка, що сприятимуть поліпшенню якості освіти і подальшому працевлаштуванню випускників, респонденти вважають регулярне скерування на практику студентів (44,3 %), регулярні зустрічі та проекти для студентів (тренінги, презентації програм стажування і практики, спільні кар'єрні проекти, конкурси) – 42,6 %, розміщення інформації про кар'єрні можливості для студентів та випускників на окремій цифровій платформі (44,3 %), участь у масштабних кар'єрних заходах Університету (Дні кар'єри, Форуми кар'єри) – 37,7%. Радше ефективними вважають регулярні зустрічі викладачів з бізнесом (круглі столи, обговорення, презентації, екскурсії) – це 41 %. Можемо зазначити, що в підсумку найефективнішою формою співпраці (83,6 %) є регулярні зустрічі та проекти для студентів (тренінги, презентації програм стажування і практики, спільні кар'єрні проекти, конкурси).

Як зазначили респонденти, основними проблемами в роботі з молодими фахівцями є завищені зарплатні і кар'єрні очікування (62,7 %), а також низький рівень конкретних фахових компетенцій (52,5 %), погана самодисципліна (32,2 %) та завищена самооцінка (28,8 %). Серед найважливіших компетентностей, які впливають на рішення роботодавців – учасників опитування щодо працевлаштування випускників університету, респонденти відзначають високий рівень володіння іноземною мовою, особливо англійською, фахові компетентності та такі гнучкі навички як відповідальність, вміння працювати у команді, прагнення до навчання та професійного розвитку, ініціативність та цілеспрямованість і бажання зростати та вивчати нове. Студентам та випускникам без досвіду роботи працедавці готові запропонувати здебільшого постійну роботу (повний робочий день) – 63,9% або постійну роботу з гнучким графіком – 45,9 %. А 34,4 % опитаних готові брати студентів та випускників без досвіду на дистанційну роботу.

Серед фахівців, найбільшу потребу в яких відчували компанії на момент опитування, зазначаємо такі спеціальності, як фахівці IT-сфери, фахівці педагогічного напрямку різних спеціальностей, юристи, фахівці з бухгалтерських операцій, вихователі, біологи, фінансисти, аудиторі, еколо-

---

ги, інженери. Потрібно також зазначити, що загалом спектр фахівців, яких потребують, є доволі широкий і охоплює різноманітні галузі.

Також більшість опитаних стейкхолдерів, а це 60,5 %, зацікавлені в укладенні Договору про співпрацю з Львівським національним університетом імені Івана Франка. І водночас 19,2 % уже мають укладені різні формати договорів про співпрацю та взаємодію. Можемо зазначити, що більшість респондентів-стейкхолдерів (72,1 %) готові долучатись до формування якісної освіти, а саме розроблення нових чи оновлення наявних освітніх програм, які дотичні до виду їхньої діяльності.

Отож, результати дослідження дають нам можливість стверджувати, що стейкхолдери та учасники опитування продовжують позитивну тенденцію кооперації з Львівським національним університетом імені Івана Франка і декларують свою відкритість і бажання до взаємодії і співпраці, відчуючи потребу в молодих фахівцях, які навчаються в Університеті.

Відтак, у практиці реалізації третьої місії університетів в Україні для визначення і моніторингу потреб і пріоритетів у співпраці між ЗВО і його соціальними партнерами двома важливими інструментами виступають фокус-групи і опитування позиції партнерів, які можуть бути компонентом опитування роботодавців і партнерів ЗВО. А для системної роботи з реалізації третьої місії університетів важливою є постійна комунікація з партнерами і трансформація університетів у середовища і майданчики для пошуків та обговорення шляхів розв'язання соціально-економічних проблем громади, регіону і країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ACT NO. 111/1998 on Higher Education Institutions Coll. (AMENDED AND CONSOLIDATED) ON HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AND ON AMENDMENTS AND SUPPLEMENTS TO SOME OTHER ACTS (THE HIGHER EDUCATION ACT). Retrieved from <https://www.msmt.cz/areas-of-work/tertiary-education/the-higher-education-act?lang=2>.
2. Annual Conference of National Experts on Higher Education Reform “Capacity Building for Higher Education Reform: Impact of Joint International Projects” (12-13.11.18, Rome, Italy) <https://erasmusplus.org.ua/news/shhorichna-konferenciya-nacjonalnyh-ekspertiv-z-reformuvannya-vyshhoi-osvity-rozbudova-potenzialu-dlya-reformuvannya-vyshhoi-osvity-vplyv-spilnyh-mizhnarodnyh-proektiv-12-13-11-18/>.
3. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. OJ L 161. 2014. 29.5.2014.
4. Benchmarking in Higher Education. A study conducted by the Commonwealth Higher Education Management Service, ED98/WS/12, Paris, 1998, доступно з <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000112812>.
5. Benneworth, Paul & de Boer, Harry & Jongbloed, Ben. (2015). *Between good intentions and urgent stakeholder pressures: Institutionalizing the universities' third mission in the Swedish context. European Journal of Higher Education*. 5. 1-17. 10.1080/21568235.2015.1044549.
6. Berghaeuser, H.; Hoelscher, M. (2020): *Reinventing the third mission of higher education in Germany: political frameworks and universities' reactions*. *Tert Educ Manag* 26, 57-76. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s11233-019-09030-3>.
7. Berghäuser H., (2020), *Die Dritte Mission von Hochschulen. Strategy oder window dressing?*, Fraunhofer Verlag, 371 p.
8. Berghäuser H., (2021), *Die Verankerung der dritten Mission in der deutschen Hochschulgovernance* In: *Hochschulmanagement – Zeitschrift für die Leitung, Entwicklung und Selbstverwaltung von Hochschulen und Wissenschaftseinrichtungen* (2+3), pp. 35-43. Retrieved from Microsoft Word - 00_dhs_2021-1.docx (uni-halle.de).
9. Blasi, B., Longhi, S., Romagnosi S., Uricchio A. F. (2023) *Societal Impact: New Evaluation Model and Method*. Retrieved from www.anvur.it.
10. Bologna Declaration of 19 June 1999, Joint Declaration of the European Ministers of Education. Retrieved from <https://ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communications>
11. Commission Recommendation (EU) 2023/499 of 1 March 2023 on a Code of Practice on the management of intellectual assets for knowledge valorisation in the European Research Area.
12. Compagnucci, L., Spigarelli, F., (2020). *The Third Mission of the university: A systematic literature review on potentials and constraints, Technological Forecasting and Social Change*, Volume 161, 2020, доступно з <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162520311100>.

-
13. Compagnucci, L., Spigarelli, F., (2020) *The Third Mission of the University: A Systematic Literature Review on Potentials and Constraints*, Technological Forecasting and Social Change, Volume 161, 2020. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162520311100>.
  14. Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region (ETS No. 165) 11.IV 1997, доступно <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=165>.
  15. Council Conclusions on a European Strategy empowering higher education institutions for the future of Europe (COM 2022/C 167/03). Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOC_2022_167_R_0003.
  16. Council Recommendation (EU) 2022/2415 of 2 December 2022 on the guiding principles for knowledge valorisation ST/14448/2022/INIT.
  17. COUNCIL RECOMMENDATION of 5 April 2022 on building bridges for effective European higher education cooperation (Text with EEA relevance), OJ 2022/C 160/01.
  18. Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021–2030), OJ 2021/C 66/01, доступно з CELEX: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32021G0226%2801%29>.
  19. Decree of the President of Ukraine No. 210/2020, On Improving Higher Education in Ukraine, Official Gazette of the President of Ukraine, dated 19.06.2020. – 2020, No. 13, pp. 12, Article 698.
  20. ESMU et al., (2010). A University Benchmarking Handbook. Benchmarking in Higher Education (2005), доступно з chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfindmkaj/https://www.che.de/wp-content/uploads/upload/Handbook_Benchmarking_EBI_II.pdf.
  21. E-Tendering, Calls for Tenders from EU Institutions, доступно з <https://etendering.ted.europa.eu/cft/cft-documents.html?cftId=14154>.
  22. Etzkowitz, H. (1995). The Triple Helix—university-industry-government relations: A laboratory for
  23. Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (1995). The Triple Helix – University-Industry-Government Relations: A Laboratory for Knowledge-Based Economic Development. *EASST Review*, 14, 14-19.
  24. EU COMMISSION. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. PROGRESS TOWARDS THE LISBON OBJECTIVES IN EDUCATION AND TRAINING Brussels, 22.3.2005 SEC(2005) 419, 2005.
  25. EU COMMISSION. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS ENTREPRENEURSHIP 2020. ACTION PLAN. Reigniting the entrepreneurial spirit in Europe, COM/2012/0795 final.
  26. EU COMMISSION. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on a European

-
- strategy for universities, SWD(2022) 6 final, Strasbourg, 18.1.2022 COM(2022) 16 final.
27. EU COMMISSION. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Entrepreneurship 2020 Action Plan: Reigniting the entrepreneurial spirit in Europe, COM/2012/0795 final.
  28. EU Official Site, Education, Training and Youth, доступно з https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/education-training-and-youth_en.
  29. EU official site, retrieved from https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/european-research-area_en.
  30. European Benchmarking Code of Conduct, (2017), доступно з <https://www.good-governance.org.uk/wp-content/uploads/2017/04/the-benchmarking-institute-code-of-conduct.pdf>.
  31. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, *Progress towards the Lisbon objectives in education and training – Indicators and benchmarks 2009*, Publications Office, 2009, доступно з <https://data.europa.eu/doi/10.2766/59407>.
  32. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, *Progress towards the achievement of the European Education Area – Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*, Publications Office of the European Union, 2022, доступно з <https://data.europa.eu/doi/10.2766/059480>.
  33. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, *Progress towards the Lisbon objectives in education and training – Indicators and benchmarks 2009*, Publications Office, 2009, доступно з <https://data.europa.eu/doi/10.2766/59407>.
  34. EUROPEAN INDICATORS AND RANKING METHODOLOGY FOR UNIVERSITY THIRD MISSION, (2009), доступно з <https://repositorio-aberto.up.pt/bitstream/10216/135816/2/489507.pdf>;
  35. European Observatory of Service-Learning in Higher Education, <https://www.eoslhe.eu>
  36. European Union. (2007). Treaty of Lisbon: Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community. Official Journal of the European Union, 2007/C 306/1.
  37. First steppingstone towards the creation of the European Higher Education Sector Observatory: Call for Tenders published. Retrieved from www.eacea.ec.europa.eu/news-events/news/first-steppingstone-towards-creation-european-higher-education-sector-observatory-call-tenders-2023-07-03_en.
  38. García-Gutiérrez, V & Bas Cerdá, María del Carmen & Carot, Jose & Carrión García, Andrés. (2012). *A New Methodology for Measuring Third Mission Activities of Universities*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/293632889_A_NEW_METHODODOLOGY_FOR_MEASURING_THIRD_MISSION_ACTIVITIES_OF_UNIVERSITIES.

-
39. Global Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education, 25 November 2019, доступно з <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/global-convention-recognition-qualifications-concerning-higher-education?hub=66535>.
  40. Goddard, J. (2009). *Re-inventing the civic university*. London: National Endowment for Science, Technology and the Arts. Retrieved from https://www.nesta.org.uk/sites/default/files/reinventing_the_civic_university.pdf.
  41. Government Decree No. 274/2016 on Standards for Accreditation of Higher Education Institutions. Retrieved from <https://www.msmt.cz/areas-of-work/tertiary-education/the-higher-education-act?lang=2>.
  42. Henke, J., Pasternack, P., Schmid, S. (2017). *Mission, die dritte. Die Vielfalt jenseits hochschulischer Forschung und Lehre: Konzept und Kommunikation der Third Mission*, BWV – Berliner Wissenschafts-Verlag, Berlin, 274 p.
  43. Higher education in the context of European integration. Interview with the rector of NTUU „KPI“, academician of the National Academy of Sciences of Ukraine M.Z. Zgurovsky. KPI official cite. Retrieved from <https://kpi.ua/922-9>.
  44. Higher Education in the World, 2017, доступно з <https://www.iesalc.unesco.org/en/2021/05/26/report-on-the-futures-of-higher-education-envisions-collective-and-holistic-responses-to-global-challenges/#.YQG10brivIU>; Thinking Higher and Beyond, 2021 (<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377530>).
  45. Higher Education Ordinance, Retrieved from <https://www.uhr.se/en/start/laws-and-regulations/Laws-and-regulations/The-Higher-Education-Ordinance/#chapter1>.
  46. Higher Education Ordinance, доступно з <https://www.uhr.se/en/start/laws-and-regulations/Laws-and-regulations/The-Higher-Education-Ordinance/#chapter1>.
  47. International Centre for Higher Education Innovation under the auspices of UNESCO, доступно з <https://en.ichei.org/dist/index.html#/OurSite?nid=2>.
  48. Italian National Agency for the Evaluation of Universities and Research Institutions”, доступно з <https://www.anvur.it/en/agency/structure-and-organization>.
  49. knowledge based economic developm
  50. Kraevska, O. (2013) *State and prospects of cooperation between Ukraine and the EU in the educational sphere*. Collection of materials of the III Annual International Scientific and Practical Conference “The European Union and Ukraine: Prospects for the Transformation of Bilateral Relations” (Lviv, October 25, 2013). P. 305-308 (abstracts).
  51. Krayevska, O., (2023). *Implementation of the EU Selected Policies in Ukraine in the Context of the Association Agreement*, WURCES Policy Paper 2023. Retrieved from <https://wurces.org/wurces-publications>.
  52. Krčmářová, J.(2011) *The third mission of higher education institutions: conceptual framework and application in the Czech Republic*, European Journal of Higher Education, 1:4, 315-331.
  53. Law of Italy No. 240 «Rules on the organization of universities, academic staff and recruitment, as well as delegation of powers to the Government

-
- to incentivize the quality and efficiency of the university system» in Italian language Gazzetta Ufficiale n. 10, 14-01-2011.
54. Law of Ukraine No, 1556-VII “On Higher Education”, The Official Bulletin of the Verkhovna Rada (BVR), 2014, Nos. 37–38, Article 2004, retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1556-18#Text>.
  55. Law on Institutions of Higher Education of Latvia, Retrieved from https://www.aika.lv/wp-content/uploads/2020/04/Law-on-Higher-Education-Institutions_.pdf.
  56. Leydesdorff, L. & Etzkowitz, H. (1996). *Emergence of a Triple Helix of University-Industry-Government Relations*, Science and Public Policy, 23: 279-86.
  57. Magna Charta Universitatum, 12 March 2020, retrieved from <https://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum/mcu2020>.
  58. Magna Charta, 18 September 1988, доступно з <https://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum/mcu-1988>.
  59. Marconi, Gabriele & Samuelson, Shane & Golden, Gillian & Sarrico, Cláudia & Hanssen, Monica & Kato, Shizuka & Akamp, Patricia & Godonoga, Ana. (2019). Benchmarking Higher Education System Performance. 10.1787/be5514d7-en.
  60. Molas-Gallart, J., Salter, A., Patel, P., Scott, A. & Duran, X. (2002). Measuring Third Stream Activities. Final Report to the Russell Group Universities. SPRU, University of Sussex, retrieved from https://www.researchgate.net/publication/246796517_Measuring_Third_Stream_Activities.
  61. Nabaho, L., Turyasingura, W., Twinomuhwezi, I., & Nabukenya, M. (2022). *The third mission of universities on the African Continent: Conceptualisation and operationalisation*. *Higher Learning Research Communications*, 12(1), 81–98. <https://doi.org/10.18870/hlrc.v12i1.1298>.
  62. OECD (2014[23]), «Building entrepreneurship skills», in Job Creation and Local Economic Development, <https://doi.org/10.1787/9789264215009-10-en>, доступно з <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/abeb3d26-en/index.html?itemId=/content/component/abeb3d26-en>.
  63. OECD (2019), *Benchmarking Higher Education System Performance*, Higher Education, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/be5514d7-en>, доступно з <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/abeb3d26-en/index.html?itemId=/content/component/abeb3d26-en>.
  64. OECD/European Union (2019), *Supporting Entrepreneurship and Innovation in Higher Education in Italy*, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris. Retrieved from <https://doi.org/10.1787/43e88f48-en>.
  65. On the public responsibility for higher education and research, доступно з https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805d5dae.
  66. ORDER No. 286-r “On Approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032” from February 23, 2022. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.
  67. Paris Communique, 24-25 May 2018, <https://ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communications>.
  68. Pausits, Attila. (2015). *The Knowledge Society and Diversification of Higher Education: From the Social Contract to the Mission of Universities*. Доступно з 10.1007/978-3-319-20877-0_18.

-
69. Performance indicators for assessing and benchmarking research capacities in universities, 2005, UNESCO Office Bangkok, 2005, TH/2005/PI/H/4.
  70. Pinheiro, Romulo & Langa, Patricio & Pausits, Attila. (2015). *The institutionalization of universities' third mission: Introduction to the special issue*. European Journal of Higher Education. 1-6. 10.1080/21568235.2015.1044551.
  71. Pinto, H., Cruz, A. R., & de Almeida, H. (2016). *Academic entrepreneurship and knowledge transfer networks: translation process and boundary organizations*. In L. Carvalho (Ed.), Handbook of research on entrepreneurial success and its impact on regional development (pp. 315-344). IGI Global.
  72. Principles and Guidelines to Strengthen the Social Dimension of Higher Education in the EHEA, Annex II to Rome Communiqué, retrieved from <https://ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communications>.
  73. Ranga, M., Etzkowitz, H. (2013), "Triple Helix Systems: An Analytical Framework for Innovation Policy and Practice in the Knowledge Society", *Industry and Higher Education* 27 (4): 237-262. Retrieved from https://www.academia.edu/4807351/Ranga_M_and_H_Etzkowitz_2013_Triple_Helix_Systems_An_Analytical_Framework_for_Innovation_Policy_and_Practice_in_the_Knowledge_Society_Industry_and_Higher_Education_27_4_237_262.
  74. Recommendation CM/Rec(2007)6 of the Committee of Ministers to member states on the public responsibility for higher education and research, доступно з https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805d5dae.
  75. Romagnosi, S., Blasi, B., (2019) *The Measurement and Evaluation of Universities' Third Mission Activities in Italy*, Retrieved from U.O. Terza Missione – Presentazione delle Attività (anvur.it)
  76. Rome Communiqué, 19 November 2020, retrieved from <https://ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communications>.
  77. Saidi, A., Boti, Z., (2023) *Revisiting Community Engagement in Higher Education in South Africa from a Vantage Point of the Notion of Third Mission*, *South African Journal of Higher Education*. Доступно з <https://dx.doi.org/10.20853/37-1-5695> Volume 37 | Number 1 | March 2023 | pages 72–91.
  78. Salomaa, M., Charles, D. (2021), *The university third mission and the European Structural Funds in peripheral regions: Insights from Finland*, *Science and Public Policy*, 48(3), 352–363, DOI:10.1093/scipol/scab003.
  79. Sánchez, E., (2006) *Intellectual capital in universities: Improving transparency and internal management Article in Journal of Intellectual Capital*, October 2006, *Journal of Intellectual Capital* Vol. 7 No. 4, 2006 pp. 529-548.
  80. Šavrina, B (2023). *Cultural Aspects of the University : Third Mission or Identity*, Retrieved from <https://unicom.community/wp-content/uploads/2023/09/Cultural-Aspects-of-the-University-Third-Mission-or-Identity-Baiba-SAVRINA-pdf>.
  81. Schnurbus, V., Edvardsson, I. R., (2022) *The Third Mission Among Nordic Universities: A Systematic Literature Review*, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 66:2, 238-260, DOI: 10.1080/00313831.2020.1816577.
  82. Shattock, Michael. (2010). *The entrepreneurial university: An idea for its time*. *London Review of Education*. 8. 263-271. 10.1080/14748460.2010.515125.

-
83. Sorbonna Joint Declaration on harmonization of the architecture of the European higher education system of 25 May 1998. Retrieved from <https://ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communications>.
  84. Steering Committee for Higher Education, Council of Europe, доступно з <https://www.coe.int/en/web/education/cdedu>.
  85. SUMMARY OF THE NATIONAL CONCEPT FOR THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION AND INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION OF LATVIA FOR 2013-2020, Retrieved from https://www.aip.lv/files/National_Concept_ENG.pdf.
  86. Swedish Higher Education Act. Retrieved from <https://www.uhr.se/en/start/laws-and-regulations/Laws-and-regulations/The-Swedish-Higher-Education-Act>.
  87. UNESCO Institute for Life Long Learning, доступно з <https://www.uil.unesco.org/en>.
  88. UNESCO World Higher Education Conference, доступно з <https://council.science/events/unesco-world-higher-education-conference>.
  89. UNESCO, (2011), International Standard Classification of Education, доступно <https://uis.unesco.org/en/topic/international-standard-classification-education-iscled>.
  90. UNESCO, (2021). Thinking higher and beyond: perspectives on the futures of higher education to 2050, доступно <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377530>.
  91. UNESCO, 2022, Beyond Limits. New Ways to Reinvent Higher Education. Working document for the World Higher Education Conference. 18-20 May 2022.
  92. UNESCO, 2022, Beyond Limits. New Ways to Reinvent Higher Education. Working document for the World Higher Education Conference. 18-20 May 2022, доступно з <https://www.unesco.org/en/articles/beyond-limits-new-ways-reinvent-higher-education>.
  93. Vught, Frans & Bartelse, Jeroen & Bohmert, David & Burquel, Nadine & Divis, Jindra & Huisman, Jeroen & Wende, Marijk. (2005). *Institutional Profiles - towards a typology of higher education institutions in Europe*. Journal of Research in Science Teaching – доступно з https://www.academia.edu/280448/Institutional_profiles_Towards_a_typology_of_higher_education_institutions_in_Europe.
  94. Why is the Bologna Process important? Retrieved from <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/inclusive-and-connected-higher-education/bologna-process>.
  95. World Higher Education Database, доступно з <https://www.whed.net/home.php>.
  96. Yerevan Communique 14-15 May 2015, retrieved from <https://ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communications>.
  97. Вища освіта в контексті європейської інтеграції. Інтерв'ю ректора НТУУ «КПІ» академіка НАН України М.З.Згуровського, доступно з <https://kpi.ua/922-9>.

-
98. Державна служба статистики (2022). Статистичний збірник «Чисельність наявного населення України» / Statistical Publication «Number of Present Population of Ukraine», Київ.
  99. Державний вебпортал бюджету для громадян, openbudget.gov.ua.
  100. ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ, Генеральний директорат із питань зайнятості, соціальних справ та інклюзії, Директорат В з питань робочих місць і професійних умінь (2023). Звіт про порівняння Європейської рамки кваліфікацій і української національної рамки кваліфікацій, доступно з <https://europa.eu/europass/system/files/2023-02/Comparison%20report%20final%20rev%2023-02-2023%20UA.pdf>.
  101. Звіт про роботу фокус-групи у Вінницькому національному університеті імені М. Пирогова, внутрішній документ проекту ЮНІКОМ, 2023.
  102. Звіт про роботу фокус-групи у Донецькому державному університеті внутрішніх справ, внутрішній документ проекту ЮНІКОМ, 2023.
  103. Звіт про роботу фокус-групи у Інституті вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, внутрішній документ проекту ЮНІКОМ, 2023.
  104. Звіт про роботу фокус-групи у Львівському національному університеті імені Івана Франка, внутрішній документ проекту ЮНІКОМ, 2023.
  105. Звіт про роботу фокус-групи у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького, внутрішній документ проекту ЮНІКОМ, 2023.
  106. Звіт про роботу фокус-групи у Сумському національному аграрному університеті, внутрішній документ проекту ЮНІКОМ, 2023.
  107. Звіт про роботу фокус-групи у Українському державному університеті ім. М. Драгоманова, внутрішній документ проекту ЮНІКОМ, 2023.
  108. Звіт про роботу фокус-групи у Харківському національному університеті радіоелектроніки, внутрішній документ проекту ЮНІКОМ, 2023.
  109. Концепція інтегрованого розвитку м. Вінниці 2030, доступно з <https://2021.vmr.gov.ua/Lists/IntegratedUrbanDevelopment/Default.aspx>.
  110. Краєвська О. Стан та перспективи співробітництва України та ЄС в освітній сфері. *Збірник матеріалів III щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Європейський Союз та Україна: перспективи трансформації двосторонніх відносин»* (м. Львів, 25 жовтня 2013 року). С. 305–308 (тези).
  111. Кремень В. Г., Луговий В. І., Саух П. Ю., Таланова Ж. В., (2022). МЕРЕЖА ДЕРЖАВНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ. Вісник Національної академії педагогічних наук Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. 4. 10.37472/v.naes.2022.4122.
  112. Обласна програма розвитку освіти «Новий освітній простір Харківщини», Рішення обласної ради від 06 грудня 2018 року № 817-VII (XVIII сесія VII скликання), доступно з <https://dniokh.gov.ua/?p=3145>.
  113. Опитувальник щодо третьої місії Вінницького національного медичного університету ім. М. Пирогова, внутрішній документ проекту ЮНІКОМ, 2023.

-
114. Опитувальник щодо третьої місії Донецького державного університету внутрішніх справ, внутрішній документ проєкту ЮНІКОМ, 2023.
  115. Опитувальник щодо третьої місії Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, внутрішній документ проєкту ЮНІКОМ, 2023.
  116. Опитувальник щодо третьої місії Львівського національного університету імені Івана Франка, внутрішній документ проєкту ЮНІКОМ, 2023.
  117. Опитувальник щодо третьої місії Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького, внутрішній документ проєкту ЮНІКОМ, 2023.
  118. Опитувальник щодо третьої місії Українського державного університету ім. М. Драгоманова, внутрішній документ проєкту ЮНІКОМ, 2023.
  119. Опитувальник щодо третьої місії Харківського національного університету радіоелектроніки, внутрішній документ проєкту ЮНІКОМ, 2023.
  120. План гендерної рівності, 2023, доступно з <https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/10/Plan-hendernoi-rivnosti.pdf>.
  121. Положення про запобігання та протидію булінгу (цькування) у Донецькому державному університеті внутрішніх справ, (2023), доступно з <https://dnuvs.ukr.education/zapobigannya-bulingu-czkuvannyu-u-donduvs>.
  122. Положення про акредитацію освітніх програм, за яким здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, Офіційний вісник України, від 27.08.2019, № 65, стор. 93, стаття 2245.
  123. Порядок підтримки (супроводу) осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у Львівському національному університеті імені Івана Франка, 2020, доступно з https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/reg_invalids_aid.pdf.
  124. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України № 157-VIII від 5 лютого 2015 р. із змінами та доповненнями, Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст. 91.
  125. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 5 вересня 2017 із змінами і доповненнями (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380).
  126. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження КМУ № 333-р від 1 квітня 2014 р., Урядовий кур'єр від 11.04.2014 – № 67.
  127. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження КМУ № 333-р від 1 квітня 2014 р., Урядовий кур'єр від 11.04.2014 – № 67.
  128. Програма розвитку освіти Вінницької міської територіальної громади на 2022–2024 роки, доступно з <https://www.vmr.gov.ua/departament-osvity#parentHorizontalTab4%7Cundefined1>.
  129. Рішення міської ради від 26.02.2021 року №194 про затвердження Стратегії розвитку Вінницької міської територіальної громади до 2030 року – Стратегії 3.0, доступно з <https://www.vmr.gov.ua/stratehiia>.
  130. СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО 2022, доступно з <https://naqa.gov.ua/%d1%81%d1%>

-
- [82%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%b5%d0%b3%d1%96%d1%87%d0%bd%d1%96-%d0%b4%d0%be%d0%ba%d1%83%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b8/](https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/strategy-2021-2025.pdf).
131. Стратегія розвитку ЛНУ, (2021). Офіційна сторінка ЛНУ, дата звернення: 15.01.2024 доступно з <https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/strategy-2021-2025.pdf>.
  132. Стратегія розвитку освіти Львівщини на період до 2027 року, доступно з https://osvita.loda.gov.ua/files/blog/260/Proekt_OsvIta_Lvlvschini_2027.pdf.
  133. Стратегія розвитку СНАУ, 2021, доступно з (<https://snau.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%8F.pdf>).
  134. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №210/2020, Про вдосконалення вищої освіти в Україні, Офіційний вісник Президента України, від 19.06.2020, — 2020 р., № 13, стор. 12, стаття 698.
  135. Ципко В. В. Вища освіта України у процесі інтеграції до європейської освітньої системи. *Національний транспортний університет*, м. Київ, Україна. Доступно з URL: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Pedagogica/53660.doc.htm.
  136. Щорічна конференція національних експертів з реформування вищої освіти «Розбудова потенціалу для реформування вищої освіти: вплив спільних міжнародних проектів» (12-13.11.18, Рим, Італія), доступно з <https://erasmusplus.org.ua/news/shhorichna-konferencziya-nacjonalnyh-ekspertiv-z-reformuvannya-vyshhoyi-osvity-rozbudova-potenczialu-dlya-reformuvannya-vyshhoyi-osvity-vplyv-spilnyh-mizhnarodnyh-proektiv-12-13-11-18>.

Головко-Гавришева О.

Моделі співпраці університетів і громад в Україні : Звіт про дослідження реалізації третьої місії закладами вищої освіти України – партнерами проекту ЮНІКОМ / Оксана Головко-Гавришева, Оксана Краєвська, Ірина Іваночко та ін. ; Центр досконалості імені Жана Моне «Західноукраїнський дослідницький центр з європейських студій». – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. – 120 с.

ISBN _____

Присвячено аналізу національної практики реалізації третьої місії вітчизняними закладами вищої освіти України – партнерами проекту Еразмус+ КА2 СВНЕ «Університети-громади: посилення співпраці». Публікація містить огляд регулювання третьої місії міжнародними організаціями, країнами – членами ЄС (Італією, ФРН, Швецією, Латвією і Чехією) та Україною, а також 8 українських закладів вищої освіти – партнерів проекту ЮНІКОМ. Для аналітиків, фахівців у сфері вищої освіти і освітньої політики України, ЄС та його держав-членів, дослідників, працівників органів державної влади і місцевого самоврядування, неурядового сектору та бізнесу, які займаються питаннями співпраці України та ЄС у сфері вищої освіти, а також науковців, викладачів ЗВО та аспірантів.

УДК